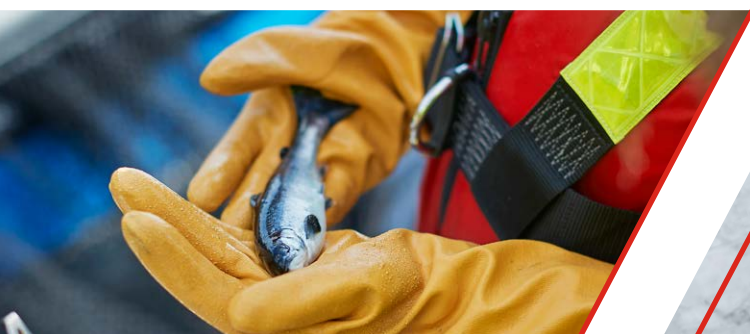

ÅRSRAPPORT 2019

Innhold

01 LEDERS BERETNING	04	Arbeidsprosesser	76
		Innhente kunnskap og analysere tilstand	76
		Utvikle regelverk	79
		Føre tilsyn	81
		Kommunisere og veilede	86
		Beredskap og håndtering av hendelser	88
02 OM MATTILSYNET	06		
Samfunnsoppdrag	07		
Slik løser vi samfunnsoppdraget	07		
Rammer	07		
Organisasjon	07		
Nøkkeltall	11		
03 AKTIVITETER OG RESULTATER	12		
Sikre trygg mat og trygt drikkevann	14		
Mat	14		
Drikkevann	23		
Fremme god helse hos planter, landdyr og fisk	28		
Plantehelse	28		
Såvarer og settepoteter	31		
Fôr til landdyr og oppdrettsfisk	33		
Helse hos landdyr	35		
Fiskehelse	38		
Animalske biprodukter	41		
Fremme god dyrevelferd og respekt for landdyr og fisk	42		
Velferd hos landdyr	42		
Velferd hos fisk	48		
Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden	52		
Merking, sporing og produktkvalitet	52		
Genmodifisert mat, fôr og såvarer	54		
Matsvindel	56		
Kosmetikk og kroppspolieprodukter	58		
Ivareta miljøvennlig produksjon	60		
Økologisk produksjon	60		
Miljøvennlig legemiddelbruk i dyrehold og akvakultur	62		
Påvirkning av lakselus fra oppdrettsfisk på vill laksefisk	64		
Plantevernmidler	66		
Gjødsel	68		
Internasjonalt samarbeid og handel	70		
Handel	70		
Internasjonalt samarbeid	74		
04 STYRING OG KONTROLL	90		
05 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER	98		
06 ÅRSREGNSKAP	102		
Ledelseskomentarer	103		
Prinsippnote	104		
Bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2019	105		
Artskontorapporteringen 31.12.2019	107		
VEDLEGG	112		
Vedlegg 1: Effektindikatorer	113		
Trygg mat og trygt drikkevann	113		
God helse hos planter, fisk og landdyr	114		
God dyrevelferd og respekt for dyr	116		
Helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden	117		
Miljøvennlig produksjon	118		
Vedlegg 2: Produksjonsindikatorer	119		
Utvikle regelverk	119		
Kommunisere og veilede	119		
Føre tilsyn	119		
Styre og støtte	120		
Vedlegg 3: Statistikk	121		
Produksjon	121		
Ressursbruk	125		
Gebyrinntekter og beregnet driftsutgift per gebyr	126		
Bemanning	127		

Leders beretning

Foto: Mattilsynet

Mattilsynets samfunnsoppdrag er å sikre helsemessig trygg mat og drikkevann, fremme god helse hos planter, fisk og landdyr og fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Vi skal også fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden og ivareta miljøvennlig produksjon. Videre skal vi ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden og bidra til markedsadgang til utlandet. Det er den enkelte aktør som har ansvaret for å følge reglene, men vi skal sikre at dette ansvaret ivaretas gjennom å utvikle, veilede om og håndheve regelverket, samt overvåke status og utvikling på våre områder. Vi skal også ha god beredskap for å håndtere hendelser og kriser. Mattilsynet har et omfattende samfunnsoppdrag og enkelte kritiske samfunnsfunksjoner. For å gjøre jobben vår godt trenger vi løpende dialog med en rekke institusjoner, næringer og organisasjoner.

Maten og drikkevannet i Norge holder et godt nivå sammenlignet med andre land, og det var også tilfellet i 2019. To dødsfall som delvis skyldtes *Campylobacter*-bakterier i drikkevannet på Askøy er likevel en påminnelse om hvor store konsekvensene kan bli når tryggheten er svekket. Etter hendelsen på Askøy fikk Mattilsynet i oppdrag av Helse- og omsorgsdepartementet å kartlegge situasjonen på drikkevannsområdet i alle landets kommuner. Rapporten konkluderer med at det er et stort behov for oppgradering av ledningsnettet.

Plantehelsen og landdyrhelsen er fortsatt generelt god, men håndtering av skrantesjuka på reinsdyr i Nordfjella, mædi på sau i Trøndelag og forebyggende tiltak knyttet til afrikansk svinepest var viktige innsatsområder i 2019. Selv om sykdomssituasjonen i oppdrettsnæringen ikke er forverret, er helsesituasjonen ikke tilfredsstillende. Det er god kontroll på bakterielle sykdommer, men fortsatt utfordringer med virus-sykdommer og såkalte produksjonssykdommer. Det er også utfordringer med for høy dødelighet og velferdsutfordringer hos oppdrettsfisk og rensefisk. Dette er forhold vi vil følge tett i dialog med næringene og kunnskapsinstitusjonene.

Vi har fortsatt landdyrhold med uakseptabel dyrevelferd, selv om det ser ut til å være en liten nedgang i antall dyretragedier sammenliknet med 2018. I 2020 starter vi tilsynskampanjen for svin for å bidra til bedre velferd i norske svinehold. Det var gode resultater i vår årlige merkesjekk av mat og også i tilsynskampanjen med småskala matproduksjon. I 2019 hadde Norge en rekordhøy eksport av fisk og sjømat, med en verdi på over 100 milliarder kroner.

Stortinget besluttet i juni 2019 en granskning av forvaltningskvaliteten til Mattilsynet innen grønn (planter og dyr) og blå (fisk og sjømat) sektor. Granskingsrapporten ble levert av KPMG 10. desember 2019 og konkluderer med at vi har grunnleggende svakheter knyttet til måten vi utfører vårt arbeid på. De har sett mangler når det gjelder enhetlig regelverksfortolkning, kommunikasjon med tilsynsobjektene, overordnet planlegging av tilsynet og tilsyn basert på risiko. Vi må også forbedre vår kvalitetssikring og kvalitetskontroll og utvikle systemer som skal støtte planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet. Organisering av klagesaksbehandlingen kan gi utfordringer både når det gjelder habilitet og faglig styring. Til slutt konkluderer granskningen med at vår organisering bidrar til en lite effektiv styring og uklare ansvarsforhold.

Mattilsynet har et stort endrings- og utviklingsbehov foran seg, både som følge av svakheter som er påpekt i KPMG-rapporten og som følge av de store endringene som skjer i samfunnet rundt oss. Vi har definert tre strategiske satsningsområder fram mot 2025, «Enklere å gjøre rett», «Kunnskapsbasert og målrettet» og «Ett lag». Vi ønsker å bli mer brukerrettet, mer datadrevne og å videreutvikle vårt samarbeid med næringene og våre samarbeidspartnere i og utenfor matforvaltningen. For 2020 har vi definert fire hovedprioriteringer:

1. Bedre dialog med næringene og bedre veiledning
2. Bedre kommunikasjon og kvalitet på tilsyn
3. Utnytte digitale teknologier, særlig i dialog med brukerne
4. Et betydelig løft på akvakulturområdet

Vi har startet på jobben med å bli bedre og med å utvikle oss. Selv om dette er et langsiktig arbeid, er det min ambisjon at forbedringene vil merkes også i 2020.

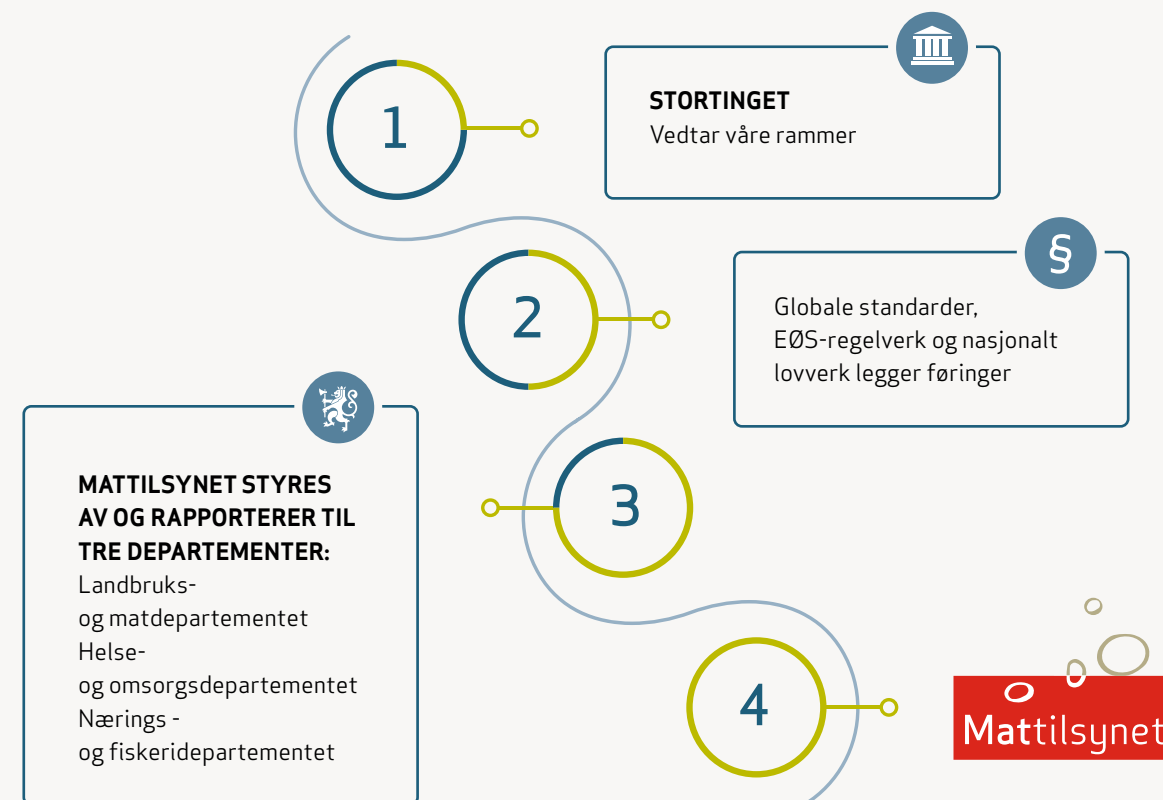
Det har vært et utfordrende år for Mattilsynet, og jeg vil takke alle ansatte for innsatsen. Jeg ser fram til å videreutvikle Mattilsynet i samarbeide med de ansatte og våre omgivelser.

13. mars 2020

Ingunn Midttun Godal
administrerende direktør

Om Mattilsynet

Vi er Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Samfunnsoppdraget vårt strekker seg fra jord og fjord til bord, og berører både produsenter innenfor havbruk og landbruk, næringsmiddelindustri, detaljhandel, serveringssteder til alle nordmenns hverdag. Vår visjon er «Et samfunn der maten er trygg og dyra har det godt».

Figur 1: Overordnet styring av Mattilsynet

SAMFUNNSOPPDRAG

Mattilsynet skal arbeide etter følgende mål:

- sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- fremme god helse hos planter, fisk og landdyr
- fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden
- ivareta miljøvennlig produksjon
- ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet

SLIK LØSER VI SAMFUNNSOPPDRAGET

Hver enkelt næringsaktør har ansvaret for å følge regelverket. Vår oppgave er å forebygge og kontrollere gjennom egnede tiltak.

Det gjør vi ved å:

- overvåke, analysere og vurdere tilstanden og utviklingen på våre ansvarsområder
- utvikle nasjonalt regelverk og delta i utviklingen av internasjonalt regelverk
- veilede og informere om kravene i regelverket
- kontrollere og følge opp aktørene langs hele produksjonskjeden
- kommunisere og dele kunnskap

- samarbeide nasjonalt og internasjonalt med etater og organisasjoner

Norsk og europeisk matforvaltning bygger på grunnsynet om at kvaliteten på sluttproduktet er et resultat av de samlede påvirkninger produktet utsettes for i hele produksjonsprosessen. Hva du spiser og drikker påvirkes av alt som har foregått på reisen fra fjord og jord til bord. Vår oppgave er å se sammenhengene, overvåke og ha oversikt over tilstanden, være til stede langs hele matkjeden, og mest der risikoen er størst.

RAMMER

Vi utfører oppdraget vårt innenfor rammene definert av Stortinget og våre tre eiere: Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Det er Landbruks- og matdepartementet som har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for Mattilsynet.

ORGANISASJON

Vi er organisert i to forvaltningsnivåer; hovedkontor og fem regioner. Hovedkontorets oppgave er å ivareta direktoratsrollen. I direktoratsrollen ligger å omsette overordnede styringssignaler fra departementene/politiske myndigheter

OVERVÅKNING OG KONTROLL

Vi tar prøver av fôr, fisk, vann, planter og dyr for å vite tilstanden. Vi er tilstede tidlig i kjeden for å sjekke at dyr og fisk er friske og behandles bra, og for å forhindre at uønskede hendelser forplanter seg videre.

TILSYN PÅ RETT STED

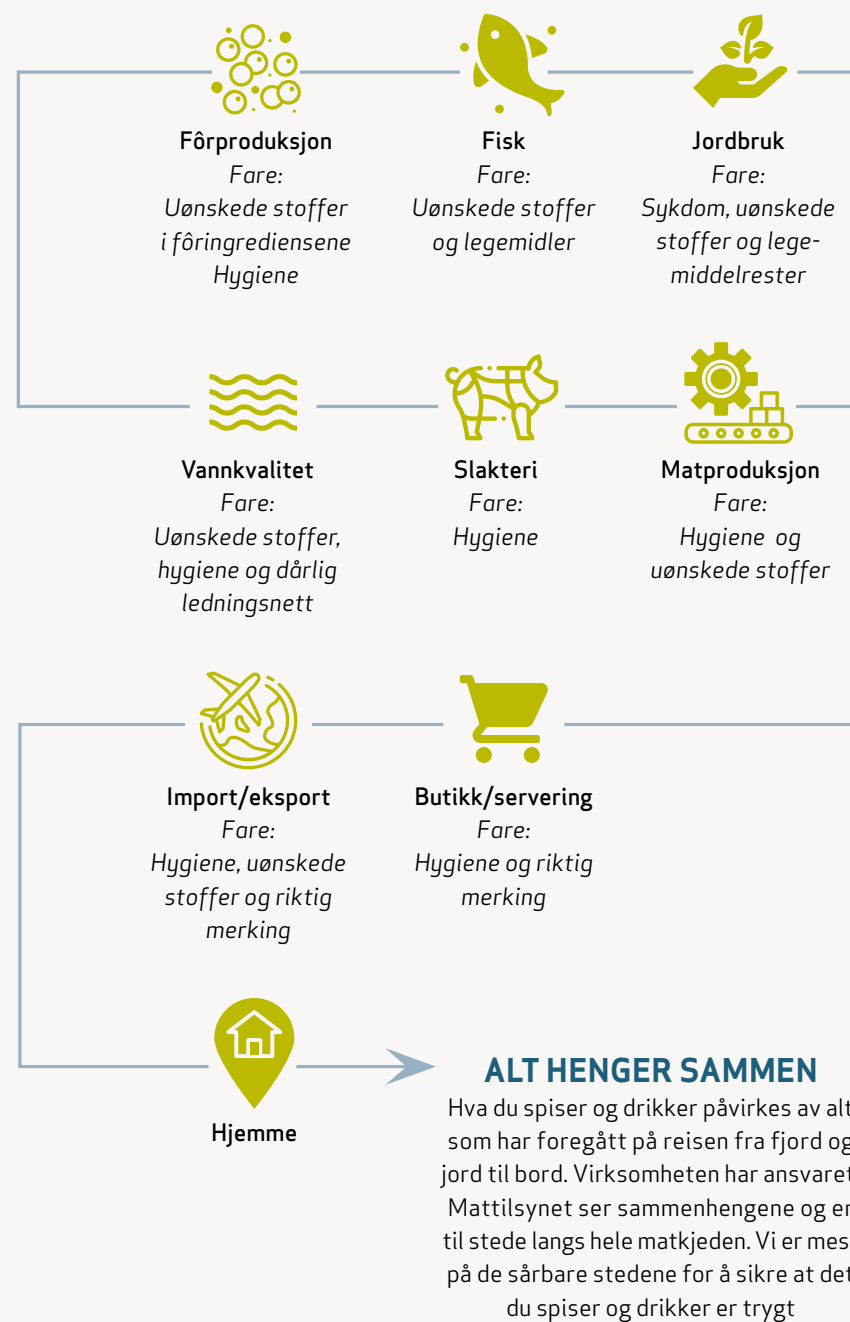
Vi kontrollerer alle, men ikke hele tiden. Vi kontrollerer der sannsynligheten for å avdekke og forhindre alvorlige forhold er størst.

SPORBARHET

Alle aktører skal merke, ha oversikt over og dokumentere hvem de kjøper fra og selger til for å kunne spore maten gjennom alle ledd frem til matfatet.

VEILEDNING OG KOMMUNIKASJON

Vi veileder aktørene i hvordan reglene fungerer. Vi veileder og informerer forbrukerne slik at de kan ta informerte valg og ha tillit til at maten er trygg.

Figur 2: Matkjeden

og egen fagkunnskap til konkret gjennomføring av politikken. Hovedkontoret har også ansvar for utvikling av regelverket, tilsynet, internasjonalt samarbeid og behandling av klagesaker. I tillegg skal hovedkontoret ha oversikt over risiko på ansvarsområdene, bestille uavhengige, vitenskapelig risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og forskningsbasert kunnskapsstøtte fra ulike kunnskapsinstitusjoner som Folkehelseinstituttet, Veterinærinstituttet, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi, Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet. Vi kjøper også tjenester fra en rekke laboratorier.

Hovedkontoret har også ansvaret for den overordnede styringen av hele Mattilsynet, og for å prioritere satsingsområdene.

Regionenes hovedoppgave er å sikre beredskap og håndtere hendelser, være Mattilsynets ansikt utad, ha dialog med aktører og næringer og føre tilsyn. Det siste omfatter veiledning, inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking samt utstedte eksportsertifikater og kontrollere dokumenter ved eksport og import.

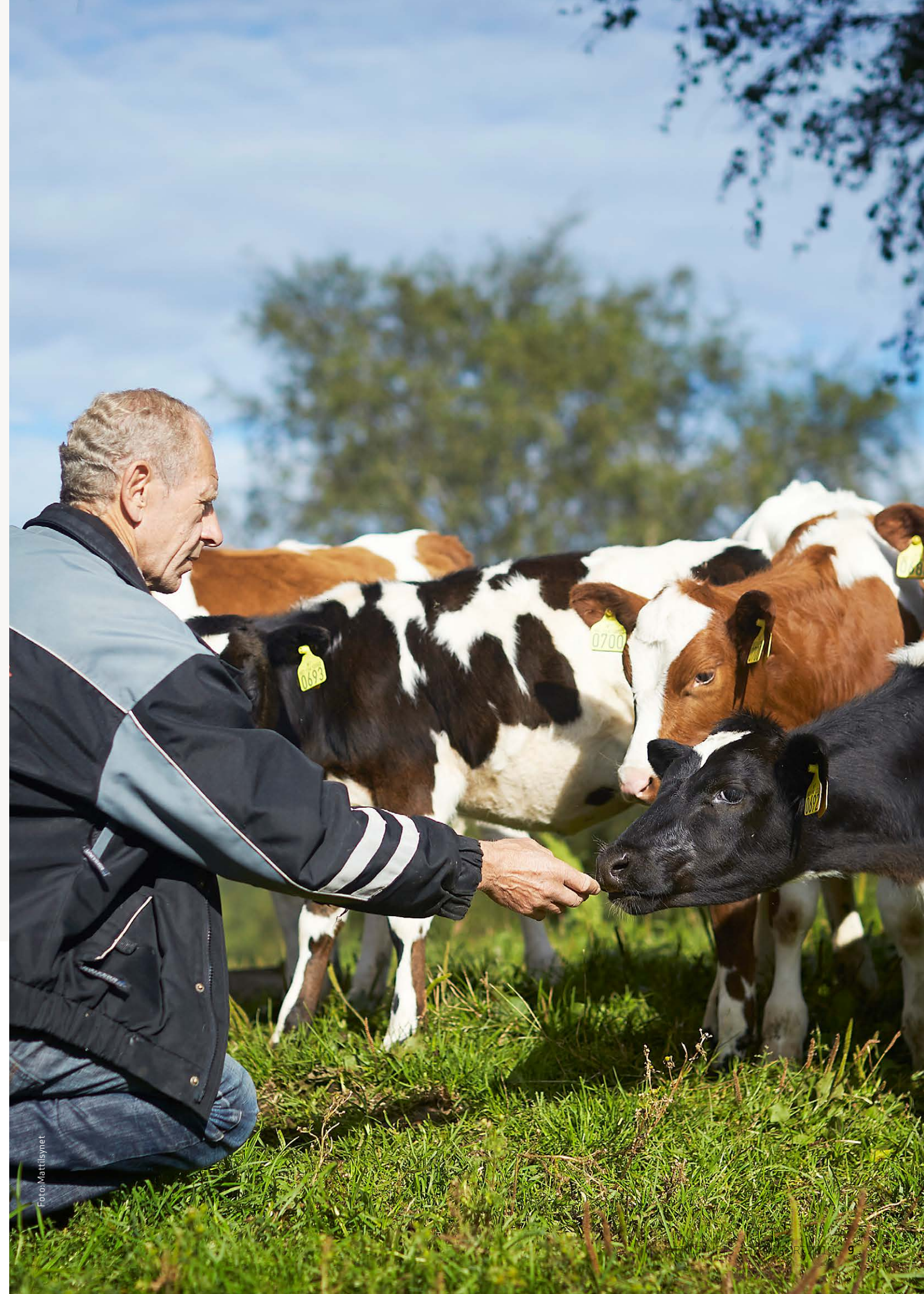
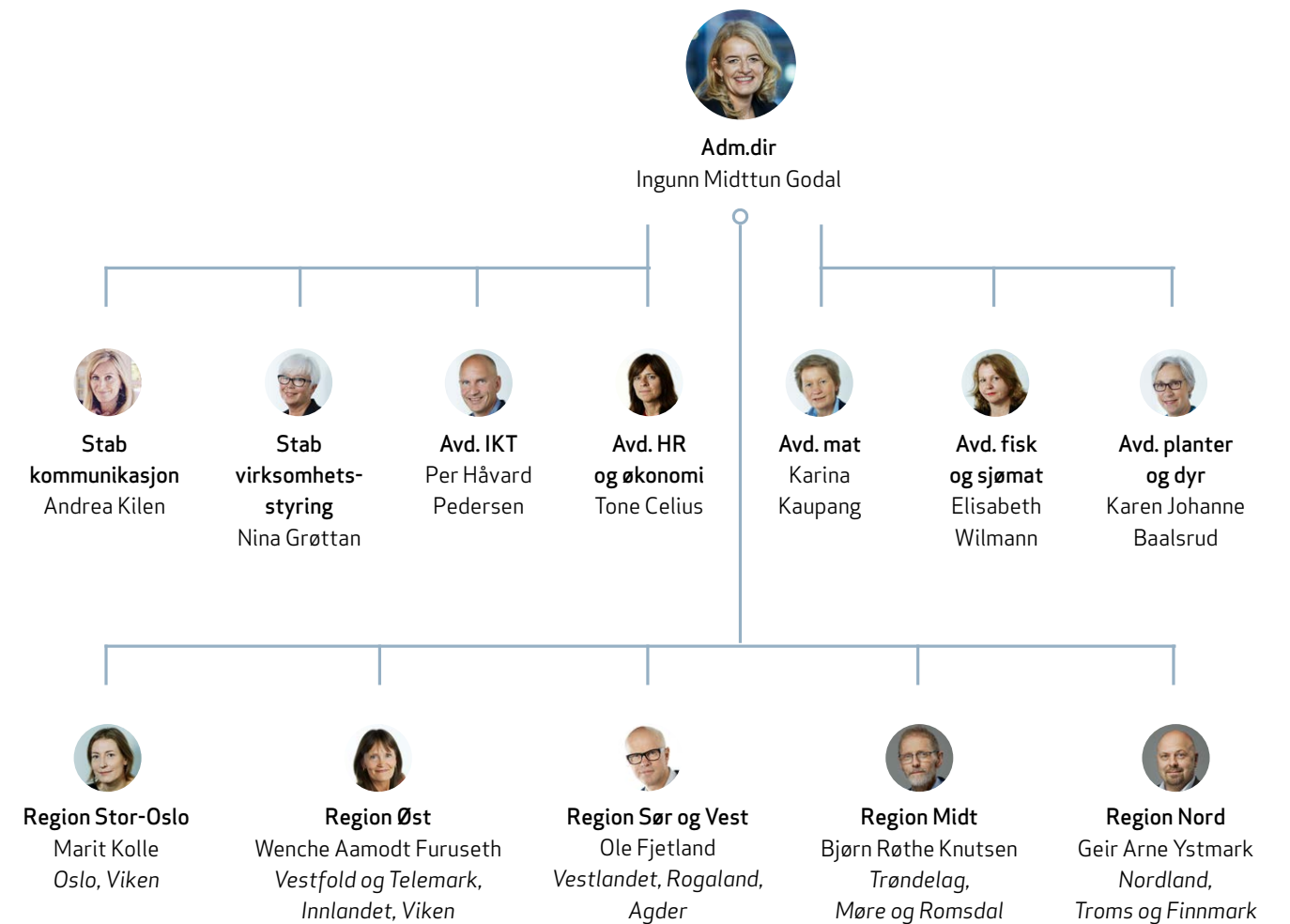

Foto: shutterstock.com/Chimpong

Figur 3: Mattilsynets organisasjonskart 1. januar 2020

NØKKELTALL

Tabell 1: Hovedtall

	2017	2018	2019
Antall ansatte	1 338	1 339	1 306
Antal avtalte årsverk	1 242	1 246	1 250
Antall utførte årsverk	-	-	1 107
Gjennomsnittlig antall årsverk ¹	1 224	1 225	-
Samlet tildeling og mottatte og belastningsfullmakter post 01-99	1 418 576 000	1 412 198 000	1 416 238 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	94 %	97 %	98 %
Driftsutgifter ²	1 332 840 909	1 369 079 285	1 407 352 414
Lønnsandel av driftsutgifter	67 %	68 %	67 %
Lønnsutgifter per årsverk ³	732 475	755 181	846 249

Mattilsynet er et bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Les mer om vurderinger av nøkkeltall i kapittel III Aktiviteter og resultater og i kapittel VI Årsregnskap.

¹ Beregningsmetode brukt til og med 2018; antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger, uten medarbeidere i lønnet permisjon.
² Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.
³ Økningen skyldes endret metode for beregning av antall årsverk. Ny beregningsmetode (antall utførte årsverk) gir færre årsverk enn gammel beregningsmetode, og dette medfører at lønnsutgiften per årsverk øker.

03

Aktiviteter og resultater

Kapittel 3 gir en helhetlig oversikt over vår innsats og vesentlige resultater for året. Kapitlet er delt inn i henhold til effektmålene vi bidrar til å nå. Leders beretning gir et bilde av hovedinnholdet knyttet til vår helhetlige måloppnåelse.

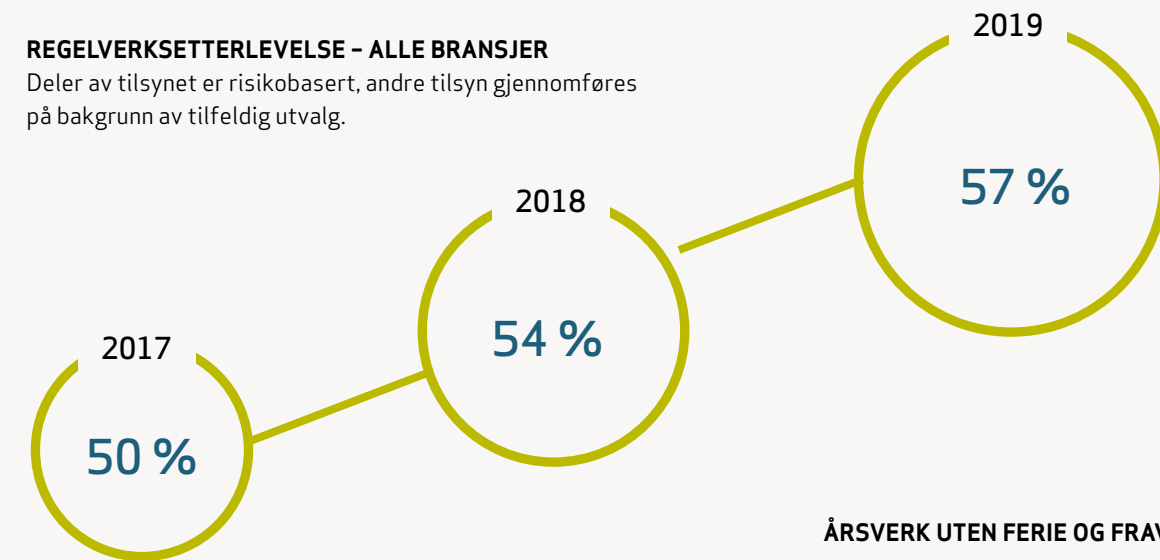

Foto: Mattilsynet

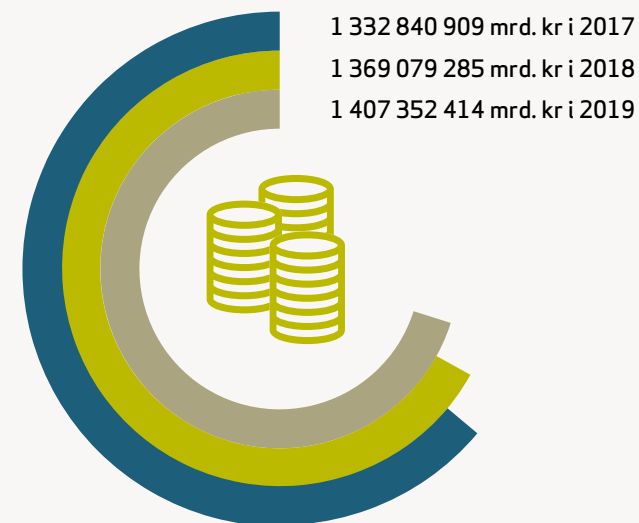
UTVIKLING AV RESSURSER OG RESULTATER I MATTILSYNET

REGELVERKSETTERLEVELSE - ALLE BRANSJER

Deler av tilsynet er risikobasert, andre tilsyn gjennomføres på bakgrunn av tilfeldig utvalg.

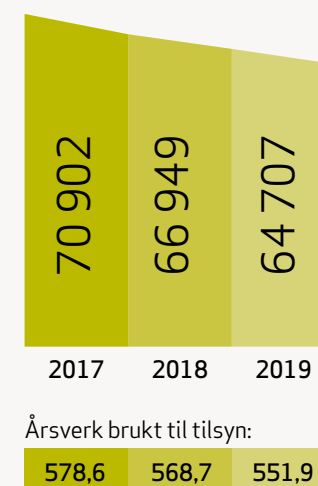
DRIFTSUTGIFTER

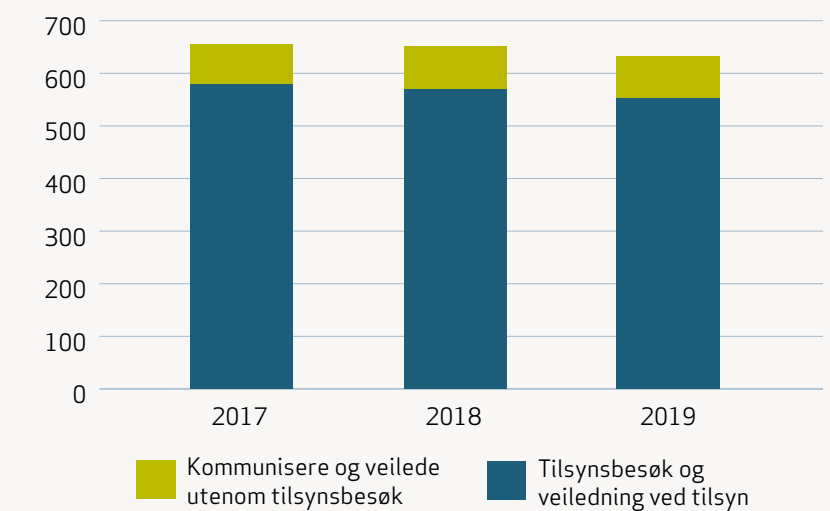
ÅRSVERK UTEN FERIE OG FRAVÆR

ANTALL TILSYN

TIDSBRUK PÅ AKTIVITETER RELATERT TIL NÆRINGSUTØVERE

Sikre trygg mat og trygt drikkevann

MAT

Mattryggheten i Norge er god med få utbrudd av matbåren sykdom. Denne statusen er ikke noe vi kan ta for gitt, men krever kontinuerlig bevissthet og oppfølging. Nye mattrender, klimaendringer og nye råvarer til mat, vil sammen med det grønne skiftet øke vårt behov for ny kunnskap og vil gi oss nye utfordringer rundt trygg mat. Også økt import av matvarer utfordrer mattryggheten.

TILSTAND

Den gode statusen er et resultat av flere forhold. Regelverket skal sikre trygg mat til forbrukerne. De aller fleste matprodusentene tar produksjon av trygg mat på alvor og følger reglene. Det er lite smittestoff i norske husdyr og norsk-produserte matvarer og vi følger opp tilstanden i næringer og hos enkeltvirksomheter gjennom dialog, veiledning og tilsyn. Imidlertid er det en økning av importerte varer fra land med annen smittestatus.

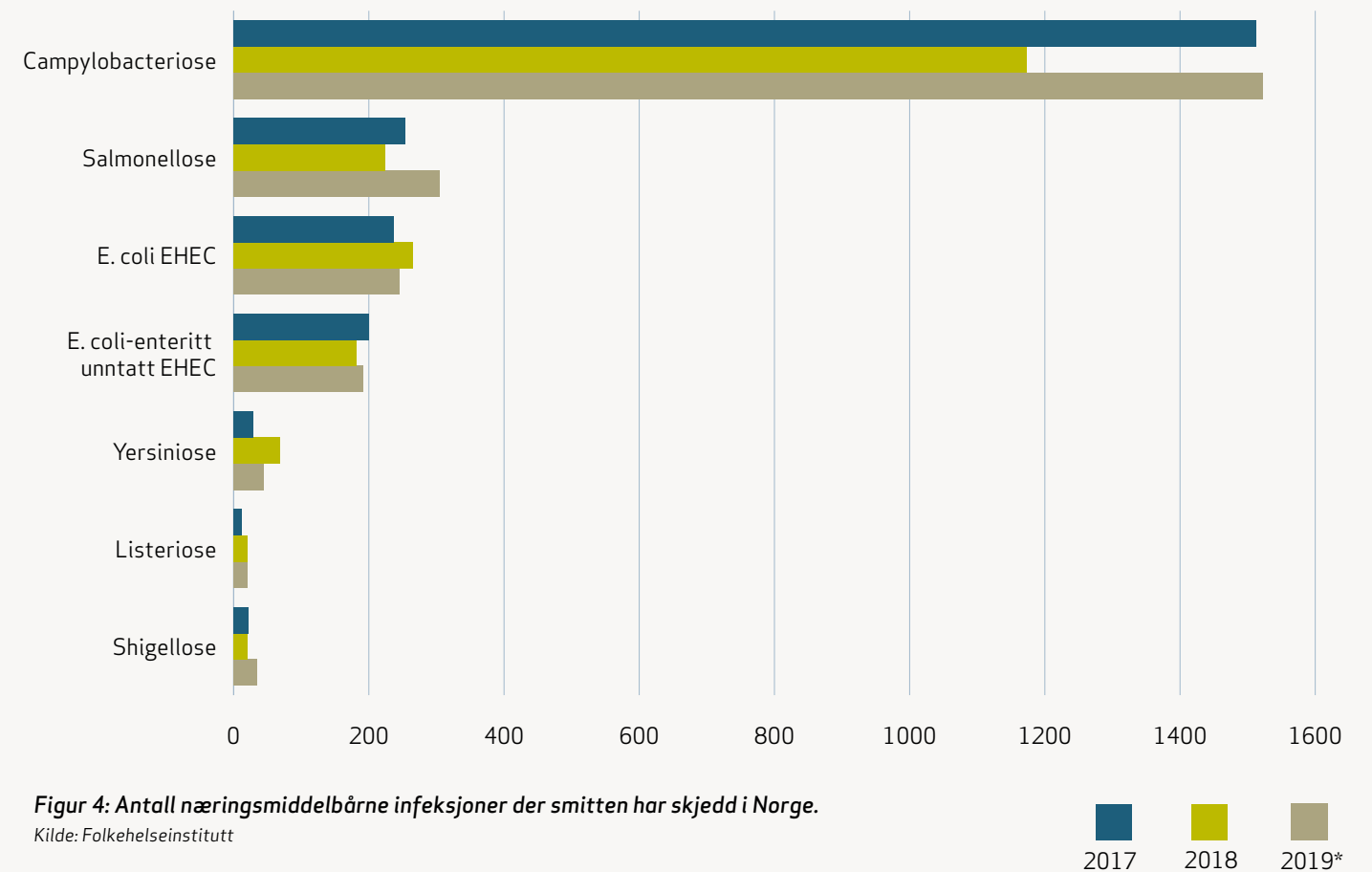
Hvert år registreres det 5000-7000 tilfeller av mat- og vannbårene infeksjoner i Norge (Folkehelseinstituttet). Det reelle tallet er nok høyere, for mange går ikke til lege når de er blitt syke av maten. Mange blir smittet på reise i utlandet.

Figur 4 viser⁴ at det var campylobacteriose som førte til flest sykdomstilfeller, mens Salmonella og E. coli forårsaket en mindre andel av de registrerte tilfellene.

Klimaendringene fører til diskusjoner om en mer bærekraftig matproduksjon. Mat som har betydning for forbrukernes helse og ernæring, utseende og velvære har vært en dominerende trend i flere år, mens bærekraft og klima blir stadig viktigere. Mange forbrukere stiller krav til hvordan maten vår er produsert, om den er kortreist, og om dyra har hatt det godt. Vi ser en

⁴ Tallene for 2019 er hentet ut per 13. februar 2020. Det er alltid et etterslep i registreringen. Tallet for 2019 vil fortsette å stige. Av samme grunn er 2018-tallene høyere enn det som ble rapportert i siste årsrapport.

NÆRINGSMIDDELBÅRNE SYKDOMMER I NORGE

Figur 4: Antall næringsmiddelbårene infeksjoner der smitten har skjedd i Norge.

Kilde: Folkehelseinstitutt

stadig økende etterspørsel etter kjøttfrie alternativer og utvalget av slike produkter har økt betydelig bare i løpet av 2019. Matsvinn er satt på agendaen som en trussel mot klimaet, og det er satt i gang flere initiativer, både fra næringen og myndighetene, for å redusere matsvinn. Videre påvirkes forbrukere av faktorer som bekvemmelighet, flere valg, raske løsninger og tilpasning til den enkeltes behov.

Vi ser en økning av produkter som utvikles spesielt for ulike grupper av befolkningen og ulike bruksituasjoner (for eksempel i sport og friluftsliv) som tilsettes vitaminer, mineraler eller visse andre stoffer. Vi regulerer nivået av slike tilsetninger med grenseverdier på nasjonalt nivå. «Ny mat» godkjennes av EU-kommisjonen.

Bruk av nye arter og nye råvarekilder, blant annet fra det marine miljøet, øker behovet for kunnskap siden innovasjonen ofte har andre drivere enn mattrygghet. Et mer plantebasert kosthold kan gi økte utfordringer i form av mykotoksiner og naturlige plantegifter. Siden mye av dette spises uten varmebehandling, øker også risikoen for smittestoffer i maten. Det samme erfarer vi med økt forbruk av rå østers og rå fisk.

MÅL

- Vi skal ha et regelverk som sikrer trygg mat og drikkevann
- Virksomhetene skal kjenne til og etterleve regelverket
- Forbrukerne skal kunne ta informerte valg
- Mattilsynet skal medvirke til at virksomhetene har en fungerende internkontroll

RESULTATER

Norske data brukes aktivt internasjonalt

Det er viktig at Norge kartlegger og overvåker forekomst av stoffer i mat for å vurdere tilstand. Vi er forpliktet til å framskaffe og rapportere data til EU og andre standardsettende organer. Dette er for å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for å vurdere risiko, lage regler og fastsette grenseverdier i mat. Formålet er å beskytte befolkningen mot helseskader. For fisk og sjømat er vårt databidrag betydelig.

Det er få funn over gjeldende grenseverdier for rester av plantevernmidler og veterinære legemidler i mat. Resultatene er på samme nivå som tidligere år. Det er også få funn av forurensete stoffer i fisk og sjømat over gjeldende grenseverdier. Når det

gjelder mikroorganismer som smitter fra dyr til mennesker sammenstilles norske overvåkningsdata med øvrige europeiske data i en felles europeisk zoonoserapport. Dataene bekrefter god status i Norge.

OVERVÅKNING FØRTE TIL TRYGGERE BRUK AV LEGEMIDDEL

Gjennom vår overvåkning fant vi rester av et vanlig brukt antibiotikum (dihydrostreptomycin) i nyreprøver av storfe og svin, selv om legemiddelet var brukt i henhold til regelverket. Vi meldte funnene til det internasjonale legemiddelfirmaet som doblet tilbakeholdelsestiden for dette legemiddelet. Vår overvåkning har bidratt til endret praksis og mindre legemiddelrester i maten.

For å sikre representative data fra alle medlemslandene utarbeider EU nye kontrollplaner for forurensende stoffer, tilsetnings- og aromastoffer og matkontaktmaterialer. Vår erfaring er at koordinerte program gir bedre kunnskapsgrunnlag fordi landene samarbeider om en målrettet overvåking av de viktigste farene i maten. Denne kunnskapen har vi ikke mulighet til å framskaffe alene. Risikorangeingen av stoffer i mat som Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) utførte i 2019, vil være et godt verktøy for oss i dette arbeidet.

Også i Norge har vi utfordringer knyttet til mattryggheten. Det norske klimaet gjør at vi har særskilte utfordringer når det gjelder mykotoksiner i korn og akrylamid i potetchips. Vi har også noen områder hvor det er naturlig høy forekomst av kadmium i jorda på grunn av alunskifer. I 2019 har vi analysert

for mykotoksiner, plantegifter og tungmetaller i korn og grønnsaker. Resultatene har vi brukt inn i regelverksutviklingsarbeidet i EU.

Mat kan inneholde naturlig forekommende radioaktive stoffer. Codex (FNs matvarestandardiseringsprogram) vurderer om det er behov for å se nærmere på innhold av naturlig forekommende radioaktive stoffer i mat. VKM har imidlertid vurdert at risikoen ved å bli eksponert for radioaktiv forurensning i mat i Norge er svært lav. Her vil vi bidra med vår kunnskap for å sikre rett beskyttelsesnivå.

Handlingsplan gjør at færre mennesker blir smittet med Campylobacter

Norske produsenter av industriell slaktekylling deltar i handlingsplan mot Campylobacter. Tiltakene gir en folkehelsegevinst ved at færre mennesker smittes av denne bakterien fra norsk slaktekylling. Resultatet viser at om lag fem prosent av flokkene som ble slaktet i perioden mai oktober hadde Campylobacter. Det er positivt at det ser ut til å være en nedadgående trend fra åtte prosent i 2016. Det kan gjenspeile at kyllingprodusentene gjennomfører gode smitteforbyggende tiltak. Sammenlignet med andre europeiske land har Norge lav forekomst av Campylobacter i slaktekylling.

HANDLINGSPLANEN LØNNER SEG

Handlingsplanen mot Campylobacter ble innført i 2001. Den går ut på at smittet kylling må fryses eller varmebehandles før den går ut på markedet. Arbeidet gjennomføres som en felles dugnad mellom næringen, forvaltningen og kunnskapsstøtten i Norge. Dette samarbeidet er unikt i sitt slag i Europa, og hensikten er å beskytte forbrukerne mot smitte fra Campylobacter fra fersk kylling. En studie utført av Menon Economics i 2017 anslår den samfunnsøkonomiske lønnsomheten for denne handlingsplanen til drøyt 695 millioner kroner per år.

Flere sjukeutbrudd etter konsum av rå østers

Vi hadde to større utbrudd av matbåren sykdom etter inntak av kommersielt omsatt østers. Det ene tilfelle var stillehavsøsters som var høstet i Vestfold, det andre utbruddet var flatøsters fra Bergensområdet. Norovirus var årsaken til begge utbruddene. Både stillehavsøsters og flatøsters (i motsetning til blåskjell) spises ofte rå uten varmebehandling, og kan inneholde virus. Norovirus er den vanligste årsaken til virusbetinget diarésykdom i Norge.

I blåskjellvarslet ble det fra mars til ut oktober gitt i undertak av 300 advarsler mot å spise selvplukkede skjell, og algegiften PSP (Paralytic Shellfish Poisoning) sto for de fleste advarslene. Blåskjellvarslet er populært, og det var rundt 400 000 treff i sum på Matportalen og Blåskjellappen. Siden

90-tallet har det ikke blitt meldt mistanke om matbåren sykdom grunnet konsum av selvplukkede skjell fra uttaksstedene i blåskjellvarslet når kostholdsradene har blitt fulgt.

Gode resultater for norskprodusert salat

Mattilsynet undersøker norsk og importert salat og krydderurter for smittestoffene *Salmonella*, *E. coli*, norovirus, hepatitt A og *Cryptosporidium*.

Det ble gjort funn av høye verdier av *E. coli* i tre prøver av importerte krydderurter, samt i en prøve av importert salat. I motsetning til tørkeåret 2018, ble det ikke påvist høye verdier av *E. coli* i noen prøver av norskprodusert salat.

God status hos lokalmatprodusenter

Regjeringen ønsker å videreutvikle Norge som matnasjon, og lokalmat er en vesentlig del av denne satsingen. Vi har gjennomført tilsyn hos litt over 100 lokalmatprodusenter av kjøtt og kjøttprodukter, noe som utgjør ca. 20 prosent av disse virksomhetene. Vi fant at status hos virksomhetene er god. 62 prosent av virksomhetene fikk ingen eller kun mindre merknader etter tilsynet. Likevel er det behov for å fortsette tilsynsarbeidet med særlig vekt på styring med farer og prøvetaking. Vi har også erfart at det er behov for mer veiledning om merking.

Energidrikker og tiltak for å beskytte barn og unge

I Norge og flere andre land har det vært uttrykt bekymring for barn og unges inntak av såkalte energidrikker, det vil si drikker med et høyt innhold av koffein og visse andre stoffer med fysiologisk effekt. Etter oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet, og med støtte i en ny risikovurdering fra VKM, anbefalte vi flere ulike tiltak for å beskytte barn og unge mot et for høyt inntak av koffein. Et av tiltakene var innføring av grenseverdi for tilsetning av koffein til drikker. Det vitenskapelige grunnlaget ga ikke grunnlag for å foreslå aldersgrense for salg.

ANBEFALTE TILTAK FOR Å BESKYTTE BARN OG UNGE MOT ET HØYT INNTAK AV ENERGI-DRIKKER OG KOFFEIN:

- grenseverdi for tilsetning av koffein og visse andre stoffer i ulike drikker og matvarer
- kunnskapsheving om koffein og risiko for negative helseeffekter
- overvåking av markedet og av barn og unges inntak av koffeinholdig mat- og drikkevarer
- samarbeid mellom næringen og myndighetene om selvreguleringstiltak i næringen

Vi arbeider for tryggere ingredienser i næringsmidler

Opp gjennom årene har det vært en økning i antall søknader om tillatelse til å tilsette vitaminer, mineraler og aminosyrer til mat og drikke. Mat- og drikkevarer tilsettes også andre stoffer med ernæringsmessig eller fysiologisk effekt enn de som var omfattet av søknadsplikten, slik som for eksempel koffein. For å sikre at slik tilsetning er helsemessig trygg, har vi innført nye bestemmelser der grenseverdier for tillatt tilsetning av en rekke ulike stoffer er gitt i såkalte positivlister. Dette inkluderer også tilsetning av visse «andre stoffer» til kosttilskudd. De nye bestemmelsene effektiviserer tilsynet, og det blir mer forutsigbart for næringen om hvilke tilsetninger som er tillatt. Positivlistene er dynamiske og kan, under visse forutsetninger, utvides etter melding eller søknad fra næringen.

Vi har utarbeidet forslag til nye maksimumsgrenser for vitamin E, vitamin B6, jern og sink i kosttilskudd som skal sendes på høring i 2020. I 2020 vil vi få overlevert en nytterisikovurdering av jodberiking med hovedvekt på tilsetning av jod til salt, fra VKM.

Mange kosttilskudd inneholder planter og planteekstrakter som kan utgjøre en risiko. Et nordisk samarbeid for å håndtere risikoen ved planter ble ikke igangsatt som planlagt. Men et samarbeid mellom europeiske land som starter i 2020, vil også omfatte planter i kosttilskudd.

I juni besvarte Mattilsynet og Statens legemiddelverk et oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet om gjeldende regelverk for omsetning av produkter med cannabidiol (CBD) og produkter basert på industriell hamp. Vi samarbeidet også med Legemiddelverket om andre produkter i grensegangen mellom næringsmidler og legemidler.

Virksomheter i flere deler av landet, produserer eller importerer nå insekter som «ny mat», eller planlegger slik omsetning. Noen er fulgt opp med tilsyn og veiledning om ny matregelverket, og flere vil bli fulgt opp.

Ny emballasje er ikke alltid det vi tror

Det er nå en økende trend å erstatte plast med andre materialer, også for gjenstander som skal i kontakt med mat. Bambus har for eksempel blitt brukt istedenfor plast i produkter som kopper, tallerkener osv. Noen produkter av bambus inneholder imidlertid også melaminplast som gjør at produktene kan brukes flere ganger og ved høyere temperaturer. Slike produkter må ikke markedsføres som et alternativ til plast da det vil være å villedle forbruker. Melamin kan i tillegg ha en skadelig effekt på nyrene, og det er satt grenseverdi for

hvor mye som kan overføres til maten. Mattilsynet fikk 30 produkter testet, der det i to av produktene var migrasjon av melamin over grenseverdien. Begge produktene var såkalte «bambusprodukter», blant annet en kopp beregnet til barn. Mattilsynet har fulgt opp de ansvarlige virksomhetene og produktene skal ikke lenger være på markedet.

Miljøforurensninger rundt norske flyplasser – utfordring for mattryggheten

De fluorholdige stoffene PFOS og PFOA har fått økt oppmerksomhet etter at EFSA i 2018 konkluderte med at vi tåler mindre av disse stoffene enn tidligere antatt. Stoffene tilhører gruppen per- og polyfluorerte alkylstoffer (PFAS). Vi får i oss mest PFOS og PFOA gjennom maten vi spiser, og det vi drikker. VKM rangerer PFOS og PFOA høyt blant stoffene som utgjør en mulig helserisiko i mat.

I forbindelse med Avinors kartlegging av PFAS-forurensing rundt flyplasser i Norge, har vi bedt Folkehelseinstituttet om å vurdere helserisiko ved å innta PFAS-forurenset mat og vann. Vi har gitt advarsler mot å spise fisk i de områdene hvor nivåene i fisken er så høye at det gir en økt risiko for sykdom. Vi ga advarsler mot å spise fisk fra vannene rundt Fagernes lufthavn, og mot å spise ørret fra Lavangsvatnet ved Evenes lufthavn. Lokal forurensing av PFOS i Tyrifjorden førte også til en advarsel mot å spise abbor og gjedde fra Tyrifjorden og Randselva.

Import av insekter som «ny mat».

Foto: colourbox.com

PER- OG POLYFLUORERTE ALKYLSTOFFER (PFAS)

- Er en stor gruppe av fluorholdige stoffer.
- Har vann-, flekk- og fettavvisende egenskaper med mange bruksområder (for eksempel i matvareemballasje, slippbelegg i kjeler og stekepanner, impregneringsmidler for tekstiler, brannsluknings-skum, rengjøringsprodukter, kosmetikk, maling og lakk og enkelte typer skismøring).
- Stoffene er vidt spredt i miljøet og persistente, dvs. at de hopper seg opp i mennesker og miljøet.

Import av mat og næringsmidler

Mye av maten vi spiser kommer fra andre europeiske land, eller fra land utenfor EU/EØS-området. Av mat som innføres til Norge er nesten 70 prosent fra EU, 23,5 prosent fra utviklingsland og resten fra andre land. Frukt og grønnsaker er det Norge importerte mest av (tall fra Hovedorganisasjonen Virke fra 2017).

MAT OG NÆRINGSMIDLER FRA ANDRE LAND

- Norge er gjennom EØS-avtalen i praksis en del av EØS-områdets yttergrense. Varer som importeres fra land utenfor EØS skal møte de samme importkravene i Norge som i andre EU/EØS-land.
- Matvarer fra EU-land skal være produsert etter det samme regelverket som vi har i Norge, og maten skal derfor være like trygg å spise som norskproduserte produkter.

Matvarer fra land utenfor EU/EØS-området, blir av EU risikovurdert og klassifisert som produkter med høyrisiko eller lavrisiko. Risikovurderingen tar utgangspunkt fra analyse-resultater og annen informasjon som medlemsstatene (inkl. Norge) innhenter ved kontroller, inspeksjoner, utbrudd eller annen relevant informasjon. For de varer og varegrupper som er blitt klassifisert som høyrisiko-produkter, har EU laget et eget kontrollregime som medfører at varene må tas inn via en grensekontrollstasjon og som inkluderer meldeplikt via meldesystemet TRACES og det settes en frekvens for fysisk kontroll (prøvetaking) som vi må følge. Varer som inngår i dette kontrollregimet er alle animalske produkter og noen produkter med en viss animalsk bestanddel (sammensatte produkter), samt noen plantebaserte matvarer fra noen land (ikke-animalske risikoprodukter).

Årlig framstilles om lag 3500 partier for grensekontroll i Norge, og antallet varierer lite fra år til år. Dersom kontrollen avdekker avvik, enten i dokumentasjon eller knyttet til resultater fra laboratorieanalyser, blir varepartiene avvist slik at varene ikke kommer inn i EU/EØS.

For lavrisikoproduktene lager hvert land sine egne kontrollplaner og meldesystemer. Vi benytter Mattilsynets skjema-tjeneste for varsling av importerte varepartier med lavere risiko fra land utenfor EU/EØS (noen varegrupper har unntak).

For å sikre at importert mat og næringsmidler er trygge, er det viktig at importørene følger regelverket, og har god kunnskap om farer ved de produktene de innfører eller importerer til Norge. En analyse av tilsynsresultater fra 2017 viste at en stor andel av de undersøkte importørene fikk avvik knyttet til interne kontrollrutiner. Som en oppfølging av dette ble det i 2019 gjennomført en nasjonal kampanje med tilsyn hos importører av vegetabilier. Det ble gjennomført revisjoner hos totalt 46 importører fra hele landet. Hensikten med kampanjen var å undersøke om disse har gode systemer for å sikre trygge produkter med tanke på rester av plantevernmidler og sjukdomsframkallende bakterier, virus og parasitter. Resultatene fra kampanjen viste flere forbedringspunkter som blir fulgt opp med importørene.

Overvåkingen av importert sjømat viser gjennomgående god status. Hvert år tas det prøver av ulike typer importerte produkter som undersøkes for mikroorganismer, fremmedstoffer og parasitter. De siste årene har det vært noen funn over grenseverdier, spesielt for døde parasitter. Funn av døde parasitter vurderes ikke som en helsefare ettersom de ikke kan føre til infeksjoner.

Norge har håndtert og fulgt opp 104 RASFF meldinger, hvorav 35 er notifikasjoner fra Norge. Vi har også håndtert 18 meldinger om allergener, men kun notifisert én.

RASFF (RAPID ALERT SYSTEM FOR FOOD

AND FEED) er et europeisk meldesystem for utveksling av informasjon om helsefarlig mat, fôr og matkontaktmaterialer i samarbeid mellom medlemslandene i EU, EFTA/EØS, EFSA og EU-kommisjonen. Systemet forvaltes av EU-kommisjonen. Hvert medlemsland har et utpekt kontaktpunkt. Mattilsynet er kontaktpunkt i Norge.

Salmonellautbrudd i tørket fruktblanding med opphav i flere kontinenter

Handel med varer i en global verden gir komplekse utfordringer når noe går galt. Nesten 60 mennesker fikk påvist infeksjon med samme salmonellabakterie i løpet av årets tre første måneder. Mattilsynet etterforsket utbruddet i samarbeid med Folkehelseinstituttet. Det viste seg at den sannsynlige smitekilden var en tørket eksotisk fruktblanding, med opprinnelse i mange ulike land og flere kontinenter. De tørkede ananasene og papayaene i blandingen kom fra Thailand, sultanarosinene fra Tyrkia, den skivede kokosen fra Ghana og bananchipsen kom fra Filippinene. Produktet var pakket i Italia. Tørket eksotisk fruktblanding skal kunne spises slik den er, uten noen form for varmebehandling eller annen pre-

Foto: shutterstock.com/NazarBazar

regelverk. **Startpakken**, som den kalles, består av fem enkle videoer. I videoene informerer vi om sentrale bestemmelser, gir svar på vanlige spørsmål og lenker videre til artikler og temasider med mer informasjon. Vi har også laget veileder for sporbarhet og trygg mat for barn i barnehager, og vi er godt i gang med veileder om tilsetningsstoffer.

Vi har fortsatt arbeidet med å utvikle forvaltningen av tang og tare. Vi har hatt utstrakt dialog med næring og FoU miljøer. Vi har laget en egen internettside på nye marine arter inkludert tang og tare, og har oppdatert Matportalen. Vi er spesielt opptatt av det høye og mulig helsefarlige nivået av jod i en del matprodukter basert på tang og tare. Det er en krevende oppgave å kommunisere på en god måte om jod i næringsmidler, siden den norske befolkningen generelt blir anbefalt å innta mer jod, samtidig som for mye jod også er helseskadelig. For å håndtere dette, har vi bedt næringen om å finne løsninger på en ansvarlig jod-håndtering. Norske produsenter vil nå merke tang- og tareprodukter som har høyt jod-innhold, slik at forbrukerne får mulighet til å ta informerte valg.

Nordisk Ministerråd er i ferd med å utvikle et samarbeid rundt bruk av tang og tare til fôr og mat. Målet er blant annet å styrke vår påvirkning på EUs regelverksutvikling. Det skal igangsettes et prosjekt hvor formålet er å lage kunnskapsgrunnlag som kan brukes til å utvikle veiledning til virksomheter og inspektører. Mattilsynet deltar i dette prosjektet.

Rapporten om innhenting av mer kunnskap om nye arter i oppdrett, et prosjekt Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) initierte, ble publisert i januar 2020. Vi har deltatt som observatør og vår oppgave har vært å sikre at mattryggheten ivaretas.

I fjor ble regelverket om akrylamid i mat fastsatt i Norge og vi har veiledet om regelverket når vi har vært ute på tilsyn, blant annet hos gatekjøkken, restauranter og bakerier. Kompetansen om akrylamid varierer hos virksomhetene, og vi vil følge opp med mer veiledning og tilsyn i 2020.

Skjellregelverket er et komplisert regelverk både å føre tilsyn med, og ikke minst å etterleve for virksomhetene. Vi har derfor oppdatert flere av våre internettsider med veiledning til skjellnæringen. Vi har klargjort og utvidet tidligere veiledning til næringen om regelverkskrav. Vi har også revidert og utbedret følgeskjemaene ved forsendelse av skjellprøver til de ulike laboratoriene med veiledning om prøveuttaket.

Flere bransjer har utarbeidet og benytter anerkjente nasjonale retningslinjer for god hygieneprosedyre. Vår rolle er å være pådriver slik at retningslinjer blir holdt oppdaterte og er brukervennlige. Et eksempel på en slik nasjonal retningslinje er den som ble utarbeidet fra Dagligvarehandelens miljøforum i 2019. Den ser ut til å være til nytte både for næringen og tilsynet. Det er satt i gang et arbeid med å gjøre prosessen med å revidere nasjonale retningslinjer tydeligere både for næringer og Mattilsynet.

parering. Vi kaller det spiseferdig mat. Dette utbruddet viser hvor viktig det er med god hygiene og god framstillingspraksis i alle trinn i produksjonskjeden av spiseferdig mat.

Mattilsynet satte i gang et overvåkingsprogram av tørket frukt, bær og nøtter i etterkant av utbruddet. De 165 prøvene som ble tatt ut var alle negative for *Salmonella*.

Internasjonalt samarbeid ved utbrudd

Oppklaring av utbrudd på tvers av landegrensene krever god samhandling mellom landene og EU-kommisjonen. Sammen med Folkehelseinstituttet deltok vi i en beredskapsøvelse i EU med formål å bedre samhandlingen, sikre riktig bruk av meldesystemene RASFF og Early Warning Response System (EWRS) og sikre koordinert risikokommunikasjon i en krisesituasjon.

Det skal være enklere å gjøre rett med god veiledning

Veiledning av virksomheter er en vesentlig oppgave for oss.

En ny veiledningspakke til nye matbedrifter gjør det enklere for ferske bedriftseiere å sette seg inn i et komplekst

PRIORITERINGER FRAMOVER

EU-kommisjonen har satt klare mål for å bli et klima-nøytralt kontinent, The European Green Deal. Våren 2020 vil de presentere sin strategi «From Farm to Fork», der de blant annet har som mål å redusere avhengighet av, risiko ved, og bruk av kjemiske plantevernmidler. Den sirkulære økonomien står sentralt i produksjon av mat til forbrukerne, og det ligger klare forventninger til at ambisjonsnivået skal reflekteres i nasjonale strategier i medlemslandene. Det er for tidlig å si hvordan dette kommer til uttrykk i vårt arbeid med regler for trygg mat, men vi må være forberedt på at det vil komme opp en del dilemmaer i skjæringspunktet mellom trygg mat og hensynet til bærekraft. Et eksempel er ønsket om å redusere plast som matkontaktmateriale. Det har ført til bruk av utrygge alternativer, at holdbarheten for matvarene reduseres og smitterisikoen øker. Hvis vi skal delta aktivt og ivareta ulike behov i diskusjonene framover, er vi avhengige av at alle aktørene i matkjeden framskaffer ny kunnskap og evner å dele den på en god måte.

Vi forventer et økt trykk på regelverksarbeidet i EU, blant annet på plantevernmidler, matkontaktmaterialer, ny mat og import av mat, samt endringer i overvåkingsprogrammer. Vi skal også samarbeide med flere land i Europa om å harmonisere nasjonale regler for kosttilskudd.

Det er behov for å videreutvikle regelverk og tilsyn på nye marine arter, med tang og tare som prioriterte arter. Vi vil innhente mer kunnskap på tang og tare, både fra kunnskapsstøtteinstitusjoner og fra næring og FoU-miljøer. Vår deltakelse i prosjektet under Nordisk Ministerråd om en nordisk tilnærming til risikohåndtering av tang og tare vil være en prioritert oppgave i 2020.

Rakfisk er et risikoprodukt når det gjelder listeriose, og har forårsaket flere utbrudd i Norge de siste årene. I EU er det rapportert om alvorlige listerioseutbrudd der røkt/gravet laks og ørret var kilden. Vi vil derfor også øke veiledning og tilsyn med produsenter av slike spiseferdige sjømatprodukter de neste årene.

Vitenskapskomiteén for mat og miljø (VKM) leverte en risikovurdering av listeria i sushi. På bakgrunn av dette ser vi behov for å kartlegge status hos lakseslakteriene når det gjelder forekomst av listeria. Vi vil prioritere veiledning og tilsyn med lakseprodusentene sine tiltak mot listeria og gjennomføre en tilsynskampanje med dette som formål.

Vi skal fortsette arbeidet med spiseferdig mat. I 2020 skal vi se spesielt på produkter med høy risiko for forekomst av listeria, som for eksempel kokt skinke og salatkylling. Vi skal også se på spiseferdige salatgrønnsaker, og da spesielt på hvordan virksomhetene sikrer at råvarene og ingrediensene de bruker er trygge. Spirer er en annen utsatt produktgruppe som vi skal ha søkelyset på i 2020.

Mattilsynet er til stede ved alle landets slakterier, blant annet for å inspisere hver enkelt slakteskrott. I 2020 skal vi i tillegg følge tettere opp enkelte av rutinene ved småfleslakteriene. Vi skal også se om slakterier med eget trikinlaboratorium utfører analyser etter korrekte metoder. På kjøttområdet skal vi dessuten følge opp sporbarhet og opprinnelsesmerking av ferskt storfekjøtt.

Vi skal følge opp virksomheter som omsetter og produserer nye produkter, for å veilede om regelverkskrav og ansvaret for trygg mat. Vi vil ferdigstille en ny veileder om tilsetnings-

stoffer, og utarbeide en brukerinvolvert veileder om akrylamid for å bidra til økt regelverksforståelse. I vårt tilsyn med tilsetningsstoffer vil vi i år konsentrere oss om istyper som er populære blant barn.

«NY MAT»

Nye næringsmidler som ikke har blitt brukt i Norge eller det øvrige EØS-området før 1997. Skal forhåndsgodkjennes av EU-kommisjonen og oppføres i unionslisten over ny mat - før de kan omsettes.

«Ny mat» kan være:

- nylige utviklede næringsmidler («designmat», f.eks. at man isolerer fosfolipider fra krill, betaglukaner fra havre)
- næringsmidler produsert ved bruk av ny teknologi som for eksempel UV-stråling og nanoteknologi
- jordbruksprodukter som tradisjonelt har blitt brukt i andre deler av verden enn Europa f.eks. haskap (bær brukt i Japan), noni juice mv.
- nye planter eller dyr vi ikke har spist før, som insekter, nye fiskearter

Import og produksjon av insekter, som er «ny mat», øker. Når overgangsordningen opphører i 2020, kan bare insekter på EUs liste over godkjent ny mat omsettes. Tilsyn og oppfølging av produsenter og importører av insekter krever samordning på tvers av fag.

Vi skal prioritere veiledning om kosttilskudd og de nye bestemmelsene om tillatt tilsetning av vitaminer, mineraler og visse andre stoffer til næringsmidler. Vi skal også følge opp tiltak for å øke forbrukernes kunnskap om de negative helseeffektene av et høyt koffeininntak, og samarbeide med næringen om deres ulike tiltak rettet mot markedsføring og salg av såkalte energidrikker.

I 2020 følger vi opp ulike importørene med inspeksjoner. Det er også planlagt tilsyn med importører av sammensatte produkter for å sjekke at importører kjenner reglene for innhold av animalske ingredienser i sammensatte produkter importert fra, eller produsert i land utenfor EU/EØS. Med disse tiltakene ønsker vi å bidra til at importørene kjenner regelverket og bruker det på rett måte.

Foto: colourbox.com

Foto: shutterstock.com/Elena Elisseeva

DRIKKEVANN

Drikkevannskvaliteten er generelt god, og få blir syke av vannet fra kranen. Likevel oppstår det i noen få tilfeller hendelser hvor drikkevannet kan være en smittekilde. De største truslene mot trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder i tiden framover, er gamle eller dårlig vedlikeholdte vannledninger og drikkevannsbasseng. I tillegg er manglende leveringssikkerhet en trussel ved mange vannforsyningssystemer.

TILSTAND

Det er omtrent 1400 vannforsyningssystemer i Norge som hver forsyner mer enn 50 fastboende personer, og nesten 90 prosent av befolkningen får drikkevann fra disse. Figur 5 viser andelen av befolkningene som får drikkevann av tilfredsstillende kvalitet når det gjelder de fire kvalitetsparametrene *E.coli*, fargetall, pH og turbiditet.

Drikkevannshendelsen på Askøy dette året, hvor det viste seg at drikkevannet var forurenset med *Campylobacter*, avdekket behov for å kartlegge status for drikkevannet i resten av landet. Denne [kartleggingen](#) bekrefter oppfatningen om at de fleste innbyggerne mottar helsemessig trygt drikkevann fra et vannforsyningssystem. Samtidig peker rapporten på noen sentrale utfordringer hvis vi ønsker å beholde statusen også i framtiden.

En av de største utfordringene er et distribusjonssystem i dårlig forfatning. For å sikre innbyggerne nok, trygt drikkevann også i framtiden må det først og fremst arbeides målrettet med oppgradering av vannledninger og drikkevannsbasseng. Blant annet må mange øke innsatsen for å redusere lekkasjer fra vannledningene. Mye av distribusjonssystemet er gammelt, og lagt i perioder hvor materialene var dårlige. På spørsmål fra Mattilsynet sier mange kommuner at de har konkrete

planer for fornyelse, og planlegger å investere betydelige beløp de kommende årene.

En annen utfordring som kartleggingen bekreftet, er at beredskapen og leveringssikkerheten må styrkes. Beredskapsplanene er i mange tilfeller ikke tilstrekkelige eller oppdatert. Mange kommuner har sannsynligvis også behov for hyppigere beredskapsøvelser.

Myndigheter og vannverkseiere må dessuten arbeide videre med sikring av drikkevannskilder, blant annet i form av en nasjonal oversikt over drikkevannskilder og hensynssoner for drikkevann.

MÅL

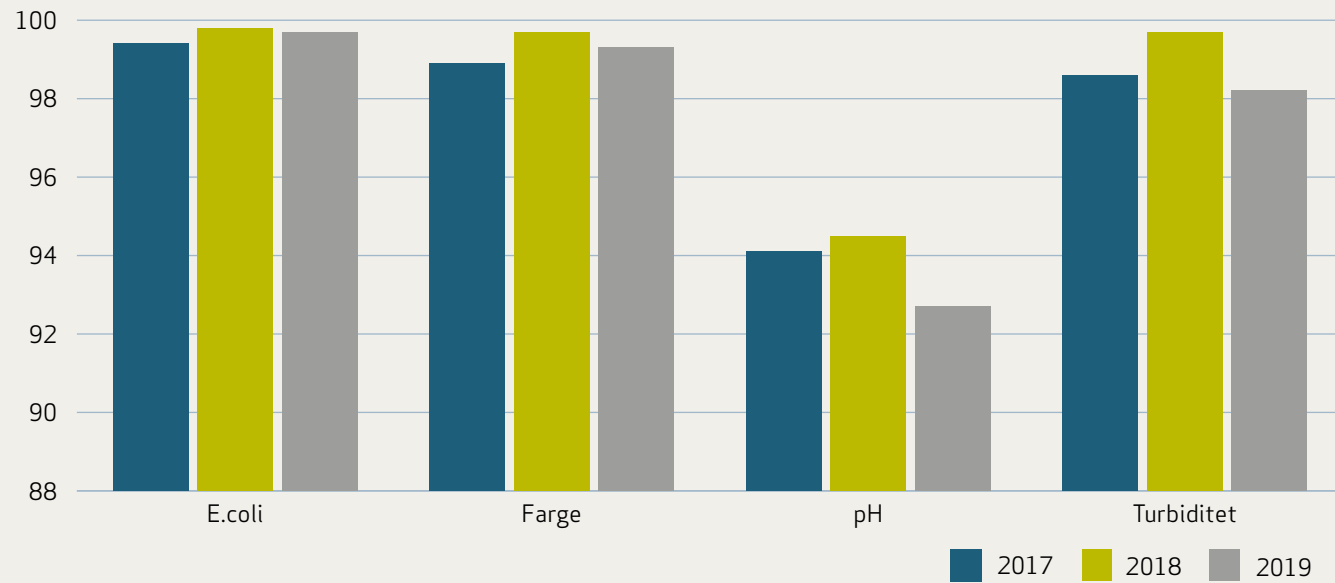
- Alle skal ha trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder

RESULTATER

2000 ble syke på Askøy etter forurensing av høydebasseng

Omtrent 2000 mennesker ble syke med magesykdom på Askøy utenfor Bergen i begynnelsen av juni. Det var også to dødsfall som delvis kan knyttes til utbruddet. Drikkevannet ble raskt mistenkt som smittekilde, og torsdagen før pinse

ANDEL INNBYGGERE MED TILFREDSSTILLENDRE DRIKKEVANNSKVALITET

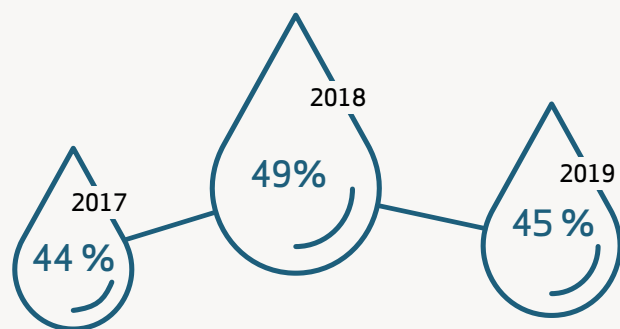
Figur 5: Andel innbyggere med tilfredsstillende drikkevannskvalitet på utvalgte parametre⁵. Kilde: Mattilsynet

⁵ Det er fortsatt en rekke vannverkseiere som ikke har rapportert, og endelig kvalitetssikring av det som er rapportert er ikke ferdig. Av samme grunn er 2018-tallene endret fra det vi rapporterte sist årsrapport til endelige tall for 2018.

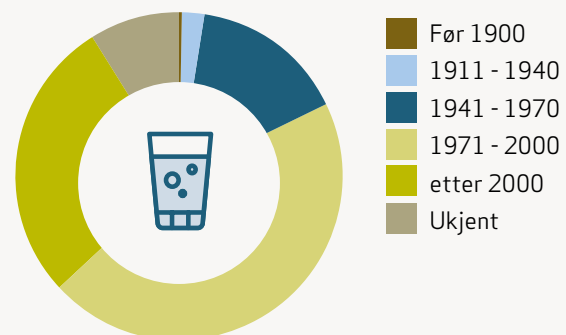
DRIKKEVANN

Ca. 3,8 mill innbyggere får drikkevann fra ca. 170 vannverk.

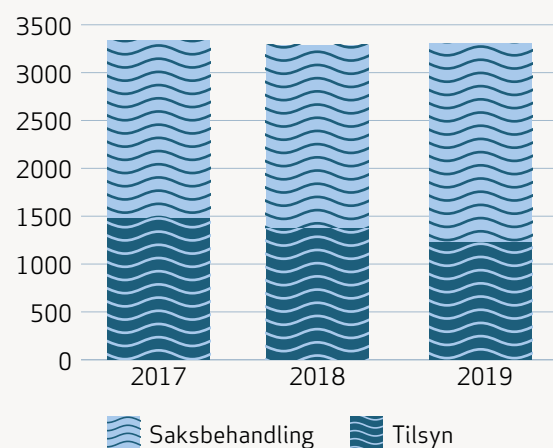
REGELVERKSETTERLEVELSE

OVER EN FJERDEDEL AV VANNLEDNINGENE I NORGE ER ELDRE ENN 50 ÅR ELLER HAR UKJENT STATUS

ANTALL TILSYNSBESØK OG SAKER BEHANDLET

MATTILSYNETS ÅRSVERK PÅ TILSYN MED DRIKKEVANN

Foto: Mattilsynet

sendte kommunen ut kokevarsel til berørte innbyggere. Et intenst arbeid med å begrense skadeomfanget, finne smittetilstanden og informere politisk ledelse og medier pågikk gjennom pinsehelgen og videre ut i den påfølgende uken. Mattilsynet var en av etatene som bidro inn i dette arbeidet. Undersøkelser har avdekket at forurensninger med bakterien *Campylobacter* hadde trengt inn gjennom utettheter i fjellhallen der det ferdige rensede drikkevannet ble oppbevart.

Drikkevannet er sårbart gjennom den lange prosessen fra råvannskilde og fram til kranen. Hendelsen på Askøy bekrefter hvor viktig det er at vannverkseieren kjenner hele vannforsyningsystemet sitt godt, slik at alt som kan true produksjonen av nok, trygt drikkevann er kjent og blir håndtert fortløpende. Tilsynet viser at farekartlegging og farehåndtering er hensiktsmessige tiltak for å sikre trygt drikkevann.

Tilstrekkelig leveringssikkerhet er en av vannverkseierens største utfordringer

En annen utfordring som kan hindre befolkningen i å ha tilgang til tilstrekkelig, trygt drikkevann i framtiden er at mange vannforsyningsystem har for dårlig leveringssikkerhet.

Oppstår det svikt i vannforsyningen, må vannverkene ha reserveløsninger. Dataene som vannverkseierne har rapportert inn til oss viser at mange vannverk kun har tilgang til reservvannforsyning for en kortere periode, og at de i denne perioden ikke kan forsyne alle. Vi har utarbeidet en [handlingsplan](#) for

leveringssikkerhet for å arbeide målrettet med leveringssikkerheten til de største vannforsyningsystemene.

NOK DRIKKEVANN – ALLTID

Det er avgjørende for samfunnet at vi har tilgang til vann til enhver tid, også når det skjer uønskede hendelser som for eksempel ekstremvær, sabotasje eller feil i vannverkens elektroniske styringssystemer. Ansvar for å trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder og leveringssikkerhet under ulike typer situasjoner ligger hos kommuner og vannverkseiere.

Handlingsplanen omfatter 393 vannforsyningsystemer, som hvert forsyner minst 1000 fastboende. 238 av disse systemene er ansett å ha tilfredsstillende leveringssikkerhet, mens 85 er i rute med å følge en etablert framdriftsplan for å sikre tilfredsstillende leveringssikkerhet. De gjenværende 70 vannforsyningsystemene har enten ukjent status, eller verken tilfredsstillende leveringssikkerhet eller en etablert framdriftsplan for å få dette.

Råvannskilder skal være så rene som mulig

Det er et viktig prinsipp i norsk vannforsyning at drikkevannet så langt som mulig baseres på råvannskilder som fra naturens side har god kvalitet og er lite utsatt for forurensning. Det er

dessuten slik at kommunene og andre arealmyndigheter er pålagt å ta drikkevannshensyn når planer for arealbruk utarbeides.

Vi er høringsinstans for slike planer, og vi mottok over 1500 plansaker til vurdering. Vår rolle er blant annet å påse at drikkevannshensynet er tilstrekkelig ivaretatt, slik at råvannskildene holdes så rene som mulig. I nesten 1000 av plansakene vi vurderte, valgte vi å foreslå forbedringer, eller å komme med andre nødvendige kommentarer. I de tilfellene vi ikke blir hørt, og vi mener at planen går på bekostning av tilstrekkelig, trygt drikkevann til befolkningen, har vi innsigelsesrett til planene. Vi gav innsigelse til 17 av planene.

Halvparten av vannforsyningssystemene må lage bedre prøvetakingsplaner

Vannverkseierne skal kartlegge farene som kan true produksjonen av tilstrekkelig, trygt drikkevann. Denne farekart-

leggingen skal danne utgangspunktet for det meste av arbeidet knyttet til drikkevannsproduksjonen, inkludert vannforsyningssystemets prøvetakingsplan. I tillegg til en minimumsliste av prøver og analyser som er gitt av drikkevannsforskriften, skal prøvetakingsplanen inkludere de prøvene og analysene som er nødvendige ut fra det som er funnet i farekartleggingen.

Vi førte tilsyn med vannforsyningssystemenes prøvetakingsplaner, og ved litt over halvparten av tilsynene fant vi prøvetakingsplaner som ikke tilfredstilte forskriftskravene. Den feilen som oftest gikk igjen blant disse var at prøvetakingsplanen ikke i tilstrekkelig grad var basert på en farekartlegging. En annen vanlig feil var at prøvetakingsplanen ikke ble fulgt. Vannverkseierne som ikke hadde prøvetakingsplaner i samsvar med regelverket, ble fulgt opp med vedtak om utbedringer.

Prioriteringer framover

Norge har forpliktet seg til å følge WHO og UNECEs protokoll for vann og helse. Under denne protokollen er det satt forpliktende mål for bedre drikkevannskvalitet. For Norges del har vi lagt vekt på kvaliteten på vannledningsnettet som ett av forbedringspunktene. Ved tilsyn med vannforsyningssystem i 2020 og 2021 vil vi følge opp vannverkseierens planer for drift, vedlikehold og fornying av distribusjonssystemet. Fra hendelsen på Askøy fikk vi bekreftet hvor viktig det er at vannverkseieren har gjort en tilstrekkelig farekartlegging, og at alt arbeidet ved vannforsyningssystemet er basert på denne. Vi vil undersøke om alt som kan true produksjonen av tilstrekkelig, trygt drikkevann er kartlagt, og om vannverkseierens planer for distribusjonssystemet tar høyde for disse farene. Det er også av stor betydning at de etablerte planene følges. I 2020 vil vi ha søkelyset på vannledningene.

I 2020 vil vi videreføre arbeidet med handlingsplanen for leveringssikkerhet, og spesielt følge opp de 70 vannforsyningssystemene som enten har ukjent status, eller verken tilfredsstillende leveringssikkerhet eller en etablert framdriftsplan for å få dette. Vi skal undersøke status for vannforsyningssystemene der denne er ukjent. Vi skal videre følge opp med relevante pålegg ved de vannforsyningssystemene der det er nødvendig for å få progresjon i arbeidet.

Arbeidet med å få drikkevannshensyn tilstrekkelig ivaretatt i planer for arealbruk er et langsiktig arbeid som vil fortsette i 2020. Fortsatt er det mange planer som ikke går via Mattilsynet på høring, og blant de vi får inn til høring er drikkevannshensynet i for liten grad ivaretatt. Med bistand fra Miljødirektoratet skal vi publisere en digital løsning hvor kommuner kan registrere sine hensynssoner for drikkevann i en nasjonal kartløsning.

Foto: shutterstock.com/Marcha

Fremme god helse hos planter, landdyr og fisk

PLANTEHELSE

Plantehelsen i Norge er god sammenlignet med andre europeiske land, men økt import øker faren for at nye alvorlige planteskadegjørere «innføres» samtidig, noe som kan få store samfunns- og miljømessige konsekvenser. Også dette året erfarte vi at skadegjørere ble introdusert gjennom import.

TILSTAND

Plantehelse vurderes ut fra fravær av planteskadegjørere som for eksempel virus, bakterier, insekter, midd, sopp og nematoder. Vi overvåker⁶ og kartlegger årlig prioriterte planteskadegjørere.

Av de omtrent 160 alvorlige planteskadegjørerne på EPPOs A2-liste forekommer 19 i Norge. Av disse bekjemper vi 14 aktivt, mens 5 er så spredt at det ikke er lønnsomt å bekjempe disse med offentlige midler.

⁶ Tabell 5 i vedlegg 1 viser en oversikt over disse.

Vi vurderer den norske plantehelsen fortsatt som god. Men vi er bekymret over at det til tross for et strengt regelverk introduseres nye planteskadegjørere hvert år, både noen som er regulert i regelverket, og andre uønskede planteskadegjørere. Totalvolumet av planteimporten øker, og det er et stort press på å få varene raskt ut i omsetning. Mange nye aktører som starter med import, mangler kunnskap om plantehelserisiko og om importkravene de har ansvar for å etterleve. Vi registrerer også spredning av noen etablerte skadegjørere, til tross for iverksatte tiltak.

EUROPEAN AND MEDITERRANEAN PLANT PROTECTION ORGANIZATION (EPPO)

EPPO har 52 medlemsland i Europa og Middelhavsområdet.

EPPOs mål er å beskytte plantehelsen i regionen, utvikle internasjonale standarder for å hindre introduksjon og spredning av planteskadegjørere, samt fremme trygge og effektive kontrolltiltak.

EPPOs A2 liste er en liste over alvorlige planteskadegjørere i regionen som EPPO anbefaler sine medlemsland å regulere og bekjempe. Lista revideres årlig.

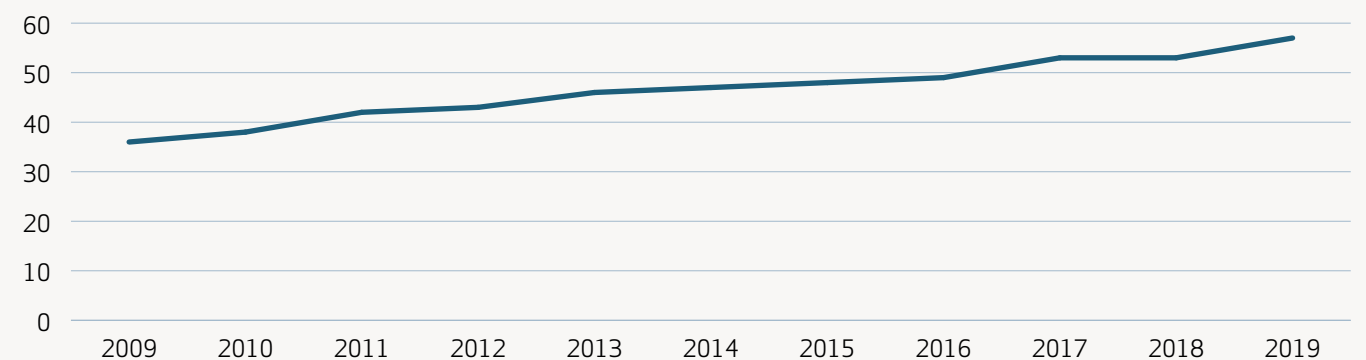
BLODLUS

(*Eriosoma lanigerum*) er en alvorlig planteskadegjører med mange vertplanter, deriblant epletrær. Angrep kan føre til store avlingstap i fruktproduksjon. Den er i dag regulert som karanteneskadegjørere og er forbudt å introdusere og spre med planter, podekvister og annet formeringsmateriale.

Foto: shutterstock.com/Przemyslaw Muszynski

ANTALL KOMMUNER MED PÅVIST PÆREBRANN 2009-2019

Figur 6: Pærebrann har spredd seg til flere nye kommuner de siste 10 årene. Kilde: Mattilsynet.

MÅL

- Nye planteskadegjørere skal ikke etablere seg.
- Etablerte alvorlige planteskadegjørere skal ikke spre seg.

RESULTATER

Flere utbrudd av planteskadegjørere

Siden 2016 er blodlus påvist i flere viktige fruktområder, og i 2019 fikk vi melding om fem nye funn. Det er sannsynlig at blodlus er mer spredt enn det som er avdekket til nå, og risikoen for å få inn ny smitte med planteimport er stor.

Som vist i Figur 6 har pærebrann spredd seg de siste ti årene. Den ble påvist i fire nye kommuner: Ørsta, Volda, Suldal og Lillesand, men tiltak mot sjukdommen har fortsatt hindret smitte til områder med fruktproduksjon. Mye tyder på at flytting av bikuber har spredd smitten.

Hendelser i 2019 viser at vi har et nytt trusselbilde angående virus i tomat. På 1970-tallet gjorde Tobamovirusene stor skade, men resistensforedling har gjort at vi ikke har opplevd problemer med disse siden starten av 1980-tallet. Høsten 2019 ble det imidlertid også i Norge funnet et tilfelle av resistensbrytende Tobamovirus i et tomatforsøk. I tillegg er det både i 2018 og 2019 gjort funn av en annen type virus, Pepinomosaikk, i tomatgartnerier med helårsproduksjon i Rogaland. Disse virusene har potensiale til å gjøre stor skade i tomatproduksjon, og Mattilsynet vil vurdere skjerpede tiltak for å hindre introduksjon og smittespredning.

Plantskadegjørere kan komme via import

Antall importerte jordbærplanter har økt for hvert år etter at det ble åpnet for import i 2015, og utgjør i dag 60-70 prosent av alle jordbærplanter som omsettes i Norge. Med økende import øker også risikoen for at planteskadegjørere følger med

på lasset. To plantevirus, Strawberry crinkle virus og Strawberry mild yellow edge virus ble påvist for første gang i Norge i 2017 i et kartleggingsprogram. Året etter ble også Strawberry vein banding virus og bakterien *Xanthomonas fragariae* funnet. Alle funnene ble gjort i produksjonsfelt etablert med importerte planter. Vi viderefører med tilsyn hos importørene av jordbærplanter for å påse at de iverksetter forebyggende tiltak.

I tilsynet med import blir det jevnlig avvist sendinger som ikke oppfyller kravene. Avvisningene skyldes blant annet feil i eksportsertifiseringen og at planter mangler plantesunnhetssertifikat. I tillegg avdekkes mange sendinger der tre-emballasjen ikke oppfyller kravene til behandling og merking.

Tilsynet med importører viser at næringen ikke har nok kunnskap om plantehelse regelverket og mottakskontrollen. Vi har de siste årene samarbeidet med Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) om opplæring av importører. Veileder for import av planter har blitt revidert til en mer brukervennlig versjon som har blitt godt mottatt av næringen.

Analysen av jord som følger med importerte planter, viser at jordlevende skadegjørere følger med mange av sendingene. Overvåkningsprogrammet de siste to årene har avdekket en lang rekke planteparasittære nematoder og *Phytophthora*-arter. Ingen av artene er regulert i plantehelse regelverket, men funnene viser at import av planter med jord kan være en viktig spredningsvei for nye planteskadegjørere som kan gi betydelig skade, både i norske planteskoler og på planter i skog og grøntmiljø.

Netthandel skaper utfordringer

Med økende privat import og netthandel med planter og frø øker risikoen for introduksjon av planteskadegjørere. Mattilsynet har utarbeidet brosjyre og oppdatert nettsidene våre for å bevisstgjøre privatpersoner om kravene som gjelder ved import.

Overvåking og kartlegging

I overvåkningsprogrammet for furuvednematode er det i perioden 2000-2019 tatt ut mer enn 8000 prøver av hogstavfall. I tillegg er det de siste årene også analysert om lag 600 eksemplarer av vektoren furubukk. Furuvednematode har aldri blitt påvist i Norge.

Vi startet et nytt kartleggingsprogram av potet. Knoller ble analysert for lys og mørk ringrøte, samt for rotgallnematodene *Meloidogyne chitwoodi* og *M. fallax*. Bortsett fra lys ringrøte er ingen av disse tidligere funnet i Norge. Lys ringrøte ble påvist i prøver fra én virksomhet og tiltak vil bli iverksatt for å utrydde smitten. Ingen av de andre skadegjørerne ble påvist.

PRIORITERINGER FRAMOVER

EUs nye plantehelse regelverk trådte i kraft i desember 2019. Plantehelse er ikke omfattet av EØS-avtalen, men det er likevel behov for å modernisere også det norske plantehelse regelverket. Mattilsynet er derfor i gang med å utarbeide ny plantehelse forskrift. Vi vil innhente råd både fra næringsaktørene og kunnskapsstøtten i dette arbeidet. Forskriften forventes å bli ferdigstilt i 2022.

EU har gjennom nytt plantehelse regelverk skjerpet kravene til import fra alle tredjeland, inklusiv Norge. Dette medfører at Mattilsynet må bruke mer tid på eksportsertifisering, blant annet av brukte landbruksmaskiner. Noen varer, for eksempel jord og visse planter, blir også forbudt å eksportere til EU, med mindre vi får på plass egne avtaler. Siden Sverige er EU-medlem, gjelder alle disse restriksjonene også eksport fra Norge til Sverige.

For enkelte skadegjørere som er etablert og kan komme inn med nye importsendinger, vil vi framover kun fastsette tiltak ved funn hos virksomheter som produserer planter for omsetning til kommersiell dyrking. Dette gjelder i dag for funn av blant annet blodlus, rød rotrøte, rød marg, sharkavirus i plomme og heksekost i eple. Slike skadegjørere vil bli vurdert med tanke på videre regulering i plantehelse regelverket.

I overvåkningsprogrammet for asiatisk trebukk er det ved Universitetet i Sørøst-Norge opplært en sporhund («snifferdog») i 2019. I årene framover vil hunden kunne bli et viktig redskap for å påvise denne skadegjøreren – og den nærstående arten sitrustrebukk – i trær, tre-emballasje og annet trevirke. Hunden skal i 2020 testes i bruk ved importkontroller og ved eventuelle utbrudd.

Ny pærebrannforskrift, fastsatt på nyåret 2020, innebærer endringer i bekjempelsen. Hovedmålet er fortsatt å hindre spredning til viktige fruktdistrikter og andre deler av landet der pærebrann ikke forekommer, men tiltak skal konsentreres til noen prioriterte områder. I andre områder vil sykdommen bli ansett som etablert, og vil ikke bli bekjempet i offentlig regi. En ny faglig beredskapsplan skal utarbeides i 2020.

FN har erklært 2020 som det internasjonale plantehelseåret. Det vil settes søkelys på viktigheten av friske planter både i globalt og lokalt perspektiv. NIBIO, i samarbeid med Mattilsynet og andre aktører, vil stå for et nasjonalt åpningsarrangement på Norges miljø- og biovitenskaplige universitet (NMBU) i april. Det vil også bli gjennomført ulike informasjonstiltak gjennom året.

Foto: shutterstock.com/ Natalia Dvukhimenna

Foto: shutterstock.com/nednapa

SÅVARER OG SETTEPOTETER

Mattilsynet godkjenner nye plantesorter og sertifiserer settepoteter og såvarer tilpasset norske dyrkingsforhold.

TILSTAND

Det har i gjennomsnitt blitt omsatt vel 54 000 tonn såkorn per år i Norge de siste fem årene. Dette inkluderer importert såvare. I 2019 ble det omsatt nesten 10 000 tonn mindre enn snittet de siste årene. Dette hadde sammenheng med tørken i 2018. Mye av såkornbehovet i 2019 ble dekket ved bruk av korn fra egen avling. Det ble også sådd mye høstkorn i 2018, noe som reduserte behovet for såkorn våren 2019. Mattilsynet mottok flere bekymringsmeldinger om ulovlig omsetning av såvare via sosiale medier eller netthandel.

Det er ikke tillatt å importere settepoteter. Norske potetprodusenter er derfor helt avhengige av norsk, sertifisert produksjon for å få tilgang til friske settepoteter av ulike sorter. Potetdyrkerne kan bruke egne settepoteter, men for å unngå oppformering av plantesykdommer, er det tilrådd å jevnlig kjøpe inn nye, sertifiserte settepoteter. I likhet med

de tre foregående årene var omsetningen av sertifiserte settepoteter på litt over 10 000 tonn i 2019. Dette tilsier at potetprodusentene i dag bruker mer sertifiserte settepoteter enn de gjorde for noen år siden.

Forskrift om såvarer regulerer tilnærmet all omsetning av såvarer uavhengig om varen er tiltenkt yrkesmessig bruk eller hobby. Med et stadig større mangfold av aktører og produkter til hobby-markedet, bruker vi uforholdsmessig mye tid på dette markedet i forhold til såvarer til yrkesmessig mat- og fôrproduksjon.

MÅL

- Såvarer og settepoteter skal ha god helse og kvalitet
- Såvarer og settepoteter som markedsføres i Norge skal være sorter tilpasset norske dyrkingsforhold og bidra til bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser.

Foto: shutterstock.com/schankz

SERTIFISERING

For settepoteter og såvare av korn, gras, kløver og fôrerter er offentlig sertifisering obligatorisk. Mattilsynet er sertifiseringsmyndighet. Sertifisert produksjon er et system for å oppformere såvare og settepoteter av godkjente sorter med bestemte bruksegenskaper, slik at disse gjøres tilgjengelige på markedet for mat- og fôrproduksjon. Vi sertifiserer såvarer og settepoteter for å sikre at produksjonen skjer i samsvar med regelverket, og at det er rett sort med riktig kvalitet. Sertifiseringen skjer på grunnlag av kontroll av plantene i vekstsesongen, laboratorieanalyser av produserte partier og etterkontroll i felt av såvarepartiene som skal brukes til å produsere neste generasjon.

Med krav til spireevne, maksimum innhold av ugras, og nulltoleranse for floghavre, er bruk av sertifisert såvare en måte å sikre kvaliteten og redusere risikoen for spredning av uønskede plantearter.

Sertifisering gir trygghet for at settepotetene er fri for flere alvorlige skadegjørere som for eksempel potetcystenematode og ringråte. Innholdet av vanlig forekommende sykdommer (virus, bakterier og sopp) skal være så lavt som mulig, og må være innenfor definerte verdier.

Mattilsynet sertifiserte følgende mengder såvare og settepoteter i sesongen 2018-2019 (høstet i 2018):

Bygg, havre, hvete	40 489 tonn
Engvekster (gras og kløver)	1 286 tonn
Fôrerter	67 tonn
Settepoteter	10 068 tonn

RESULTATER

Vi sertifiserer såvarer og settepoteter

Mattilsynet sertifiserte vel 40 000 tonn såkorn i sesongen 2018-2019, knapt 1300 tonn frø av engvekster og vel 10 000 tonn settepoteter. På bakgrunn av mottatte bekymringsmeldinger om ulovlig omsetning av såvarer, blant annet via sosiale medier, la vi ut informasjon om hva som er tillatt og ikke når det gjelder bruk av egen såvare og ikke-kommersiell omsetning.

Vi godkjenner plantesorter

Vi godkjenner plantesorter dersom de i forsøk viser seg å være bedre enn allerede godkjente sorter, eller har andre, verdifulle egenskaper. 70 plantesorter var under utprøving for å undersøke om de er egnet for norske dyrkingsforhold. Mer enn halvparten av disse var kornsorter. Det var i tillegg mange sorter av ulike engvekster og noen potetsorter. Utprøvingen går over flere år. Bare noen av sortene oppfyller kriteriene for å kunne bli oppført på norsk offisiell sortliste. Vi godkjente totalt elleve plantesorter, hvorav fem byggsorter, tre hvetesorter, én potetsort og to grassorter.

Uønskede plantearter i importert fôr

Mattilsynet gjennomførte sitt tredje og foreløpige siste år med kartlegging av uønskede plantearter i importert fôr, mat og såvarer. Resultatene viser at det er mange partier av fôr til villfugler som inneholder uønskede arter som floghavre, hamp, ambrosia og hønsehirse. Dette er arter som enten har et stort ugraspotensiale i landbruket, er uønsket fordi frøene stammer fra planter med narkotiske stoffer, eller som det er satt grenseverdier for i fôr. I tillegg til oppfølging av enkeltvirksomheter, har vi kommunisert aktivt ut om risiko til virksomheter og forbrukere.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Mattilsynet vil prioritere tilsyn med sertifisert såvare for yrkesmessig produksjon, både i arbeidet med regelverksutvikling og i tilsynet med de som produserer og importerer såvare. I 2020 vil vi sette søkelys på blant annet rett merking og kontroll av at dokumentasjon på floghavrefrihet ved import av såvarepartier er i henhold til kravene. Risiko knyttet til import og omsetning av frø til hobbybruk, er i all hovedsak ivaretatt av plante-helseforskriften, forskriften om fremmede organismer og forskrift om floghavre. Det er derfor mulig å fjerne kravene til såvarer for hobbymarkedet i forskrift om såvarer uten at det bør gi økt risiko.

Som en oppfølging av kartleggingen av uønskede plantearter i importerte varer, vil vi også føre tilsyn med om importører av visse fôr-slag har dokumentasjon på at fôret er fritt for floghavre. Dette parallelt med at vi lager en samlet oppsummering av resultatene fra den treårige kartleggingen av uønskede plantearter i importerte varer, med tanke på framtidige tiltak.

Foto: shutterstock.com/LightField Studios

FÔR TIL LANDDYR OG OPPDRETTSFISK

Trygt fôr er en forutsetning for trygg mat og friske dyr. Feil ved fôret vil gi følgefeil gjennom hele verdikjeden. Fôrvirksomhetene har generelt god styring og kontroll.

TILSTAND

Både i og utenfor Europa forekommer alvorlige dyresykdommer og planteskadegjørere som ikke finnes i Norge. Det er også andre regler for genmodifisering (GM) i EU enn i Norge. Innførsel av fôr fra disse landene er derfor en risikofaktor for den gode norske plante- og dyrehelsen.

MÅL

- Fôret skal være trygt og bidrar til trygg mat og friske dyr.
- Fôret skal dekke dyrets og fiskens ernæringsbehov og bidrar til god velferd.

RESULTATER

Fôrvirksomheter har generell god styring og kontroll

Analysene av fôr til landdyr og fisk viser at virksomhetene har god kontroll på innholdet av tilsetningsstoffer, fremmedstoffer og den hygieniske kvaliteten i fôret. Det er ikke påvist innhold av forbudte animalske proteiner i drøvtyggerfôr eller innhold av tungmetaller og koksidiostatika (en gruppe fôrtilsetnings-

stoff som brukes for å forebygge tarmsykdommen koksidirose hos fjørfe) utover grenseverdier. Analysene av innholdet av mykotoksiner (giftige stoffer som produseres av forskjellige muggsopper) i norsk korn viste overskridelser av anbefalte grenseverdier i fire prøver av havre. I forbindelse med kartleggingen av hygienisk kvalitet i rått hundefôr ble det påvist salmonella i to produkter importert fra England.

Tilsyn med fôrvirksomheter

Tilsynet var rettet mot fôrvirksomheter som skal være godkjent etter fôrhygieneregulverket eller etter TSE-regulverket. Formålet med tilsynet var å sikre at virksomhetene har rett godkjenning og at vilkårene for godkjenning er oppfylt. Dette er virksomheter som produserer og omsetter visse tilsetningsstoffer, og fôrproduksjon til produksjonsdyr hvor det benyttes proteiner fra dyr. Det ble ikke funnet vesentlige avvik, og det samlede inntrykket er at disse fôrvirksomhetene generelt har god styring og kontroll.

I 2018 ble det innført en del grovfôr som følge av fôrkrisen, noe som innebar en risiko for at smitte kunne medfølge. Vi

Foto: colourbox.com/Phovoir

har fulgt opp med prøvetaking av produkter og tilsyn med primærprodusenter som innførte grovfôr. Vi har foreløpig ikke registrert nye dyresjukdommer eller planteskadegjørere som følge av innførselen av grovfôr.

Nye fôrmidler

Knapphet på proteinfôrmidler fører til at nye fôrmidler blir introdusert, spesielt til matproduserende dyr. Dette er fôrmidler som kommer fra tidligere næringsmidler, nye plantearter, mikro- og makroalger, og andre arter fra havet. I 2018 ble det åpnet for produksjon av insekter til fiskefôr og bruk av bearbeidet insektprotein til oppdrettsfisk. Dette har ført til en del interesse for å starte slik produksjon, og et behov for veiledning. For første gang ble prøver av insektmel til bruk i fiskefôr undersøkt for rester av en rekke legemidler og plantevernmidler. Det ble ikke funnet påvisbare mengder av noen av stoffene.

Prioriteringer framover

Vi fortsetter med kartlegging og overvåking, og vil rette tilsynet mot fôrlager, både lager som er frittstående virksomheter og lager som er del av annen fôrvirksomhet. Formålet med dette tilsynet er å kartlegge risiko og identifisere om det er typer lager som utgjør en større risiko for fôrtryggheten enn andre.

Det har vært flere funn av GM-merket (GM=genmodifisert) innført fôr til hest og andre spesielle produksjonsdyr ved tidligere tilsyn. Dette indikerer manglende kunnskap om GM-regelverket, men også om fôrregelverket generelt i denne delen av fôrnæringen. Det er også mistanke om utbredt bruk av «kosttilskudd» til hest som kan inneholde ikke-godkjente tilsetningsstoffer. Tilsyn med innførsel (import fra 3. land og samhandel med EU/EØS) av fôrblandinger til hest og andre spesielle produksjonsdyr er derfor prioritert i 2020.

HELSE HOS LANDDYR

Norge har friske dyr og få tilfeller av smittsomme sykdommer. Det er av stor verdi, men det er ingen selvfølge at det vil fortsette å være slik.

TILSTAND

Norge har god dyrehelse sammenlignet med andre europeiske land og resten av verden. Men risikoen for introduksjon av nye smittestoffer og antibiotikaresistente bakterier er større i dag enn for ti år siden fordi dyr og mennesker reiser mer, nye arter importeres til Norge og klimaet endres. Siden besetningene jevnt over er større nå enn før, vil konsekvensene av sjukdomsutbrudd også bli større.

Afrikansk svinepest sprer seg stadig til nye land, og det er risiko for at villsvin i norsk natur er en mulig smittebærer til norske tamsvin. Villsvinpopulasjonen i Norge er i vekst. Det kommer i tillegg inn nye dyr over grensa fra Sverige.

Norge har vært spart for store alvorlige sjukdomsutbrudd, men vi har mange hendelser som håndteres fortløpende.

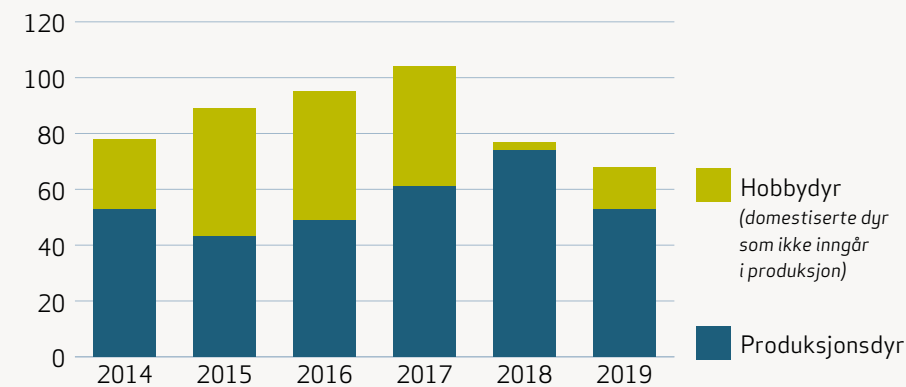
MÅL

- Nye dyresjukdommer skal ikke etableres i Norge.
- Den smittsomme og dødelige skrantesjuken (CWD) skal elimineres.

RESULTATER

EU utvikler nå nye rettsakter under Animal Health Law, og vi ivaretar norske interesser ved å spille inn forslag til utkastene

UTBRUDD OG PÅVISNING AV ALVORLIGE SMITTSOMME DYRESYKDOMMER

Figur 7: Utbrudd og påvisning av alvorlige, smittsomme dyresykdommer hos domestiserte og villlevende landdyr. I 2019 utgjør mædi, ringorm og tularemi (harepest) flest tilfeller. Kilde: Veterinærinstituttet.

NY DYREHELSELOV

Den nye dyrehelselovforordningen opphever nærmere 40 tidligere rettsakter i EU. Forordningen omfatter både ville og tamme dyr, produkter av dyr og formeringsmateriale (avlsmateriale). Den omfatter både dyr som lever på land og i vann. Detaljerte regler under ny dyrehelseloven kommer i litt over 20 underliggende rettsakter.

basert på norske behov. Vi har tidligere utryddet sykdommen bovin virusdiare fra den norske storfébestand, og kan i framtiden få dokumentere dette som et helsemessig fortrinn innen EUs systemer. Vi har arbeidet med forberedelser til innlemmelse av regelverket i EØS-avtalen og første fase med gjennomføring i norsk rett.

Bekjempelsen av skrantesjuka (CWD) er et langsiktig arbeid over flere år, og bekjempelsen har vært blant våre hovedprioriteringer også i år. Den oppsatte planen for bekjempelse følges, med små justeringer.

Området hvor den klassiske formen av CWD hos villrein ble funnet, ligger nå brakk. Vi forsetter å kartlegge for å få oversikt over utbredelse og for å friskmelde hjortedyr-populasjoner. Kontaktbestander til Nordfjella sone 1 må være friskmeldt før reetablering i dette området. På nyåret ble det gjennomført ekstraordinært uttak av villrein i Nordfjella sone 2 på grunn av et for lavt jaktuttak. I år tok vi ut 30 000 prøver på landsbasis. Det ble påvist atypisk skrantesjuka på to elger, ellers ingen nye påvisninger.

Vi har arbeidet mye for å sikre nødvendige og tilstrekkelige smittebegrensende tiltak i Nordfjella. Forbudet mot bruk av saltslikkestein til beitedyr i området har vært utfordrende, og alternativt bruk av løssalt har ikke fungert.

Virussykdommen mædi hos sau ble oppdaget i Trøndelag gjennom ordinær kjøttkontroll. Viruset er samme type som ved utbruddet i 2005 og har trolig vært til stede siden uten å ha blitt avdekket som klinisk sykdom eller gjennom overvåkingen, som suksessivt er blitt redusert. Flytting av livdyr er omfattende og en medvirkende årsak til spredning. Det er startet et større prøvetakingsarbeid i ca. 500 besetninger. Mædi skal bekjempes. Utvidet kartlegging og saneringstiltak vil å pågå i mange år.

Det har vært en større spredning av ringorm, særlig i Rogaland. Livdyrhandel og fellesbeiter er medvirkende til at smitten spres. Salmonellautbruddet på hest i 2018 blomstret opp på ny, men med noe mindre omfang.

Harepest (tularemi) som kan smitte til mennesker, har vært påvist i uvanlig stort antall i flere deler av landet.

En alvorlig hundesykdom med blodig diaré førte til at mange hunder døde. Tross iherdig innsats i samarbeid med Veterinærinstituttet og veterinærklinikker var det ikke mulig å finne én enkel årsak. Vi bidro med generelle smitteforebyggende tiltak, og sykdomsutbruddet ga seg etter et par måneder.

For å hindre smitte til dyrehold kreves smitteforebygging, og for å vite hvilke tiltak som er hensiktsmessige, kreves oppdatert kompetanse. Dyreeiere må vite hvilken type smitte som er relevant og som kan utgjøre en fare, og de må vite hvordan de skal beskytte dyra sine mot smitte. Det blir derfor fra 1. januar 2020 innført krav om kompetanse for de som driver næringsrettet dyrehold.

Vi bruker årlig store ressurser på uttak av prøver fra døde storfé og småfé for å dokumentere at vi er fri for prionsykdommer som kugalskap og skrapesjuka. I år har vi inngått avtale med selskapet Norsk Protein, slik at sjåførene som henter kadavre også tar ut hjerneprøver av dyra. Slik sparer vi våre inspektører for mye arbeid.

ESA-inspeksjon på beredskap mot afrikansk svinepest ble gjennomført i september. Handlingsplan mot villsvin utarbeidet i samarbeid med Miljødirektoratet ble ferdigstilt i november. Oppfølging av handlingsplanen sammenfaller med avvikene ESA har påpekt. Vi anbefaler i handlingsplanen blant annet å redusere antall villsvin snarest mulig for å begrense risikoen for afrikansk svinepest.

Generell beredskapsplan for smittsomme dyresykdommer er oppdatert, og faglige beredskapsplaner for afrikansk svinepest og munn- og klauvsjuka er ferdigstilt.

Første del av et prosjekt med å lage ny identifikator til produksjonsdyr er ferdig. Det ble laget en ny nummerløsning for storfé, som også kan brukes i elektroniske øremerker. Dette var nødvendig å ha på plass før regionreformen trådte i kraft ved nyttår. Vi har hatt utstrakt og godt samarbeid med husdyrnæringen ved innføringen.

IDENTIFIKATOR TIL PRODUKSJONSDYR

Alle matproduserende dyr skal ha et unikt individnummer som kan sikre sporing i matkjeden. Identifikatoren skal fungere i elektroniske øremerker og i digitale avlesingssystemer.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi vil prioritere arbeid med utvikling av norske forskrifter som gjennomfører ny dyrehelselovforordning og tilhørende rettsakter. Vi skal fortsatt legge vekt på forebyggende tiltak, og utnytte det nasjonale handlingsrommet i regelverket. Slik løser vi oppdraget med å utvikle en egen nasjonal dyrehelsestrategi. Der Norge kan dokumentere en bedre helsestatus enn mange andre land, har næringer og enkeltprodusenter et konkurransefortrinn.

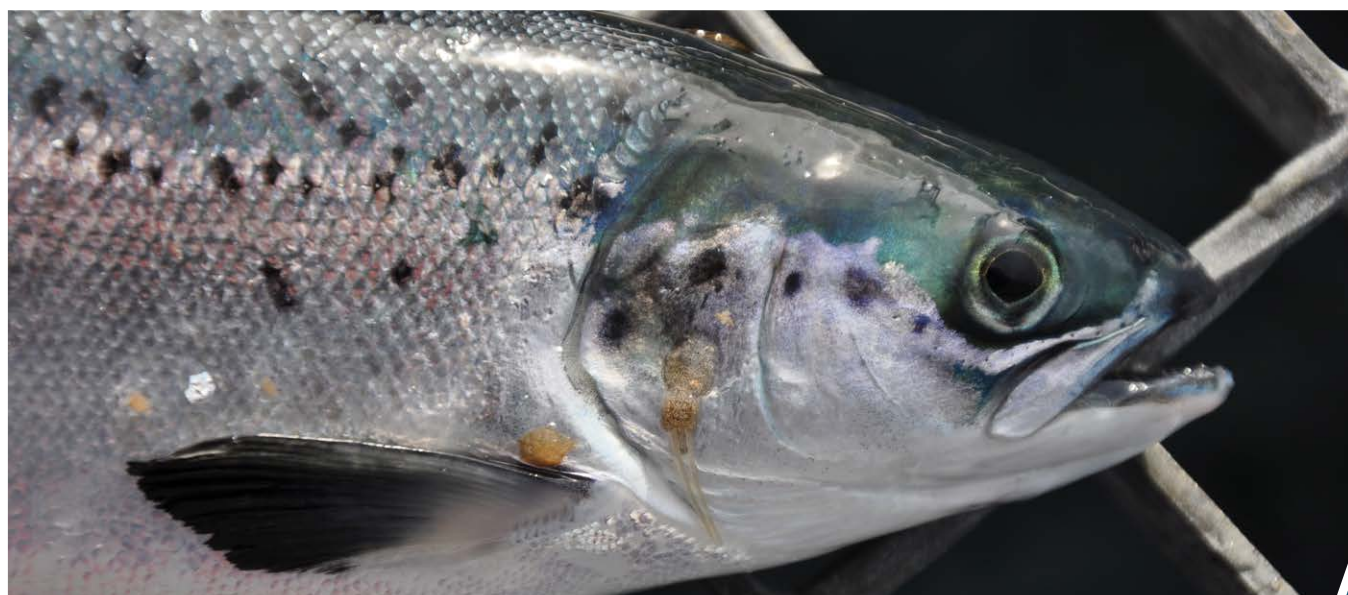
Husdyr-identifikatoren skal videreutvikles slik at den kan knyttes til stedet der dyra oppholder seg. Slik tilfredsstilles også de kommende kravene i Animal Health Law.

Vi skal forberede reetableringen av villrein i Nordfjella sone 1, blant annet gjennom dokumentasjon av at det ikke finnes smitte i dyra i områdene rundt og i villreinbestander det er aktuelt å rekruttere friske dyr fra.

Arbeidet med å bekjempe mædi er et langsiktig og langvarig arbeid. I 2020 vil vi gjennomgå forskrift og retningslinje, videreføre kartlegging ut fra epidemiologiske data. Restriksjoner på kjøp og salg av dyr må ikke i unødig grad hindre driften i de berørte besetningene. Bekjemping av infeksjonssykdommer som spres gjennom lang tid uten å vise symptomer, er svært vanskelig. Vi må hindre at en ny «ulmebrann» oppstår om nye 15 år.

Arbeidet med å forhindre introduksjon og spredning av afrikansk svinepest har høy prioritet. Tiltakene i handlingsplanen iverksettes fortløpende, blant annet ved flere informasjons- og kommunikasjonstiltak og innføring av godtgjørelse for melding om døde eller syke villsvin.

FISKEHELSE

Norge er i verdenstoppen på lakseoppdrett. En bærekraftig vekst avhenger av god fiskehelse. Selv om sjukdomssituasjonen ikke er forverret, er helsesituasjonen i norsk oppdrettsnæring ikke tilfredsstillende. Det er god kontroll på bakterielle sjukdommer, men fortsatt utfordringer med virussjukdommer og såkalte produksjonssjukdommer.

TILSTAND

Oppdrettsnæringen er en viktig bidragsyter både som sjømatprodusent og del av norsk næringsliv. Næringen består av i underkant av 900 oppdrettsanlegg i sjø, som produserte rundt 1 355 000 tonn matfisk (Statistisk sentralbyrå). Sjukdomssituasjonen er fortsatt alvorlig i norsk akvakulturnæring. Av de listeførte sjukdommene er det særlig parasitten lakselus og virussjukdommene Pankreassjukdom (PD) og Infeksiøs lakseanemi (ILA) som preger sjukdomsbildet. Antall utbrudd av ILA har vært relativt stabilt de siste årene. Antallet tilfeller av PD var noe redusert, men det har likevel vært en betydelig økning siden 2010, jfr. Figur 8. Begge disse sjukdommene er en medvirkende årsak til dødelig og redusert velferd. (Fiskehelse rapporten 2019)

Det pågår til PD-epidemier i Norge forårsaket av to varianter av PD-viruset (SAV 2 og SAV 3). Sjukdommen begrenses gjennom etablering av kontrollområder der sjukdommen er etablert. Det er en grunn til bekymring at PD-varianten SAV2 for første gang er påvist i Rogaland, og det er fortsatt utbrudd av denne varianten i Trøndelag. Disse områdene grenser til områder som i dag er fri for PD.

At sjukdommen hatt en større geografisk utbredelse de to siste årene, gir grunn til å være ekstra aktsom med tanke på å forebygge og bekjempe utbrudd.

I tillegg til ILA og PD er flere ikke-listeførte sjukdommer årsak til dårlig helse og velferd hos oppdrettsfisk. Dette gjelder blant annet Hjerter- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB) og

Kardiomyopatisyndrom (CMS), også kalt hjertesprekk. Det er en økende forekomst av bakteriesjukdommen Pasteurella sp. hos laks i lokaliteter på Vestlandet. Infeksjon med denne bakterien er kjent hos oppdrettet rognkjeks selv om det også tidligere har vært utbrudd hos laks. (Fiskehelse rapporten 2019)

Det er påvist ett nytt tilfelle av Gyrodactylus salaris.

MÅL

- Fiskehelsen skal være god.
- Vassdrag skal være fri for Gyrodactylus salaris.

RESULTATER

For å forebygge og begrense smitte er det viktig med gode biosikkerhetstiltak som helsekontroller, gode rutiner for håndtering av død fisk, gode rutiner for vask og desinfeksjon, samt begrense flytting av fisk. Dette er noe vi har prioritert og fortsatt vil prioritere å følge opp.

Et viktig forebyggende tiltak som er gjennomført er at internkontrollforskriften er endret til å omfatte alle tjenesteleverandører knyttet til oppdrett, som servicefartøy, avlusningsflåter, fiskehelsetjenester etc. Dette betyr i praksis at alle skal etablere internkontrollsystemer for å forebygge blant annet spredning av smitte og sikre forsvarlig velferd.

Arbeidet med en bekjempelsesplan for PD er ferdigstilt og skal bidra til en enhetlig bekjempelse i de ulike sonene. PD-planen

AKVATISKE DYR

DØDELIGHET I ANTALL MILLIONER

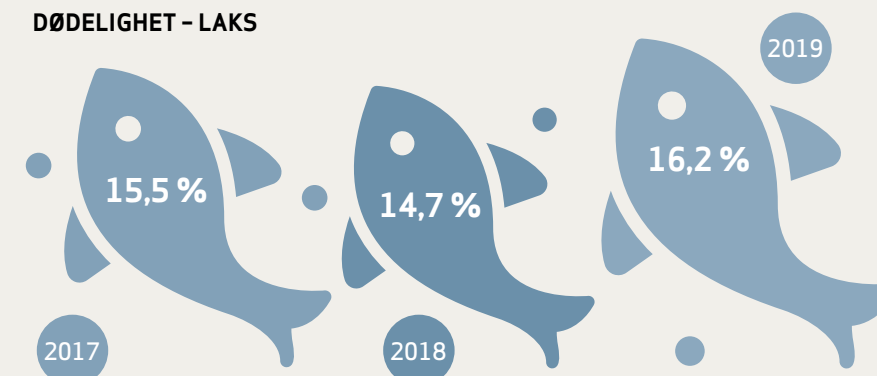
308,6

FISK SATT UT I SJØ

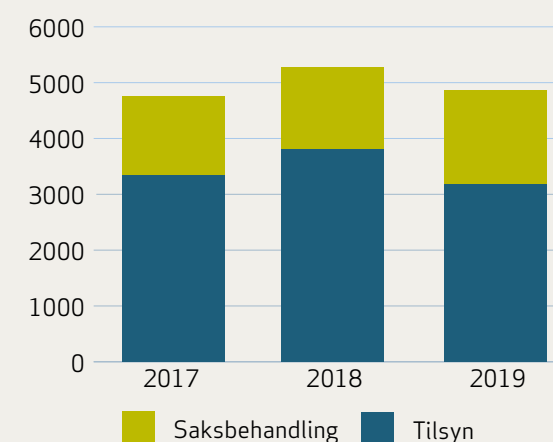
55,9

FISK DØDE I SJØ

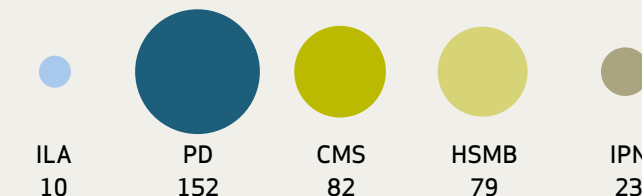
DØDELIGHET - LAKS

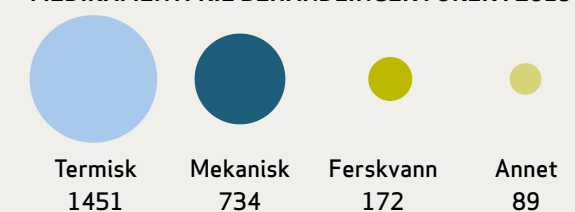
MATTILSYNETS AKTIVITETER

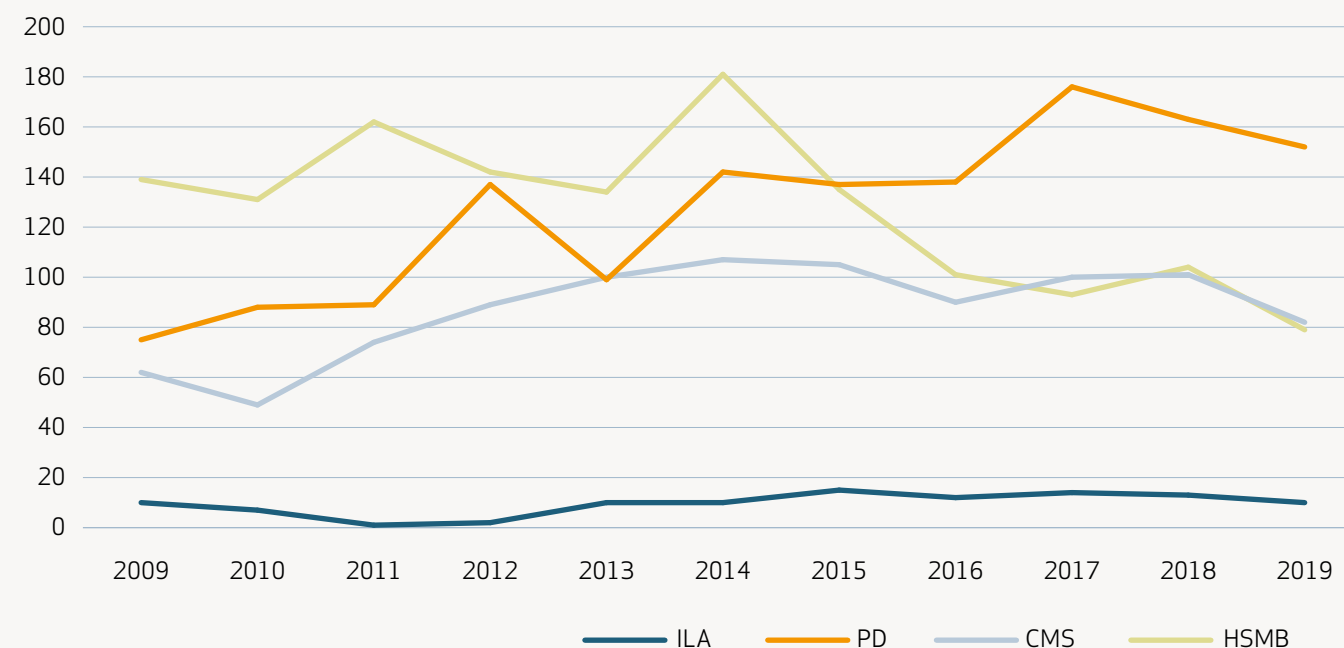
TILFELLER AV VIRUSSJUKDOMMER HOS FISK I 2019

MEDIKAMENTFRIE BEHANDLINGER I UKER I 2019

FOREKOMST AV ULIKE VIRUSSJUKDOMMER HOS LAKSEFISK I OPPDRETT

Figur 8: Forekomst av ulike virussjukdommer hos laksefisk i oppdrett i perioden 2009-2019. For sjukdommene som ikke er listeførte (markert med lysere farge), baseres data på prøver undersøkt ved Veterinærinstituttet. Kilde: Veterinærinstituttet.

krever fortsatt faglig skjønn i hvert enkelt tilfelle, og Mattilsynet vil arbeide for å sikre forutsigbare og enhetlige vurderinger.

ESA gjennomførte en rekke inspeksjoner i mai for å evaluere offentlig kontroll knyttet til dyrehold innen akvakultur. Det ble avdekket avvik knyttet til håndtering av listeførte sykdommer hos akvakulturdyr. Det mest alvorlige avviket gjelder håndtering av ILA-frie segmenter. Norge er avhengige av ILA-frie segment for å kunne levere levende fisk og avlsprodukter som er frie for ILA til EU. På bakgrunn av avvikene stoppet Mattilsynet utstedelse av ILA-frie attester. Dette medfører at næringen ikke får omsette levende fisk og avlsprodukter til EU.

ILA er en virus sykdom tatt inn på liste 2 i det felles EØS-regelverket. Dette innebærer at Norge er bundet av forpliktelser i EØS-avtalen til hvordan sykdommen skal håndteres. Mattilsynet opprettet i 2019 ti kontrollområder bestående av soner for bekjempelse og overvåking av ILA etter utbrudd. På grunn av faren for spredning av smitte av ILA-virus, ble framgangsmåten for opprettelse av kontrollområder endret sensommeren 2019. Oppdrettsringen ble 12. juli 2019 orientert om endringen i et særskilt brev. Endringene som er innført, har ført til vesentlig kortere tid mellom påvisning av ILA til fastsettelse av restriksjoner på aktiviteter egnet til å spre smitte i kontrollområdet. Utbruddslokalitet, og sonene som opprettes rundt utbruddet, er gjort synlige i den nettbaserte kartløsningen BarentsWatch – fiskehelse. Reglene for håndtering av ILA vil bli revidert ved iverksettelsen av den nye dyrehelselovvingen i EU. Mattilsynet forbereder overgangen i et eget prosjekt, der næringsaktører deltar sammen med Mattilsynet.

I mai og juni ble region Nord rammet av giftige alger. Oppdretterne som ble rammet opplevde en akutt situasjon med uvanlig oppførsel og etter kort tid svært høy dødelighet på fisken. Mattilsynet samarbeidet tett med Fiskeridirektoratet og næringen for å håndtere problemstillinger knyttet til blant annet flytting av fisk, dødfisk og lusetelling.

PRIORITERINGER FRAMOVER

En god og effektiv håndtering av uønskede sykdommer innenfor akvakultur er en prioritert oppgave for oss. For å redusere antallet sykdomsutbrudd er det avgjørende med gode rutiner for å bekjempe og begrense smitte. Et viktig smitteforebyggende

OMRÅDEVIS BRACKLEGGING er et anerkjent smitteforebyggende tiltak og effektivt for å begrense spredning ved utbrudd alvorlig sykdom.

Det er særlig aktuelt i områder med høy tetthet av anlegg.

Når større områdes tømmes for fisk, nullstilles områdene med hensyn på smitte før det settes inn ny fisk.

tiltak er etablering av egnede soner for grupper av akvakultur-anlegg og bracklegging av disse. Vi arbeider sammen med våre kunnskapsstøtteinstitusjoner og næringen for å etablere en bedre struktur som er mer robust med tanke på å bekjempe spredning av sykdom.

Ved tilsyn vil vi fortsatt legge vekt på helsekontroller, håndtering av død fisk og varslingsplikten ved sykdom. Tilsynet vil være risikobasert hvor blant annet dødelighet, sykdom og velferdshendelser vil være grunnlag for hvilke lokaliteter som skal følges opp med tilsyn.

Det er viktig at næringsaktørene tar ansvar for å bedre sykdomssituasjonen gjennom gode smitteforebyggende tiltak. Vi vil derfor styrke arbeidet med informasjon og veiledning om regelverket slik at det blir lettere for aktørene å følge regelverket. Vi vil fortsatt legge vekt på at næringen har et aktivt og velfungerende internkontrollsystem. Vi vil også gjennomføre konserntilsyn med håndtering av død fisk som tema.

Vi vil fortsatt avslå søknader om etableringer og utvidelser på lokalitetsnivå hvis internkontrollsystemet er mangelfullt.

Vi prioriterer arbeidet med innføring av den nye dyrehelseloven. Vi arbeider med å utarbeide en bekjempelsesplan mot ILA med like restriktive tiltak som i dag. Vi må også gjennomgå gjeldende regelverk for å sikre at dette er i tråd med den nye loven. Vi samarbeider med næringen og kunnskapsstøtten i arbeidet.

Vi fortsetter arbeidet med å sikre et system for godkjenning av ILA-frie segmenter slik at de godkjente sonene og segmentene drives i tråd med EUs krav. Mattilsynet har nå vurdert alle sonene og segmentene for med tanke på krav i regelverket. Soner og segment som tilfredsstiller krav i regelverket vil igjen åpnes for salg av avlsprodukter til EU.

Vi vil fortsette å bidra i det pågående arbeidet med en lokalitetsstruktur som begrenser smitte fra omkringliggende anlegg og hindrer nye sykdommer å få fotfeste. For å få på plass en god struktur må oppdrettsaktørene, kunnskapsstøtteinstitusjoner og forvaltningen samarbeide tett. Oppdretternes vilje og evne til å samarbeide er en suksessfaktor. Dette tiltaket er et supplement til andre smitteforebyggende tiltak. En god dialog med næringen om utfordringene og mulighetene er viktig for å lykkes.

Vi skal videreføre arbeidet med å bekjempe og begrense *G. salaris*. Det er et politisk ønske å importere svensk Vänernlaks til Trysilelva. Det kan medføre økt risiko for smitte i Norge. På bakgrunn av risiko for spredning av *G. salaris* og annen sykdom vil vi fraråde å åpne for å sette ut fisk eller rogn fra Sverige, Mattilsynet har et godt samarbeid med Miljødirektoratet der vi sammen jobber med å finne gode løsninger.

Vi skal delta i en gruppe koordinert av Havforskningsinstituttet for å se på samhandling mellom forskning, forvaltning og næring angående oppbygging av en funksjonell overvåking og håndtering av alger. Målet er å kunne forutsi mulige nye utbrudd av giftige alger lik den vi opplevde våren 2019 i nord med størst mulig effektivitet og tilpasset innsats.

Foto: colourbox.com/Vichaya Kiatying-Angsulee

ANIMALSKE BIPRODUKTER

Trygg og riktig bruk av animalske biprodukter bidrar til økte ressurser til fôr, gjødsel, energi og andre tekniske formål.

TILSTAND

Våre tilsyn viser at anlegg som bearbeider animalske biprodukter stort sett følger regelverket. Store virksomheter som slakteri og store fiskemottak, hvor biprodukter oppstår, har relativ god kompetanse. Avvik som registreres er mindre alvorlige og blir fulgt opp og lukket. Registrerings- og godkjenningspliktige biproduktvirksomheter har forbedringspotensial, men næringen er innstilt på å rette feil og mangler. Det er mange nye innovative produksjoner innen bioøkonomi som gir stort veiledningsbehov.

MÅL

- Animalske biprodukter skal være kjente, trygge og bidra til utvikling av norsk bioøkonomi.
- Fôr og gjødsel med animalsk materiale skal ikke spre smitte til matkjeden.

RESULTATER

Vi førte tilsyn med om alle som transporterer animalske biprodukter er korrekt registrert hos Mattilsynet, og at de følger kravene som gjelder for transport av animalske biprodukter. Dette er blant annet viktig for å ha sporing på de animalske biproduktene. Det ble i tilsynene fanget opp flere transportører som ikke var registrert. I det generelle tilsynet med

transportører ble det ikke avdekket vesentlige avvik med kravene til transport av animalske biprodukter. I forbindelse med dette tilsynet ble det også gjort en jobb med å få tradere/forhandlere korrekt registrert.

Tilsyn med anlegg som produserer rått eller bearbeidet fôr basert på animalske biprodukter, beregnet på kjæledyr, var også prioritert. Formålet var å sikre at det benyttes tillatt animalsk materiale i produksjonen, og at dette ble behandlet i samsvar med kravene i animaliebiproduktregelverket, og dermed sikrer trygt fôr til kjæledyr. Det er få slike anlegg i landet (35), og det ble ført tilsyn med om lag 25 prosent av disse anleggene. Resultatene fra tilsynet viser at det er behov for en del veiledning om regelverket, men at virksomhetene generelt har god kontroll.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Det er en generell økning i innovasjoner innen bioøkonomi, som involverer animalske biprodukter. Dette er derfor et område det må brukes tid og ressurser på framover. Vi fortsetter kartlegging og overvåking, og i 2020 vil tilsynet rettes mot kategorisering og sporing av animalske biprodukter som oppstår på landdyrslakterier og i varestrømmen i oljekjemiske (fettbearbeidende) anlegg.

Fremme god dyrevelferd og respekt for landdyr og fisk

Dyras velferd er et samfunnsansvar. Blant de europeiske landene var Norge og de andre nordiske landene tidlig ute med dyrevernlvgiving. Allerede i den norske straffeloven av 1842 var det fastsatt forbud mot dyreplageri. Dagens dyrevelferdslov gjelder både til lands og til vanns. Kunnskap og vurderinger knyttet til dyrevelferd har stor overføringsverdi mellom dyrearter til tross for forskjellige leveforhold.

Foto: Mattilsynet

VELFERD HOS LANDDYR

Dyrevelferden for landdyr er i hovedsak god, selv om det også finnes utfordringer. Filmen «Griseindustriens hemmeligheter» skapte svært negativ oppmerksomhet rundt dyrevelferden for svin. Vi har ikke grunnlag nå for å si om innholdet i filmen er representativt. Vi er fornøyd med at næringen satser på dyrevelferdsprogrammer som fremmer etterlevelse av regelverket for alle produksjonsdyr. Kronisk dårlige dyrehold er en utfordring som krever tett oppfølging og mye ressurser.

TILSTAND

Det finnes ikke én omforent metode for å måle om dyrevelferden i samfunnet er god. Det er likevel enighet om at biologisk funksjon, muligheten til å leve et naturlig liv og et egnet levested har betydning for dyras velferd.

Det er gode forutsetninger for å ivareta dyrevelferden i Norge. Holdningene til dyr er jevnt over gode, og dyrehelsen er god. Regelverket er strengt, og tilsynet er landsdekkende og har vide fullmakter. Vi har god oversikt over dyreholdene med produksjonsdyr, og et godt samarbeid med næringsorganisasjonene.

DYREVELFERD

9017

TILSYNSBESØK I 2019

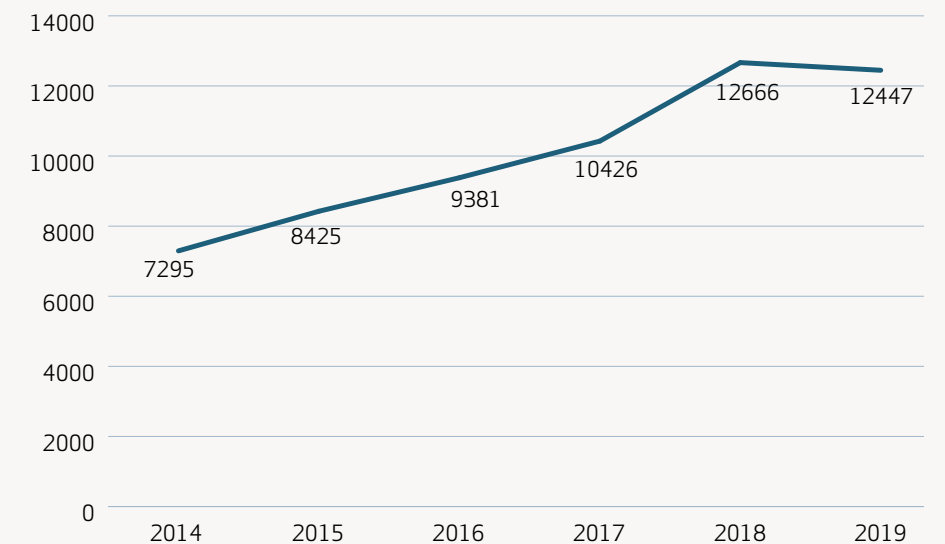
2499

REGELVERKSBRUDD OPPDAGET AV INSPEKTØR

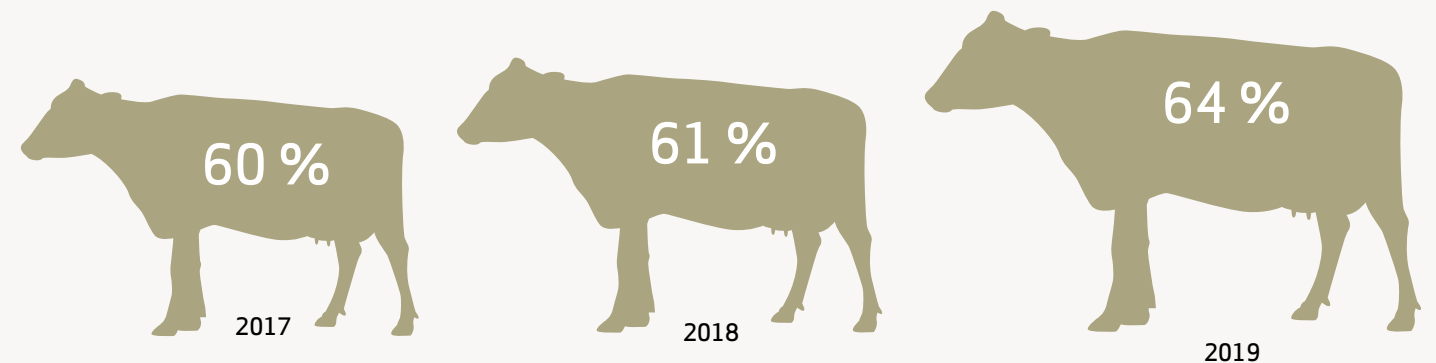
34

ANTALL DYREHOLD MED ALVORLIG VANSKJØTSEL

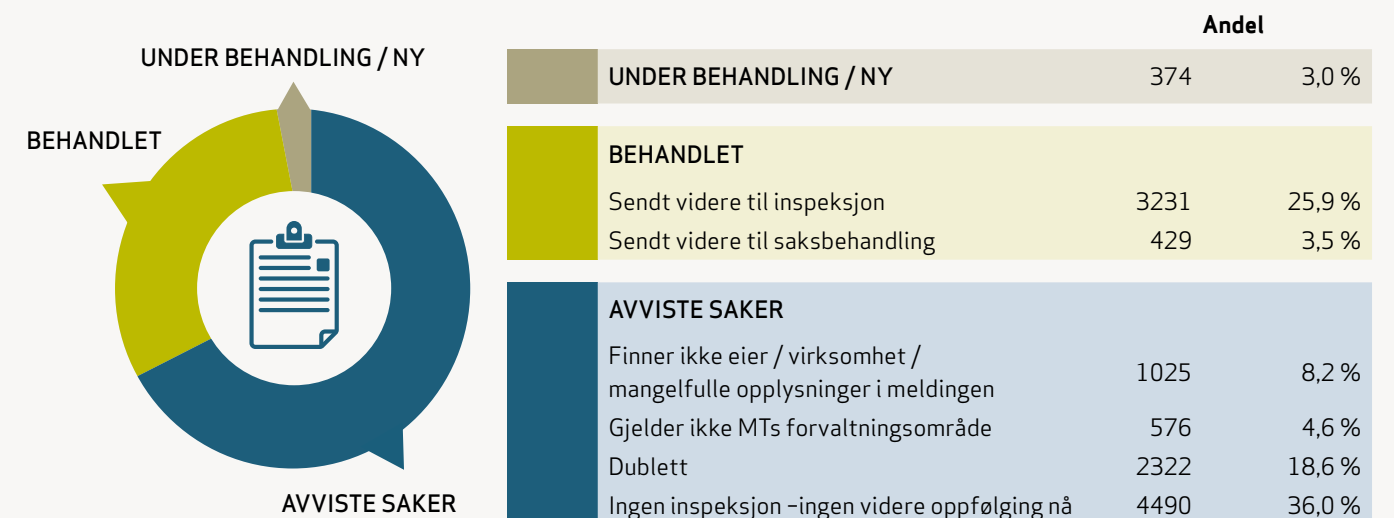
BEKYMRINGSMELDINGER DYREVELFERD 2014-2019

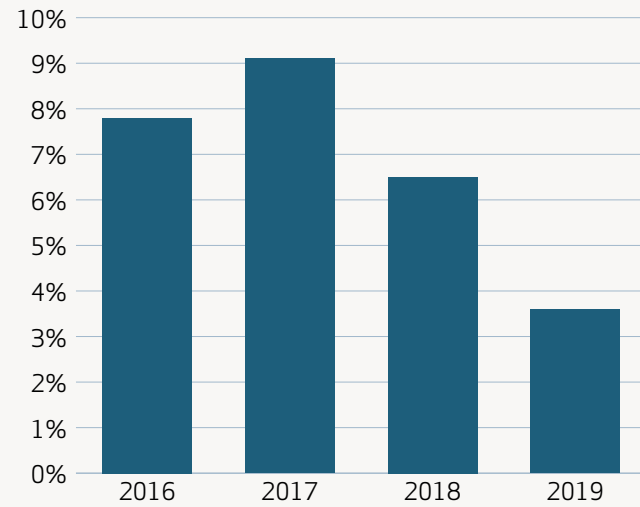
REGELVERKSETTERLEVELSE

HVORDAN FULGTE MATTILSYNET OPP BEKYMRINGSMELDINGENE I 2019?

ANDEL SLAKTEGRIS REGISTRERT MED HALESÅR PÅ SLAKTERI

Figur 9: Andel slaktegris registrert med halesår på slakteri. Kilde: Mattilsynet

Foto: Animalia

Tap av tamrein og sau til rovdyr er fortsatt et stort dyrevelfersproblem i deler av landet. Det er store utfordringer med å holde rovdyr og beitedyr adskilt i hver sine prioriterte områder.

De siste årene har uetisk avl av brachiocephale hundraser med korte neser fått stor oppmerksomhet. Vi mener tilsyn hos og vedtak mot den enkelte hundeoppdretter er lite egnet for å bevege avlen i en sunnere retning. Vi tror et langsiktig arbeid med holdninger og kunnskap hos oppdrettere, raseklubber, utstillingsdommere og valpekjøpere er det som må til.

Siden vi fører et risikobasert tilsyn, gir ikke våre tilsynsdata et representativt bilde av dyrevelferden i norske dyrehold. Selv om vi finner regelbrudd i halvparten av sakene for noen dyrearter, er omfanget av alvorlig vanskjøtsel av dyr og antallet inngripende reaksjonsformer mot dyreholdere lavt. Vi mener derfor at dyrevelferden for landdyr i hovedsak er god, til tross for at det finnes utfordringer.

Kronisk dårlige dyrehold kjennetegnes av for dårlig tilsyn og stell av dyra over tid, uten så alvorlig vanskjøtsel at dyreholdet blir avvirket ved første tilsyn. Slike dyrehold oppnår sjelden varig bedring, selv etter gjentatte tilsyn og pålegg. Riksrevisjonens rapport dokumenterte at forholdene har kunnet vare i årevis. De to siste årene har vi satset på en mer systematisk tilnærming til slike dyrehold, blant annet med tidslinjer og prioriteringslister som viktige verktøy. Målet er å oppnå avvikling eller varig bedring innen forsvarlig tid. Etter en topp i antall inngripende vedtak i 2018, er tallet på disse gått noe tilbake i 2019. Det kan tyde på at dyreholdene med størst dyrevelferdsutfordringer er blitt faset ut.

Filmen «Griseindustriens hemmeligheter» (NRK Brennpunkt) viste tilfeller av uakseptabel håndtering av dyr og dårlige holdninger hos grisebønder. Filmen er tatt opp «undercover» over en periode på flere år. Vi ble utfordret på hvorfor vi ikke har avdekket disse forholdene gjennom tilsyn, og om filmen er representativ for tilstanden i norsk svineproduksjon. Det kan vi ikke svare på ut fra dagens data, som er basert på et risikobasert utvalg. I årsrapport for Mattilsynets arbeid med dyrevelferd i 2019 skiller ikke tallene for svin seg negativt ut sammenlignet med dem for andre produksjonsdyr. Registreringen på slakteriene av kort hale og halesår på slaktegris er en anerkjent indikator for dyrevelferden på besetningsnivå. På landsbasis ser vi en gledelig utvikling med et fall fra 9,09 prosent til 3,56 prosent på bare tre år, jfr. figur 9

En streik hos Felleskjøpet utløste en kritisk tilstand for kraftfôrleveranser, særlig til fjørfe. Vi hadde løpende dialog med aktuelle aktører og Landbruks- og matdepartementet for å vurdere om situasjonen innebar akutt trussel mot dyrs liv og helse og burde utløse tvungen lønnsnemnd. Streiken tok slutt før situasjonen medførte alvorlige dyrelidelser. Dette er et eksempel på at hendelser utenfor dyreholdernes kontroll kan utløse alvorlige trusler mot dyrevelferden.

MÅL

- Alle dyr i Norge skal ha god velferd.
- Alvorlig vanskjøtsel av dyr skal avverges i tide. Dyrehold med dårlig tilsyn og stell skal oppnå varig bedring eller avvikes innen forsvarlig tid.
- Dødeligheten hos rein og sau på utmarksbeite skal reduseres til et akseptabelt nivå.

RESULTATER

En handlingsplan for dyrevelferd er fastsatt

Handlingsplanen beskriver både viktige utfordringer og aktuelle tiltak for å løfte dyrevelferden. Handlingsplanen er et dynamisk dokument, som vi bruker som grunnlag for satsing og prioritering på både kort og lang sikt. Områder der vi kan oppnå gode resultater i forhold til nødvendig innsats fra vår side, prioriteres. Oppfølging av kronisk dårlige dyrehold og oppstart av planlegging av tilsynskampanjen for gris ble prioritert.

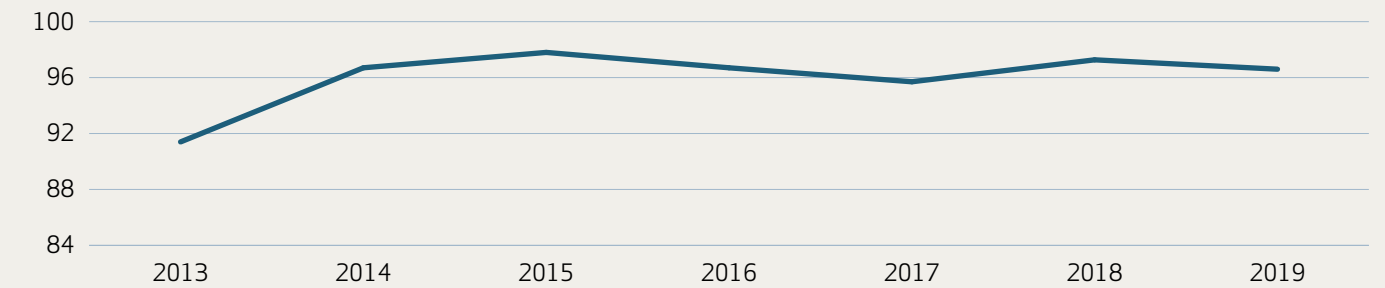
Vi har liten innflytelse på tap av beitedyr til rovdyr

I organisert beitebruk har tapene av sau og lam ligget på henholdsvis 3 prosent og 6,7 prosent de siste årene. Fra 2018 omfatter registreringene alle bruk som søker produksjonstilskudd, og tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare med årene før. Tapene varierer mye mellom områder, avhengig av rovdyrsituasjonen. Foreløpige tall viser at om lag 17 200 sau og lam ble erstattet som tapt til rovdyr i fjor (rovbase.no). Dette tilsvarer nivået året før.

Reindriftsåret går fra 1. april til 31. mars, og de nyeste tapstallene for tamrein gjelder derfor for forrige sesong. De siste sju årene har tapet ligget på 19-25 prosent i snitt, og opp mot 40 prosent for reinkalv. Dette er høye tall som viser store utfordringer for dyrevelferden i reindriftsnæringen. Årsaken til tapene er ofte ukjent, selv om rovdyr og ørn mange steder er en viktig faktor.

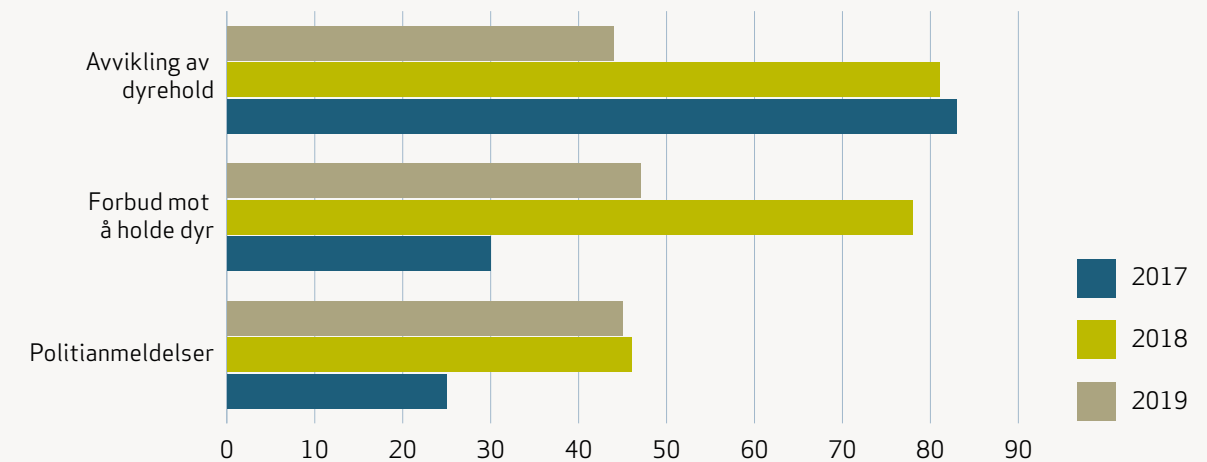
Vi har et godt organisert nettverk over hele landet og god dialog med de aktuelle lokale aktørene når situasjoner med rovdyrskade oppstår, men rovdyrforvaltningen ligger ikke til Mattilsynet, og vi har svært få virkemidler som kan påvirke tapene til rovdyr. I rovdyrfrie områder ligger tapene av beitedyr på et akseptabelt lavt nivå, og besetninger med unormalt høye tap blir fulgt opp med tilsyn for å finne og om mulig gjøre noe med årsaken. Slike enkeltbesetninger har liten betydning for totaltapet.

TRÅPUTERESULTATER - BESTE KATEGORI A

Figur 10: Tråputeresultater med kategori A for slaktekylling. Kilde: Mattilsynet

ANTALL DYREHOLD MED DE STRENGESTE VIRKEMIDLENE

Figur 11: Antall dyrehold hvor vi har brukt de strengeste irkemidlene siste tre år. Kilde: Mattilsynet

Mattilsynet og politiet har undertegnet en samarbeidsavtale om tverretattlig samarbeid om bekjempelse av dyrevelferds kriminalitet. Samarbeidet omfatter blant annet informasjonsutveksling og drøfting av felles problemstillinger, og samarbeid om oppfølging av anmeldelser og straffesaker.

- Region midt: Trøndelag politidistrikt
- Region Stor-Oslo: Øst politidistrikt
- Region sør og vest: Sør-Vest politidistrikt og Vest politidistrikt
- Region øst: Innlandet politidistrikt

Arbeidet med bedre velferd for gris er i gang

Vi har vært i god dialog med både departementet og svine-næringen om tiltak for å kartlegge og løfte velferden for gris. Næringens dyrevelferdsprogram for gris er nå anerkjent av Mattilsynet, og vi deltar i et arbeid ledet av Kjøttbransjens Landsforbund (KLF) om et pilotprosjekt for bruk av video-overvåking i slakterier. Planleggingen av en landsomfattende tilsynskampanje for svin startet opp på slutten av året.

Bedre kunnskap om velferden i slaktekyllingproduksjonen

Vi har fått bedre kunnskap om velferden for avlsdyr i slaktekyllingproduksjonen og om mangler i regelverket. I god dialog med næringen har vi nesten sluttført arbeidet med å utforme tydeligere forskriftskrav til miljøet for både disse avlsdyrene og andre fjørfe.

Fotputeskår er en viktig indikator for dyrevelferden for slaktekylling på besetningsnivå og på landsbasis. Andel flokker med beste resultat (A) har ligget rundt 97 prosent siden 2014, noe som er et godt resultat, jfr. Figur 10.

Vanskelig å oppnå varig bedring i kronisk dårlige husdyrhold

Vi har bedre oversikt over og tettere oppfølging av kronisk dårlige dyrehold med produksjonsdyr enn før. Arbeidet er ressurskrevende, og vi ser sjelden varig bedring av velferden i slike dyrehold. Som vist i Figur 11 er tallene for avvikling av dyrehold og forbud mot å holde dyr er nær halvert i 2019 fra en topp året før. Det kan tyde på at de mest utfordrende dyreholdene er faset ut. Tallene er uansett lave og kan derfor svinge fra år til år før vi kan se en klar trend.

Fortsatt et høyt antall varsler om brudd på dyrevelferdsloven

Vi fikk 12 447 varsler om dårlig dyrevelferd. Det er en liten nedgang fra året før, jfr. Figur 12. Skjemaet i varslingstjenesten vår ble endret for å sikre bedre informasjon i varslene, og vi prioriterte varslene i tråd med fastsatt retningslinje. 20 prosent av meldingene ble vurdert som så alvorlige at de førte til inspeksjon. Vi må fortsette arbeidet med å gjøre treffsikkerheten i oppfølgingen vår av varslene så god som mulig.

En nasjonal komité for forsøksdyr er oppnevnt

Departementet har oppnevnt en Nasjonal komité for forsøksdyr, i tråd med forsøksdyrdirektivet fra EU. Vi er sekretariat for komitéen. Forsøksdyrkomitéen er et uavhengig rådgivende organ for oss og dyrevelferdsenhetene i virksomheter som bruker forsøksdyr. Komitéen har en egen [hjemmeside](#).

Egen kompetansegruppe for tamrein

Region nord har fått ansvar for nasjonale oppgaver for rein-driftsområdet innenfor dyrehelse og dyrevelferd. Arbeidet med dyrevelferd innen tamreinnæringen krever andre tilnærminger enn for andre produksjonsdyr. Rovvilt og tilgang på beite under krevende værforhold er viktige eksempler. Arbeidet bygger på god dialog med næringen og lokale myndigheter innen reindrift. Regionen deltar i reinbeite-områdenes kriseberedskapsutvalg.

Vi får bedre grunnlag for risikobasert tilsyn

Dataverktøyet for utvidet sjukdomsregistrering i kjøttkontrollen (USR) er nå utviklet og kan tas i bruk i løpet av 2020. Det vil gi oss mer kunnskap om status og et bedre grunnlag for risikobasert tilsyn med dyrevelferd hos produksjonsdyr.

Formalisert samarbeid med politiet har effekt

Vi har en sentral samarbeidsavtale med politiet, og vi har fått særskilte tildelinger for å bekjempe dyrevelferds kriminalitet i fire av regionene. Den ekstra satsningen har bedret samhandlingen mellom etatene. Antallet politianmeldelser mot dyreholdere ligger på samme nivå som året før.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Gode veiledere til regelverket om dyrevelferd

Gode og oppdaterte veiledere om regelverket for dyrevelferd er et prioritert område i årene som kommer.

Støtte opp om næringens dyrevelferdsprogrammer

Praktiserende veterinærer, rådgivere og KSL-revisorer (KSL=Kvalitetssystem for landbruket) har viktige roller i

næringens nye velferdsprogrammer for produksjonsdyr. For at programmene skal få ønsket effekt, må vi og de nevnte aktørene ha en felles forståelse av regelverkets krav. Ett av målene med tilsynskampanjen for velferd for svin er å etablere en slik felles forståelse. Forskriftsfesting av velferdsprogrammene for svin blir sendt på fornyet høring i 2020. Vi vil foreslå å forskriftsfeste også de andre velferdsprogrammene etter hvert som de blir lansert av næringen.

Bruke data fra USR for kunnskap om status og risikobasert tilsyn

Dataverktøyet for utvidet sjukdomsregistrering i kjøttkontrollen (USR) blir tatt i bruk i 2020. Verktøyet vil gi oss bedre kunnskap om status for dyrevelferden og skal brukes som grunnlag for risikobasert tilsyn.

Gjennomføre tilsynskampanje for svin

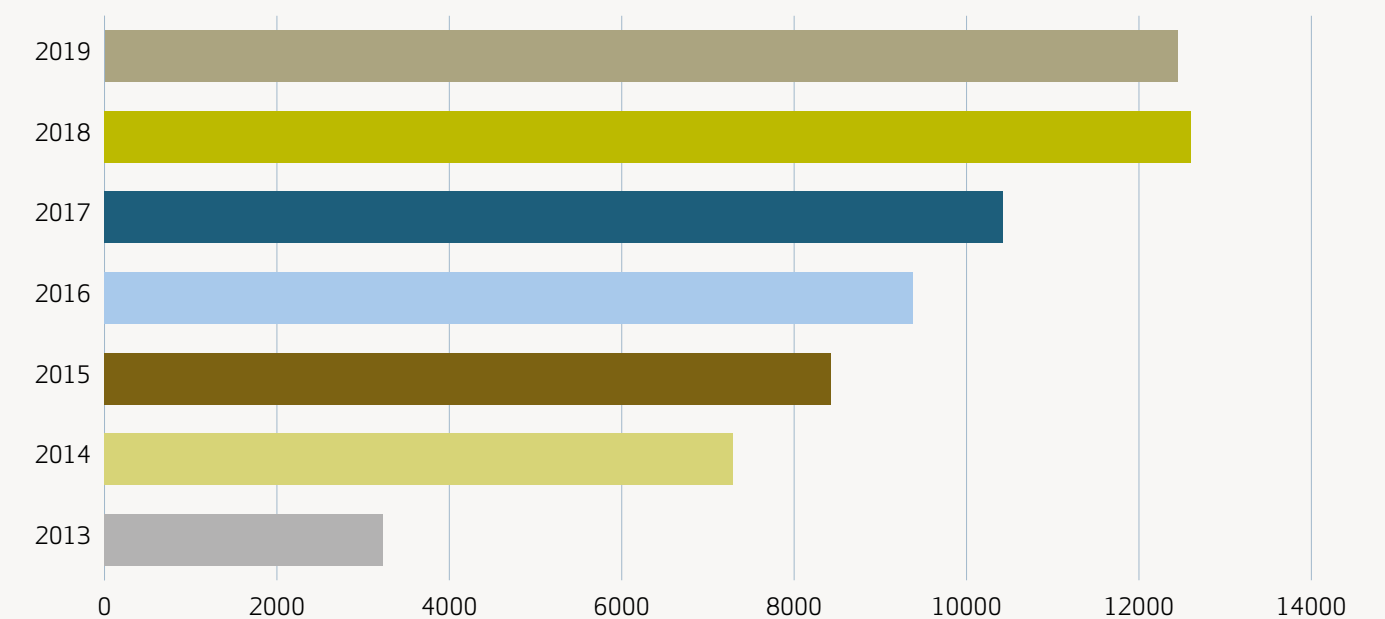
Vi gjennomfører en landsomfattende tilsynskampanje for svin i 2020-21. Kampanjen omfatter både slaktegris og purkebesetninger. Hovedmålet er å skaffe oversikt over status for velferden i svineholdet. God dialog med næringen og høy forvaltningskvalitet er også viktige formål med kampanjen.

Fortsatt satsing på å bekjempe kronisk dårlige dyrehold

Arbeidet mot kronisk dårlige dyrehold har fortsatt høy prioritet, og målet er å utvikle et verktøy med datastøtte. Hensikten er å hindre at dyr blir utsatt for uforsvarlige leveforhold gjennom mange år, og at vi bruker ressursene våre mest mulig effektivt og målrettet i dette arbeidet.

BEKYMRINGSMELDINGER - DYREVELFERD

Figur 12: Utvikling i antall bekymringsmeldinger om dyrevelferd. Kilde: Mattilsynet

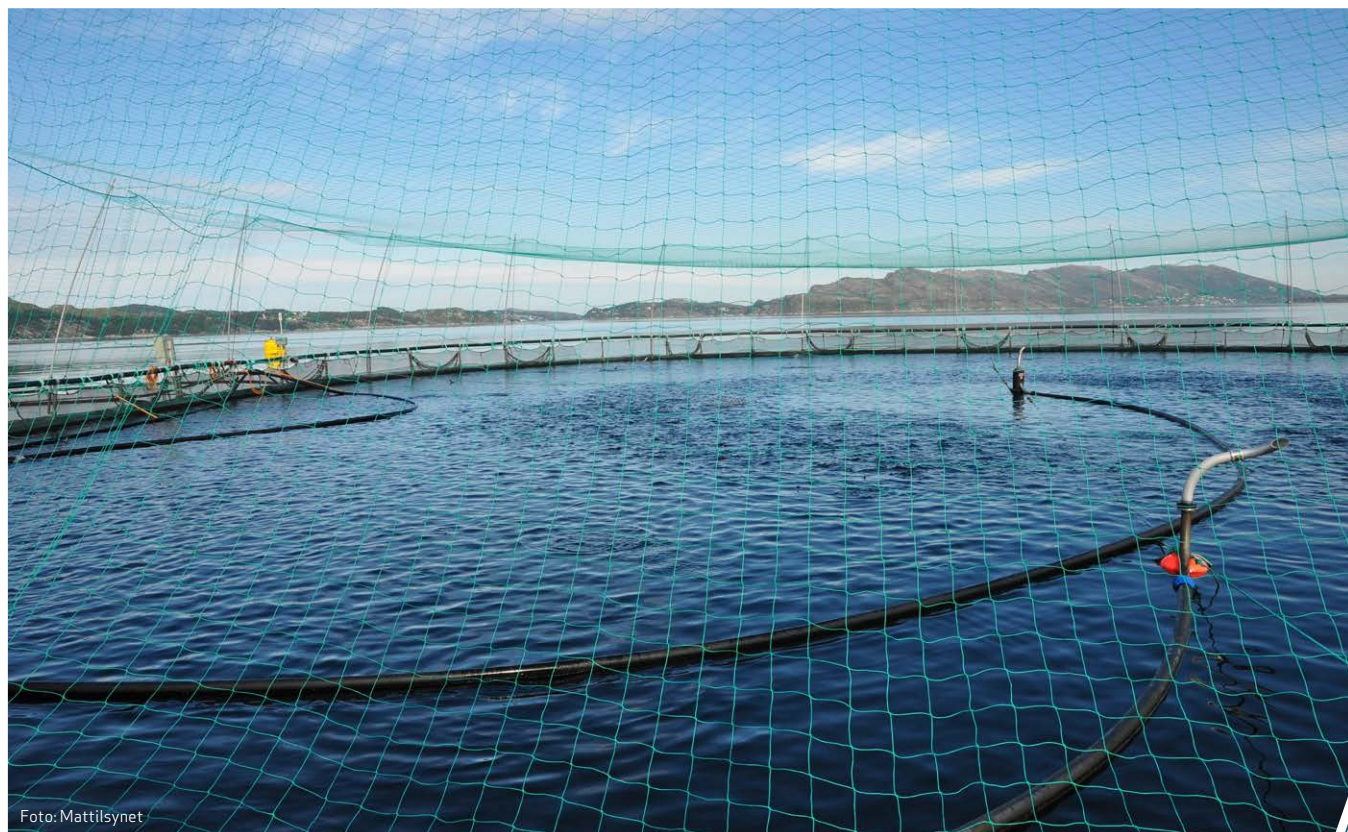

Foto: Mattilsynet

VELFERD HOS FISK

Det er fortsatt for mange fisk som dør i norsk oppdrettsnæring. Dette gjelder både laksefisk og rensefisk. Når det gjelder laksefisk er den prosentvise dødeligheten på landsbasis noe redusert sammenlignet med 2018. Mattilsynets tilsynskampanje i 2018 har avdekket at næringen i for liten grad har kontroll over rensefisken og at for mye rensefisk dør.

TILSTAND

Dødeligheten hos oppdrettsfisken og rensefisk er fortsatt for høy. Ifølge Fiskehelse rapporten for 2019 (Veterinærinstituttet) er det noe nedgang i prosentvis dødelighet hos laksefisk på landsbasis sammenlignet med 2018. Det er imidlertid store geografiske variasjoner, jfr. tabell 2. Utrengningsmetoden er angitt i Fiskehelse rapporten 2019.

Den økte dødeligheten i Nordland og Troms kan skyldes algeoppblomstringen som i mai førte til et tap på anslagsvis åtte millioner laks.

I påvente av gode velferdsindikatorer er dødelighet en viktig indikator for å vurdere fiskevelferd i oppdretts-anleggene⁷. For at fisken skal ha god velferd kreves det likevel mer enn at dødeligheten er lav. Det er enighet om at biologisk funksjon, muligheten til å leve et naturlig liv og et egnet levested er viktig for velferden.

Ønsket om vekst og utvikling fører til at nye produksjonsformer og utprøving av teknologi og metoder foregår samtidig med storskalaproduksjon. Næringen er i dag ikke flink nok til å dokumentere effekt av ny teknologi og nye metoder på fiskens velferd før de tas i bruk i storskala produksjon. Bruk av medikamentfri avlusing er en av de viktigste årsakene til at laksefisk dør i oppdrett (Fiskehelse rapporten 2019).

Med mer intensivt oppdrett øker smittepresset fra lakselus. Næringen bruker mye ressurser på å bekjempe lakselus. Antallet medikamentfrie behandlinger har økt (Figur 13). Antallet innrapporterte velferdshendelser økte fra 1036 i 2018 til 1392 i 2019. Om lag 60 prosent av hendelsene skyldes medikamentfri avlusing med håndtering (Fiskehelse rapporten 2019). Kombinasjon av syk/svekket fisk og medikamentfri behandling med håndtering gir i mange tilfeller skader og økt dødelighet. Ifølge Fiskehelse rapporten er termisk avlusing den metoden hvor flest fisk dør etter behandling.

Rensefisk brukes i kampen mot lakselus i oppdretts-anleggene. I 2018 ble det oppdrettet nærmere 50 millioner

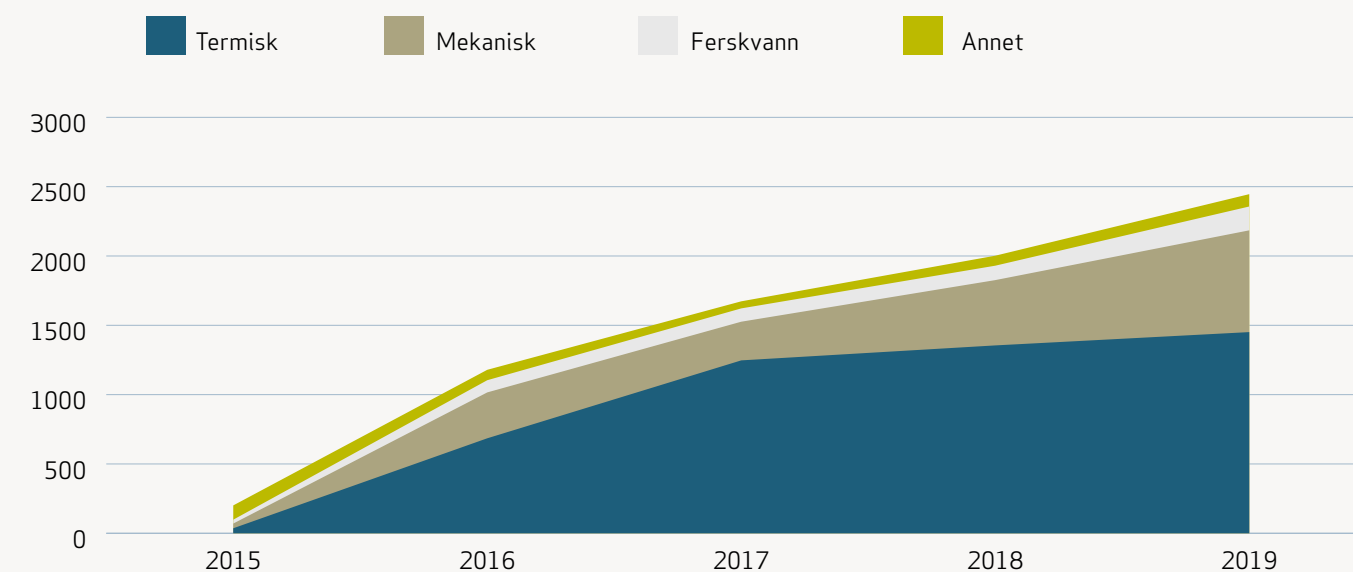
⁷ Fiskehelse er omtalt i eget kapittel på side 25

Tabell 2: Prosent dødelighet i produksjonen av laks og regnbueørret i 2017 - 2019, fordelt på fylker.

Kilde: Veterinærinstituttet.

Fylke	2017		2018		2019	
	% dødelighet laks	% dødelighet regnbueørret	% dødelighet laks	% dødelighet regnbueørret	% dødelighet laks	% dødelighet regnbueørret
Finnmark	13,4	-	11,6	-	8,7	-
Troms	7,5	-	8,8	-	18,9	4,7
Nordland	9,6	6,7	12,8	9,7	18,5	8,6
Trøndelag	14,9	3,2	12,0	8,9	10,7	13,6
Møre og Romsdal	15,5	14,0	17,5	17,4	14,4	13,7
Sogn og Fjordane	16,7	17,6	19,3	18,1	20,7	16,7
Hordaland	25,4	20,1	20,2	18,5	18,7	17,8
Rogaland	18,4	-	16,9	1,0	15,8	15,4
Agder-fylkene	8,1	-	6,0	-	10,8	-

MEDIKAMENTFRIE BEHANDLINGER MOT LAKSELUS

Figur 13: Antall innrapporterte medikamentfrie behandlinger. Behandlingene er uker der lokaliteter har rapportert at de har gjennomført medikamentfri behandling mot lakselus. Behandlingsmetodene ble delt inn i fire kategorier.

Kilde: Veterinærinstituttet.

Foto: Mattilsynet

rensefisk, kvoten for villfanget leppefisk var på 18 millioner. Samlet er det et husdyrhold på rundt 60 millioner individer som er på størrelsesorden med norsk kyllingproduksjon⁹.

Havforskningsinstituttet har i sin Risikorapport for 2019 vurdert at risikoen for dårlig velferd hos rognkjeks og leppefisk vurderes som høy, hvor høye temperaturer, lav oksygenmetning og sykdom, er viktige risikofaktorer. (Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2019, Havforskningsinstituttet)

Vi har i vår rensefisk-kampanje avdekket at næringen ikke har gode nok rutiner for å sikre at velferden til rensefisk blir ivarettatt på en god måte.

MÅL

- Fiskevelferden skal være god.
- Dødeligheten i akvakulturnæringen skal reduseres fra utsett til slaktning av fisken.

RESULTATER

Mattilsynet hadde i 2019 dialog med næringen etter en risikovurdering av termisk avlusning. Vi varslet at metoden skal fases ut i løpet av to år dersom ikke ny kunnskap tilsier at metoden kan brukes på en fiskevelferdsmessig forsvarlig måte.

Vi har gjennomført en større tilsynskampanje på rensefisk. Resultatene av denne kampanjen er at næringen ikke i tilstrekkelig grad har oversikt over når rensefisken dør/forsvinner og hvorfor. Næringen har heller ikke gode nok rutiner for å sikre at rensefisken blir tilstrekkelig ivarettatt.

Vi gjennomførte en tilsynskampanje med levendelagring av torsk. Levendelagring betyr at villfanget fisk settes i merd i en periode. Tilsynskampanjen har omfattet fiskefartøy, anlegg som lagrer levende fisk inntil 12 uker og anlegg som lagrer levende fisk mellom 12 og 20 uker. Vi fant avvik knyttet til håndtering av død og skadet fisk, føring og helsekontroller samt fisk som hadde stått mer enn 20 uker i levendelagring.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Selv om det gjøres mye i regi av både næring, utstyrsp produsenter og forskningsmiljøer, er det for lite kunnskap og tilgjengelige data til å analysere og forstå årsakssammenhenger. Vi har bedre oversikt enn før over dødelighet på lokalitetsnivå og vil i større grad føre tilsyn med de virksomhetene som har høy dødelighet, enten som følge av en særskilt hendelse eller høy dødelighet gjennom en produksjonssyklus. På sikt vil vi vurdere hvorvidt innrapportert høy dødelighet kan legges til grunn når virksomhetene søker om godkjenning av lokaliteter for oppdrett.

Vi vil fortsette dialogen med næringen om utvikling av gode indikatorer for velferd, basert på arbeidet som er gjort blant

annet i forskningsprosjektet Fishwell. Håndboken Velferdsindikatorer for oppdrettslaks som er utviklet som en følge av prosjektet er et fint utgangspunkt for et samarbeid om å videreutvikle velferdsindikatorer.

Vi utarbeider en veileder som skal bidra til en enklere vurdering av om ny teknologi er i samsvar med regelverket. Vi vil gå i dialog med næringen for å diskutere hvordan de på en god måte kan sikre god nok dokumentasjon før nye metoder tas i bruk.

Vi arbeider også med en veileder for bruk av ikke-medikamentell behandling. Denne veilederen skal tydeliggjøre ansvaret mellom dyrehelsepersonell og oppdretter og klargjøre krav i regelverket.

Vi vil følge opp resultatene fra rensefisk-kampanjen, veilede om regelverkskravene og fortsette tilsynet med bruk av rensefisk.

Vi vil videreføre tilsyn med levendelagring av torsk med hensyn til avvik i tilsynskampanjen.

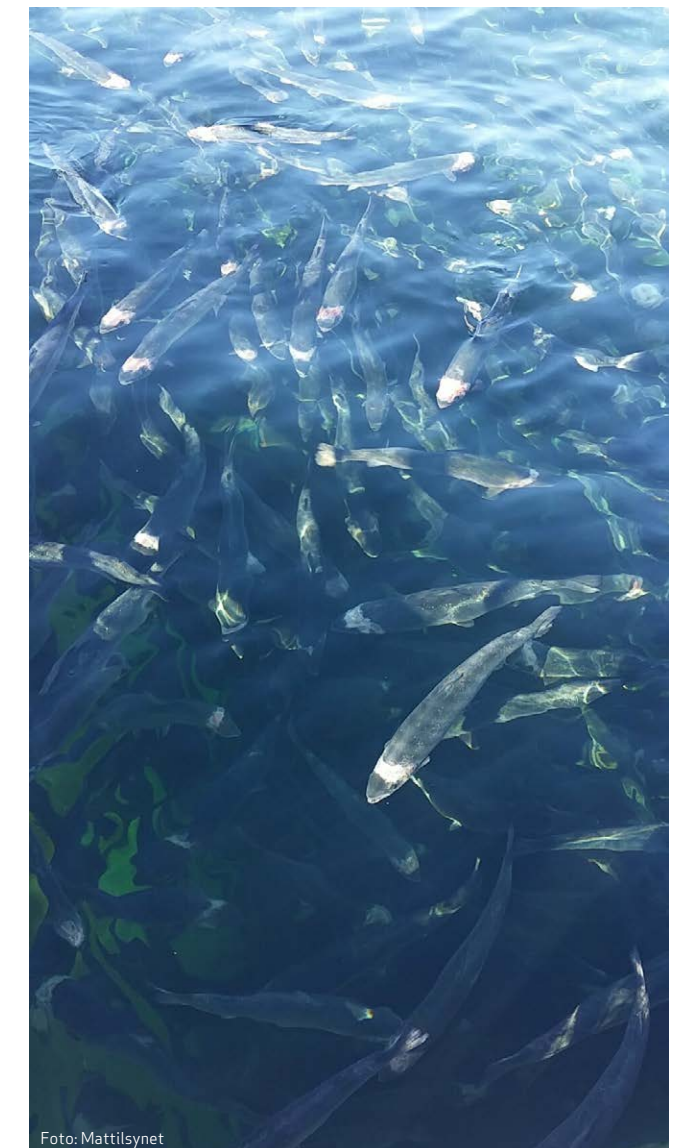

Foto: Mattilsynet

Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden

Mange virksomheter er fortsatt ikke flinke nok til å følge kravene til merking. Ulovlig medisinske påstander blir benyttet på en del kosttilskudd. Mange forbrukere opplever bivirkninger ved bruk av kosmetikk- og kroppspfleieprodukter. Det er utfordringer med matsvindel på stadig flere områder.

MERKING, SPORING OG PRODUKTKVALITET

Forbrukerne er avhengig av riktig merking for å kunne ta velbegrunnede valg. For allergikere kan det være livsviktig at merking er korrekt og tilstrekkelig. Sporbarhet er en forutsetning for trygg mat, og tilsyn viser at regelverket på disse områdene ikke alltid blir fulgt.

TILSTAND

Merkesjekken, som vi utfører årlig på utvalgte varegrupper, viser at det fremdeles er mange virksomheter som ikke merker produktene sine slik de skal. Særlig gis det mangelfulle opplysninger om ingredienser og allergener.

Erfaring fra tilsyn viser at mange ikke følger kravene til merking av kosttilskudd. Det gjelder både de generelle merkekravene,

bruk av ernærings- og helsepåstander og bruk av medisinske påstander. Vi finner tendensiøs og ulovlig bruk av ernærings- og helsepåstander i forholdsvis stor utstrekning. Det er en særlig utfordring at kosttilskudd markedsføres i mange, ulike kanaler.

Tilsynet viser også at det er behov for mer veiledning om sporbarhet.

MÅL

- Informasjonen om matvarene skal gi forbrukeren mulighet til å ta velbegrunnede valg når det gjelder kvalitet, sammensetning og kosthold.
- Virksomhetene skal ha dokumenterte rutiner for å spore og eventuelt trekke tilbake varer.

RESULTATER

Vi har ført tilsyn med merkingen på brød og brødvarer i Merkesjekken 2018, hvor resultatene ble publisert i 2019. Åtti prosent av produktene hadde mindre eller større feil i merkingen. Næringen har satt i gang flere tiltak for å bedre denne situasjonen. En oppfølgingsundersøkelse senere i 2019, viste at nesten alle virksomhetene hadde rettet opp merkingen eller tatt produktene ut av sortimentet.

Vi har løpende utviklet nettsidene våre om matmerking, for eksempel med informasjon om netthandel. Dette bidrar til at næringen enklere kan følge kravene i regelverket.

Når det gjelder matsvinn har vi samlet informasjon til forbrukerne om hvordan de kan ta bedre vare på maten og dermed redusere matsvinnet. Dette har vi gjort under fanen [Matsvinn](#) på matportalen.no.

MÅL

RESULTATER

Det skal være mulig å spore næringsmidler. Vi har publisert en veileder om sporbarhet for næringsmidler, som kan bidra til større etterlevelse av kravet om sporbarhet. Vi har fortsatt å føre tilsyn med etterlevelsen av dette kravet.

PRIORITERINGER FRAMOVER

I Merkesjekken 2020 vil vi se om merkingen av matvarer som markedsføres til småbarn oppfyller kravene til god opplysningspraksis. Småbarn er en særlig sårbar brukergruppe.

Vi vil gjennomføre en nasjonal tilsynskampanje for å kontrollere forekomsten av ulovlig bruk av medisinske påstander og ulovlige helsepåstander på kosttilskudd, veilede næringen og opplyse forbrukerne om kosttilskudd.

Vi skal fortsette å utvikle nettsidene våre med veiledning om matmerking, slik at det blir enklere å merke næringsmidler på en god måte.

Vi oppdaterer [nøkkelhullordningen](#) for å kunne få flere produkter på markedet som er merket med Nøkkelhullet.

Vi vil videreutvikle vår dialog med næringen for å få bedre kunnskap om hvordan vi på best mulig måte kan bistå til god regelverksetterlevelse.

Foto: colourbox.com

GENMODIFISERT MAT, FÔR OG SÅVARER

Forekomsten av genmodifisert mat og fôr på det norske markedet er stabilt lav. Mange importører må likevel bedre internkontrollen for å forebygge import av genmodifiserte produkter.

TILSTAND

Det er ikke godkjent genmodifisert mat, fôr eller såvarer i Norge per i dag. For å hindre innførsel av ulovlige produkter må importører av risikoprodukter ha gode internkontrollrutiner. Tilsynet vårt viser at mange virksomheter har tilstrekkelige rutiner, men en del importører mangler fortsatt kunnskap, og det kommer stadig nye aktører på mat- og fôrmarkedet. Såvaremarkedet er stort sett stabilt med hensyn til aktører og produkter, men internkontrollen og dokumentkvaliteten bør bli bedre.

MÅL

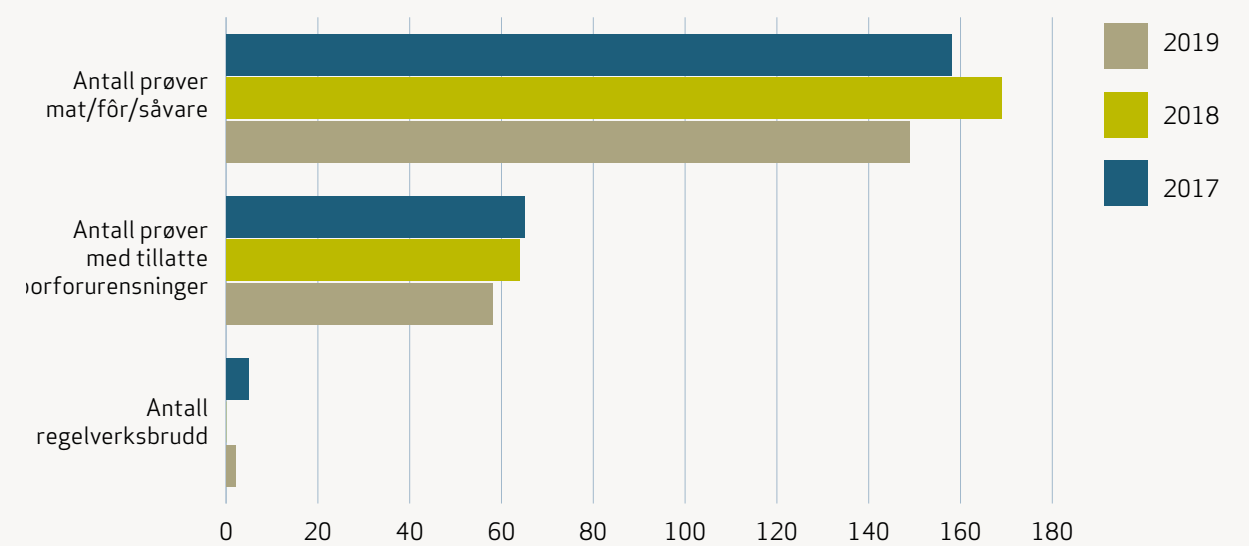
- Det skal ikke forekomme genmodifisert mat, fôr eller såvarer som ikke er godkjent.
- Importører av produkter med risiko for forekomst av genmodifisert materiale skal ha kunnskap og internkontroll som sikrer at regelverket overholdes.

RESULTATER

Overvåking og kartlegging

På *matområdet* gjennomførte vi en kartlegging av forekomst av genmodifisert materiale i vegetarprodukter, sportsprodukter

OVERVÅKING AV GMO

Figur 14: Oversikt over antall prøver analysert for GMO og antall regelverksbrudd. Kilde: Mattilsynet.

og mat til særskilte grupper (spesialmat for allergikere, barnemat, medisinske næringsmidler og måltidserstattere for vektkontroll). Totalt 100 varepartier ble kontrollert, og i 26 av de 92 analyserbare prøvene ble det påvist tillatte sporforurensninger av EU-godkjent, genmodifisert materiale. I to av prøvene ble det påvist spor som kan komme fra genmodifisert ris. Det er nulltoleranse for sporforurensninger av genmodifisert ris i mat og fôr, fordi det foreløpig ikke er godkjent genmodifisert ris i EU. Elleve av 44 importører må forbedre importrutinene sine. De øvrige hadde i hovedsak tilstrekkelig internkontroll.

På *fôrområdet* har vi analysert 42 partier importerte fôrråvarer fra land utenfor EU. I 32 prøver fant vi spor av EU-godkjent, genmodifisert materiale, men vi fant ingen ulovlige produkter. Dokumentkontrollen viste at for 37 av prøvene hadde importørene tilstrekkelig dokumentasjon og internkontroll.

På *såvareområdet* analyserte vi sju prøver og sjekket rutiner for internkontroll hos åtte importører. For første gang siden vi startet å analysere såvarer i 2001, påviste laboratoriet mulig innhold av ørsmå mengder genmodifisert materiale i to av prøvene. Til tross for flere nye analyser var det ikke mulig å konkludere om påvisningene skyldtes analysefeil, genmodifisert dødt materiale, eller spiredyktige genmodifisert frø. Restene av de to partiene med såvare er trukket fra markedet for å være føre-var. Fem av importørene hadde tilstrekkelig dokumentasjon på fravær av genmodifiserte organismer (GMO) i sine importerte såvarepartier og tre må forbedre importrutinene.

Importører må sjekke merkingen av egne produkter

Basert på stikkprøvekontroller og bekymringsmeldinger fra publikum, har vi funnet 120 produkter fra ti ulike importører som var merket «genmodifisert» eller lignende og beregnet for

lovlig omsetning i EU. Av disse var det 32 godteriprodukter, fire typer maismel, én type soyamel og 83 ulike typer kjæledyrfôr. Importørene trakk produktene fra markedet på eget initiativ eller etter pålegg fra oss. For å bevisstgjøre både aktører og forbrukere, publiserte vi en pressemelding om slik genmodifisert merket mat.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Markedet for importert mat er uforutsigbart. Det kommer stadig nye aktører på markedet. Dette gjelder spesielt innen frittstående dagligvareforretninger, spesialforretninger og netthandel, og her ser vi varierende forståelse av viktigheten av å ha gode systemer for internkontroll. Vi skal derfor fortsatt følge opp slike virksomheter med både veiledning, prøvetaking og dokumentkontroll. På *matområdet* er det likevel en høyere andel av kontrollerte importører som har tilstrekkelig internkontroll enn tidligere år, noe som viser at det vi gjør sannsynligvis har effekt.

Etter mange års kontroll med fôr til produksjonsdyr og kartleggingen av kjæledyrfôr i 2017, har vi god oversikt over denne delen av fôrmarkedet. I 2020 vil vi prioritere tilsyn med genmodifisering i innførte ferdige fôrblandinger til spesielle produksjonsdyr som hest, fjørfé, hjort, rein, kanin og fisk, som naturlig grenser mot fôr til selskapsdyr. I tillegg vil vi føre tilsyn med fôrråvarer til produksjonsdyr innført fra EU, for å få bedre oversikt over den delen av markedet. På den måten bidrar vi til økt kompetanse i næringen og forebygger import og salg av ulovlige produkter.

På *såvareområdet* vil vi prioritere tilsyn med internkontroll og beredskapsrutiner for GMO i såvare, med bakgrunn i mulige konsekvenser hvis genmodifisert såvare blir sådd ut.

Foto: colourbox.com

MATSVINDEL

Det finnes mange ulike former for matsvindel og de forekommer på stadig flere områder. Eksempler på dette er forfalskning av attester, falsk opprinnelsesmerking, bruk av ulovlige medisiner i produksjonsdyr, fiktive firma, bruk av ulovlige tilsetningsstoffer for å dekke over dårlig kvalitet, bruk av ulovlige plantevernmidler og at produkter feilaktig oppgis som økologiske.

TILSTAND

En økende internasjonalisert matproduksjon og økt omsetning via internett, medfører stadig mer komplekse omsetningsledd, der transport av ingredienser og matvarer over landegrensene gjør det vanskeligere for virksomhetene, forbrukerne og myndighetene å avdekke matsvindel. Det er et økende antall useriøse aktører på markedet og de er vanskelige å oppdage, fordi de stadig endrer sin aktivitet og måtene de utfører svindel på.

MÅL

- Næringen skal ha et bevisst forhold til svindel som kan angå deres produksjon, og iverksette tiltak for å hindre at de utsettes for svindel.
- Mattilsynet skal ha effektive tilsynsmetoder for å avdekke matsvindel.

RESULTATER

Vi har som tidligere deltatt i **OPSON-aksjoner** i regi av Europol. Kaffe (21 prøver) ble analysert på kvalitet. Analysene avdekket ingen innblanding av kaffe av lavere kvalitet i noen av prøvene i Norge.

Vi har i løpet av året deltatt på mer enn 100 felleskontroller med andre etater. Vi har også deltatt på flere **A-krim⁹** aksjoner i tillegg til egne aksjoner. Dette har resultert i flere omsetningsforbud, beslag og stengninger.

Det er igangsatt et nordisk arbeid som skal resultere i en felles nordisk trusselvurdering om matsvindel. Resultatene av trusselvurderingen vil være et viktig bidrag til prioritering og risikobasering av tilsyn for å avdekke matsvindel.

Vi benytter AAC-systemet for meldinger om matsvindelsaker. I 2019 meldte vi inn én sak fra Norge, og tre matsvindelsaker ble sendt oss fra andre europeiske land for oppfølging.

PRIORITERINGER FRAMOVER

For lettere å kunne avdekke svindel, skal vi intensivere arbeidet ved å forbedre og effektivisere tilsynsmetodene. Dette gjør vi ved å spesialisere våre inspektører og ved tettere samarbeid med politi, toll og A-krim-enhetene over hele landet. Vi skal også opprette et nasjonalt team. Resultatet fra det nordiske prosjektet «Trussel på matområdet», er førende for det videre arbeidet med å forebygge matsvindel.

Vi skal videreføre deltagelsen i internasjonale aksjoner for å utveksle erfaring og kalibrere arbeidet med øvrige EU-land. I etterkant av aksjonene publiserer vi funnene og informerer forbrukerne bl.a. om faren med å handle over internett fra uautoriserte produsenter.

⁹ A-krim er regjeringens satsing mot arbeidslivskriminaliteten. Det er et samarbeid på tvers av Politiet, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og NAV for å oppnå økt koordinering og styrket informasjonsflyt mellom offentlige etater. Mattilsynet samarbeider med disse, der sakene også angår matforvaltningen.

MATSVINDEL er bevisst regelverksbrudd for å oppnå en økonomisk gevinst.

OPSON er Europol og Interpols årlige fellesaksjoner mot matsvindel. Ca. 70 land deltar med nasjonale aksjoner, eller som del av koordinerte aksjoner på utvalgte områder.

AAC SYSTEMET (Administrative Assistance and Cooperation system) er et IT-verktøy, driftet av EU-kommisjonen for medlemsstatene. Systemet skal støtte utveksling av informasjon og anmodning om bistand på områdene forvarer og næringsmidler.

Foto: shutterstock.com/Pavlovskaya Yevheniia

Foto: shutterstock.com/mirtmirt

KOSMETIKK OG KROPPSPLEIEPRODUKTER

Nordmenn ligger fortsatt helt i Europa toppen når det gjelder kjøp av kosmetikk og kroppsspleieprodukter.¹⁰ Både forekomsten av, og kunnskapsmangel om, stoffer i kosmetikk, kan gi alvorlige helseskadelige effekter. Bivirkninger og villedende informasjon er en stor utfordring.

KOSMETIKK OG KROPPSPLEIEPRODUKTER

er stoffer/blandinger som er i kontakt med kroppsoverflater, tenner, og slimhinner.

Flere av disse produktene (tannkrem, deodorant, sjampo, såpe mm) brukes daglig av både kvinner og menn, livet igjennom.

I Norge omfattes også tatoveringsprodukter, permanent makeup og injeksjonsprodukter i kosmetisk hensikt, av kosmetikkloven.

TILSTAND

Markedet for kosmetikk og kroppsspleieprodukter er stort, uoversiktlig og i stadig utvikling med nye trender. Det er høy innovasjon i kosmetikknæringen. I følge Cosmetics Europe, den europeiske næringsorganisasjonen for kosmetikk, skiftes anslagsvis 25 prosent av produktene ut årlig. Netthandel er økende, og mer av handelen skjer direkte mellom produsent og kunder på bekostning av fysiske butikker. Selv om vi beslaglegger produkter i butikkene, kan de allikevel være tilgjengelig via nettet.

¹⁰ KLF, 2019 og AC Nielsen, 2019

I deler av næringen ser vi også manglende vilje til å følge regelverket. Det florerer med piratprodukter og ulovlige produkter på kosmetikkområdet¹¹. Forbrukerne må være oppmerksomme på at slike varer kan gi varige helseskader, men også påvirke miljøet negativt, som for eksempel kvikksølv fra hudblekemidler.

MÅL

- Kosmetikk skal ikke inneholde kjemiske stoffer i mengder som gjør den helsefarlig.
- Kosmetikk skal ikke ha produktpåstander som villeder forbrukerne.

RESULTATER

Tilsynskampanjen for kosmetikk hadde som formål å sjekke regelverksetterlevelse i kjedeuavhengige virksomheter, hvor vi konsentrerte oss om hudblekemidler. Produktene ble analysert for innhold av spesifikke ulovlige stoffer, og merkingen ble kontrollert. Resultatene viste at hele 31 av 50 hudblekemidler (62 prosent) inneholdt ulovlige stoffer som kvikksølv, hydrokinon eller glukokortikoid. Disse kan utsette forbrukeren for betydelig helsefare, som for eksempel alvorlige hudreaksjoner og nyreskade. Ingen av produktene var merket i henhold til regelverket når det gjaldt bruksbetingelser, forholdsregler og funksjoner. Selv om uttaket var stikkprøvebasert, indikerer resultatene at ulovlige hudblekemidler fortsatt er på markedet i Norge, og finnes i betydelige kvanta.

I det løpende tilsynet fant vi flest avvik (omtrent sju prosent) knyttet til meldeplikt til EUs kosmetikkregister (CPNP). Vi har gjort flere beslag av ulovlig/helsefarlig kosmetikk hvor vi har gitt pålegg om destruksjon og/eller omsetningsforbud.

Vi mottok 71 meldinger om mulig helsefarlige produkter fra EUs varslingstjeneste RAPEX - en nedgang sammenlignet med året før (142 meldinger). Selv meldte vi inn 31 produkter (hudblekemidler), som er flere enn året før.

Vi har analysert informasjon om kosmetikk blant annet fra tidligere tilsynsrapporter og rapporter fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM). Dette gir oss et nyttig grunnlag for å føre et mer risikobasert tilsyn.

Når vi vet at mange opplever bivirkninger ved bruk av kosmetikk og kroppsspleieprodukter, er det et tankekors at så få melder ifra¹². For å øke andelen meldte bivirkninger fra helsepersonell og forbrukere, deltar vi i prosjektet «én vei inn» som er et felles meldesystem for bivirkninger. Meldeordningen for helsepersonell ble satt i drift i september 2019.

PRIORITERINGER FRAMOVER

I 2020 planlegger vi å analysere kosmetikk, kroppsspleieprodukter og dekorativ sminke for barn. Vi vil sjekke om produktene oppfyller kravene til trygge kosmetiske produkter. Det er viktig at produkter beregnet for barn er trygge, da de

er en særlig sårbar gruppe. I tillegg vil vi utføre konserntilsyn (apotek) hvor vi særlig vil se om merkingen er riktig.

Netthandel er i stadig større grad en salgskanal også for kosmetikk og kroppsspleieprodukter. Vi skal delta i lanseringen av nettstedet «farligeprodukter.no», som én av seks myndigheter med ansvar for produktsikkerhet, hvor kosmetikk- og kroppsspleieprodukter inngår. Vi vil også gi mer informasjon på nettsidene våre, både rettet mot forbrukerne og næringen.

¹¹ The economic cost of IPR infringement in the cosmetics and personal care sector: report of a pilot study: Forfalskede produkter sto for et inntektstap for den etablerte industrien på om lag 5 milliarder euro tilsvarende om lag 7,8 prosent av salget i 2015.

¹² Synovate, 2011

Foto: shutterstock.com/MNSStudio

Ivareta miljøvennlig produksjon

Mattilsynets samfunnsoppdrag understøtter fire av FNs 17 bærekraftsmål, og berører minst seks andre. For dette effektmålet er det påvirkning av miljøet som står i sentrum, og ønsket om at biologiske ressurser i størst mulig grad resirkuleres (sirkulær økonomi). Her omtales økologisk produksjon, overføring av sykdom fra oppdretts- til villfisk, bruk av medisiner som kan føre til resistens til lands og til vanns og bruk av gjødselvarer og plantevernmidler.

ØKOLOGISK PRODUKSJON

Økologiregelverket skal ivareta hensynet til forbrukertillit, plantehelse, dyre- og fiskehelse, dyre- og fiskevelferd og miljø. Kontrollsystemet for økologisk produksjon fungerer i hovedsak tilfredsstillende, men det er behov for forbedringer på noen områder.

TILSTAND

Mattilsynet har det overordnede ansvaret for regelverket knyttet til produksjon og omsetning av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler i Norge. Vi har delegert myndigheten til å føre tilsyn med overholdelse av økologiregelverket til Debio. De fører årlig tilsyn med alle virksomhetene som er med i kontrollordningen. De fleste virksomhetene har gode kvalitets-systemer og rutiner for dokumentering, men det er også virksomheter som bør forbedre systemene sine og spesielt rutinene som gjelder mottakskontroll og merking av produkter.

Debio har et kvalitetsystem som dekker de relevante kravene som stilles til et kontrollorgan. ESA og Mattilsynet har avdekket avvik ved revisjon, som viser at det er områder som trenger forbedringer, for eksempel hvordan Debio sikrer at virksomhetene melder fra når det oppstår uregelmessigheter i driften. Det er iverksatt flere tiltak for å følge

opp avvikene som er påpekt, og tiltakene har ført til viktige forbedringer i kontrollsystemet.

Etter mange år med nedgang i totalt antall landbruksvirksomheter har antallet de siste årene stabilisert seg. Det er fortsatt en vekst i antall virksomheter med økologigodkjenning på områdene import, foredling og omsetning, jfr. Figur 15.

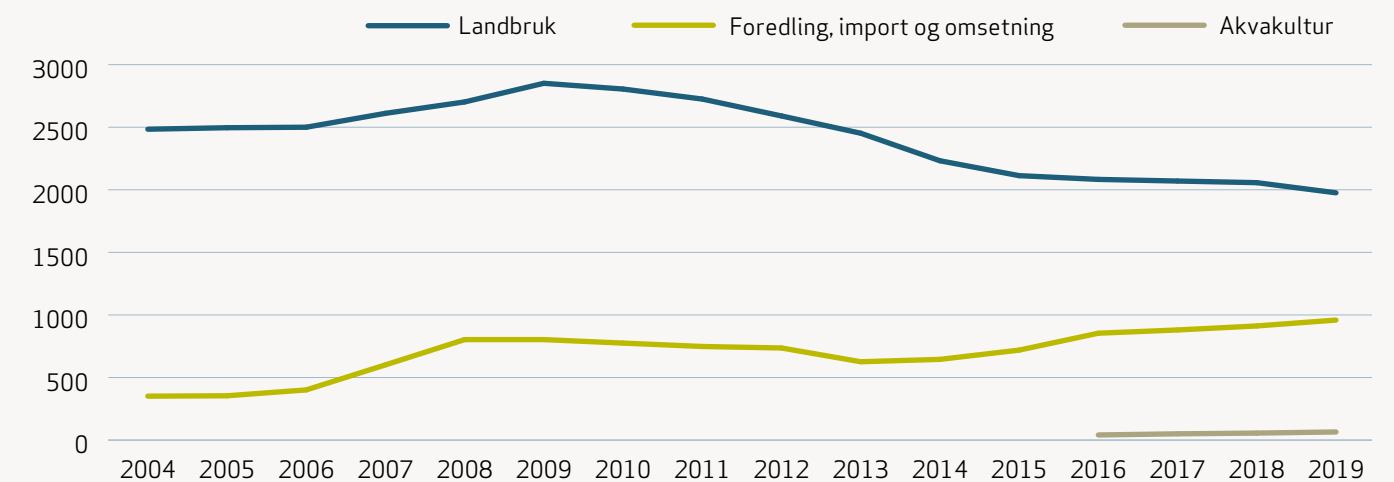
MÅL

- Produkter som omsettes som økologiske på det norske markedet skal tilfredsstillende kravene til økologisk produksjon.

RESULTATER

EU vedtok i mai 2018 et nytt overordnet regelverk for økologisk produksjon, som trer i kraft i EU i 2021. Vi har deltatt aktivt i

ANTALL VIRKSOMHETER I ØKOLOGISK PRODUKSJON OG OMSETNING

Figur 15: Utvikling av godkjente økologivirksomheter i perioden 2004 - 2019.

Kilde: Debio

I ØKOLOGISK PRODUKSJON stilles det ekstra krav til miljø og dyrevelferd i produksjonen og kjemisk-syntetiske plantevernmidler og mineralgjødsel kan ikke brukes. Debio sertifiserer økoprodusentene på vegne av Mattilsynet. Produsentene kan da merke produktene sine med Ø-merket.

regelverksprosessen i EU, og har involvert næringen gjennom regelverksutvalget for økologisk produksjon (RVU) i denne prosessen. Vi har gitt RVU i oppdrag å gjennomføre utredninger for å kartlegge mulige konsekvenser av nytt økologiregelverk for norske virksomheter.

ESA gjennomførte i 2018 en revisjon av Norges oppfølging av økologiregelverket. Oppfølging av avvikene som ble påpekt har resultert i flere viktige forbedringer i kontrollsystemet. Blant annet er rutinene for samarbeid mellom Mattilsynet og Debio forbedret, og systemene for behandling av avvik og risikovurdering av virksomhetene er fornyet.

Vår revisjon av Debio viste at kontrollorganet i hovedsak har gode rutiner og et fungerende system for kvalitets-sikring. Vi fant noen avvik knyttet til risikovurdering og oppfølging av virksomhetene. Debio har satt i verk tiltak som skal sikre at nødvendige forbedringer blir gjennomført.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi skal delta aktivt i prosessen i EU med å ferdigstille nytt økologiregelverk som skal gjelde fra 1. januar 2021.

REGELVERKSUTVALGET FOR ØKOLOGISK PRODUKSJON (RVU) legger til rette for godt samarbeid mellom myndigheter, næring og andre berørte parter om regelverksutvikling innen økologisk produksjon. Utvalget er bredt sammensatt og gir råd til Mattilsynet om regelverksutvikling på økologiområdet.

Dette omfatter kartlegging av konsekvenser, kontakt med næringen, innhenting av kunnskap og påvirkning på regelverksprosessen gjennom aktiv deltakelse i EU-komiteen for økologisk produksjon.

Vi skal bidra med kompetanse i oppfølgingen av ny nasjonal strategi for økologisk landbruk på relevante områder.

Vi skal sikre at Debio fortsetter arbeidet med å følge opp de forbedringsområdene som ESA har påpekt. Vi skal videre påse at avvikene vi har påpekt ved siste revisjon følges opp. Viktige områder er systemer og rutiner for risikovurdering, prøvetaking, tilleggskontroller og nødvendig oppfølging av regelverksbrudd.

Foto: shutterstock.com/partime photo

MILJØVENNLIG LEGEMIDDELBRUK I DYREHOLD OG AKVAKULTUR

FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO) har utarbeidet en fireårig [handlingsplan mot antibiotikaresistens](#) og antibiotikabruk i mat og landbruk. FAO peker på viktigheten av å formidle kunnskap om utfordringer ved antibiotikaresistente bakterier og fremme et forsvarlig bruk av antibiotika i landbruket.

Legemiddelbruken både til landdyr og fisk er redusert betydelig de senere år, men for første gang siden 2015 ser vi en oppgang i bruk av lusemiddel hos oppdrettsfisk. På tross av dette er forbruket lavere enn i referanseåret 2010, noe som gir håp om at resistenssituasjonen på sikt kan bedre seg.

Norge har en god tilstand når det gjelder antibiotikaresistens. Med åpne grenser er det utfordrende å opprettholde den gode tilstanden. Det krever at allmennheten og næringsliv har kunnskap og kan forebygge at antibiotikaresistente bakterier kommer inn i landet.

TILSTAND

Norge har få smittsomme sykdommer på landdyr, allmenn god dyrehelse og gode systemer for bruk av antimikrobielle midler. Dette gjør at vi fortsatt har en gunstig resistenssituasjon, sammenlignet med mange andre land. Til tross for at det er utfordringer med sykdom hos oppdrettsfisk, er forbruket av antibiotika fortsatt lavt.

Både antallet resepter og forbruket av legemiddel mot lus i oppdrettsnæringen har gått noe opp sammenlignet med 2018, men forbruket er likevel lavere enn i referanseåret 2010. Det er legemidlene diflubenzuron, teflubenzuron og emamectin som har hatt en viss økning sammenlignet med 2018. Samtidig har det vært en betydelig nedgang i bruken av hydrogenperoksid etter toppåret 2015, jfr. Figur 16. Det er

fortsatt resistens mot de fleste tilgjengelige legemidler mot lakselus i hele landet. Dette gjør at midlene har liten effekt og derfor er erstattet av mekaniske metoder.

MÅL

- Bruken av legemidler i oppdrettsnæringen skal være forsvarlig
- Norske husdyrhold skal være fri for MRSA.

RESULTATER

I 2018 utgjorde salget av antibakterielle veterinærpreparater til landdyr 5167 kg aktivt stoff. Dette er en nedgang på 7,5 prosent sammenlignet med 2017. Salget av preparater til matproduserende landdyr, inkludert hest, var på 4821 kg. Til gris, storfe, sau, geit og fjørfé ble det i all hovedsak brukt penicilliner, og av disse var det nesten utelukkende benzylpenicillin som ble benyttet. Målene i gjeldende handlingsplan for reduksjon i bruk av antimikrobielle midler er nådd for produksjonsdyr (10 prosent reduksjon) og sport og kjæledyr (30 prosent reduksjon).

Norske grisehus er fortsatt fri for de resistente LA-MRSA-bakteriene, som er etablert hos ellers frisk gris i alle andre land. Bakteriene er kun påvist i ni besetninger, de fleste av disse hadde kjøpt eller solgt dyr av hverandre. Samtlige er

sanert. Våre overvåkingsprøver viser at smittebeskyttelsen svinebøndene praktiserer, er effektiv.

Vi har utviklet et e-læringskurs i riktig bruk av antibiotika. Kurset er blitt godt mottatt, og er gjennomført av om lag 600 veterinærer og veterinærstudenter.

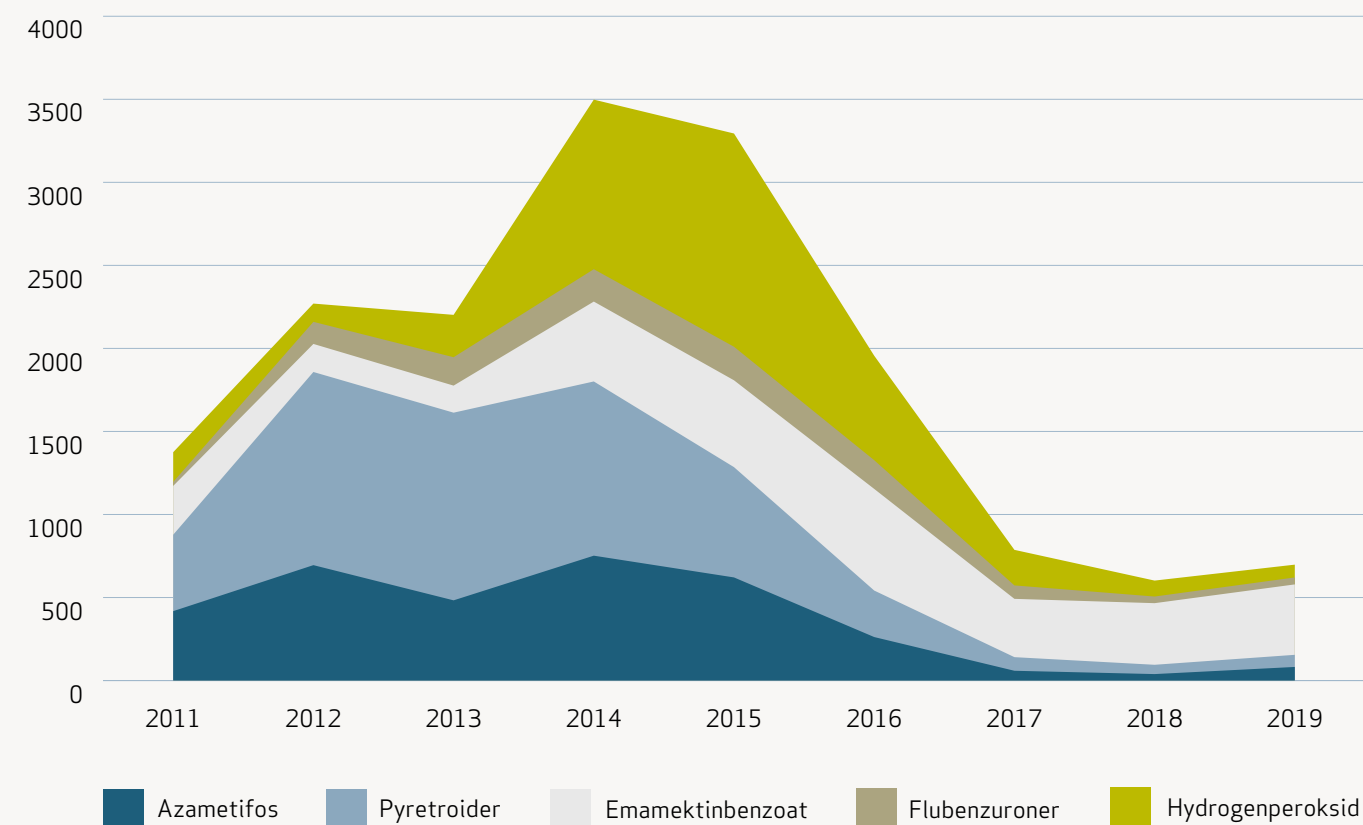
Vi finansierer et overvåkingsprogram for resistens mot lusemiddel. Programmet gjennomføres av Veterinær-instituttet. Resultater er presentert i [Fiskehelse rapporten](#).

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi skal ferdigstille analyseverktøy i Veterinærmedisinsk legemiddelregister (VetReg), som kan vise systematiske forskjeller i forskrivningspraksis mellom veterinærer i geografiske områder. Veterinærene kan sammenligne sin forskrivningspraksis med forskrivningspraksis i egen og andre regioner. Vi kan bruke analyseverktøyet i det risiko-baserte tilsynet. Samtidig vil vi lage rapporter for publisering om bruk av antimikrobielle midler.

Ny legemiddelforordning krever et stort regelverksarbeid, i samarbeid med Statens legemiddelverk. Forordningen trer i kraft i januar 2022.

ANTALL RESEPTER PÅ LEGEMIDLER MOT LAKSELUS

Figur 16: Antall resepter på legemidler mot lakselus. Kilde: Veterinærinstitutt.

Foto: shutterstock.com/Aristokrates

PÅVIRKNING AV LAKSELUS FRA OPPDRETTSFISK PÅ VILL LAKSEFISK

Lakselus er fortsatt en stor utfordring i norsk oppdrettsnæring, og det brukes mye ressurser til å begrense og bekjempe laksleus. I 2019 fant Havforskningsinstituttet store forskjeller i de observerte påslagene av lakselus på vill laksefisk i både tid og rom. De største påslagene ble observert i området fra Vestlandet til Trøndelag. På Sørlandet og i Nord-Norge var påslagene generelt mindre selv om det også var en del lokal variasjon i disse områdene.

TILSTAND

I oppdrettsanleggene var lusenivået på landsbasis høyere enn året før både på våren og høsten. Dette til tross for økt bruk av både medikamentelle og medikamentfrie lusebehandlinger sammenlignet med 2018.

Havforskningsinstituttets overvåkning av lakselus på vill laksefisk (NALO) kartlegger omfanget av lakselus på villaks,

sjøørret og sjørøye. Mattilsynet finansierer deler av denne overvåkingen. Overvåkingen skal dekke alle 13 produksjonsområdene i trafikklyssystemet og strekker seg fra Sørlandet til Finnmark. Overvåkingen viser at sjøørret er mer påvirket av lakselus enn villaksen er. På bakgrunn av tilstanden på vill laksesmolt justeres produksjonskapasiteten i de ulike produksjonsområdene. Lakselus er eneste indikator i denne vurderingen.

Ekspertgruppen for vurdering av lusepåvirkning har vurdert tilstanden til vill, utvandrende laksesmolt. Deres vurdering er at det er en bedring av situasjonen i produksjonsområde 3 (Karmøy – Sotra), 6 og 7 (Nordmøre og Trøndelag), mens tilstanden i produksjonsområde 4 og 5 (Nordhordland til Hustadvika) fortsatt er alvorlig for villaksen. Det er også en forverring i produksjonsområde 10 (Andøya til Senja). Tilstanden for sjøørret er ikke vurdert. (Rapport fra ekspertgruppen for lakselusindusert dødelighet, Nærings- og fiskeridepartementet sin hjemmeside)

MÅL

- Krav i regelverket knyttet til lakselus skal være oppfylt.

RESULTATER

Mattilsynet følger opp og pålegger lokaliteter som ikke overholder lusegrensen redusert biomasse. I 2019 fattet vi fire vedtak om redusert biomasse.

Tilstanden for vill laksefisk er ett av vurderingsgrunnlagene når vi behandler søknader og etablering (lokalisering) av akvakulturanlegg. Hvis en ny eller utvidet lokalitet vil ha en ytterligere negativ effekt på vill laksefisk kan vi gi avslag på etablering eller utvidelse av lokalitetsbiomasse.

Et forslag til ny luseforskrift er sendt på høring. Det som er nytt i forslaget er blant annet at

- reglene vil ta hensyn til fiskevelferd i tillegg til fiskehelse,
- vi legger opp til et enklere og mer teknologinøytralt regelverk,
- det blir lusegrenser for både anlegg og merder og en forlengelse i perioden for lavere lusetall om våren.

Parallelt med høring arbeider vi med veiledningsmateriell.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi vil fortsette å ivareta vår rolle i vanddirektivet. Vi vil fortsette å følge opp lusetellingene basert på innrapporterte lusetall og tilsyn. Vi vil reagere overfor lokaliteter som overskrider grensene over en periode og ta hensyn til smittepresset på villaks når vi godkjenner etableringssøknader.

Vi vil be våre kunnskapsinstitusjoner om hjelp til å utvikle verktøy for å identifisere lokaliteter som er særlig utsatt for å få og spre lus, slik at vi kan iverksette tiltak som er effektive og målrettet.

I samarbeid med næringen og kunnskapsstøtte vil vi utrede en mer egnet lokalitetsstruktur. Det vil kunne være et viktig bidrag til å forebygge og begrense spredning av lakselus.

Ny luseforskrift som nå er på høring, kan bli et bedre verktøy for å håndtere lakselus.

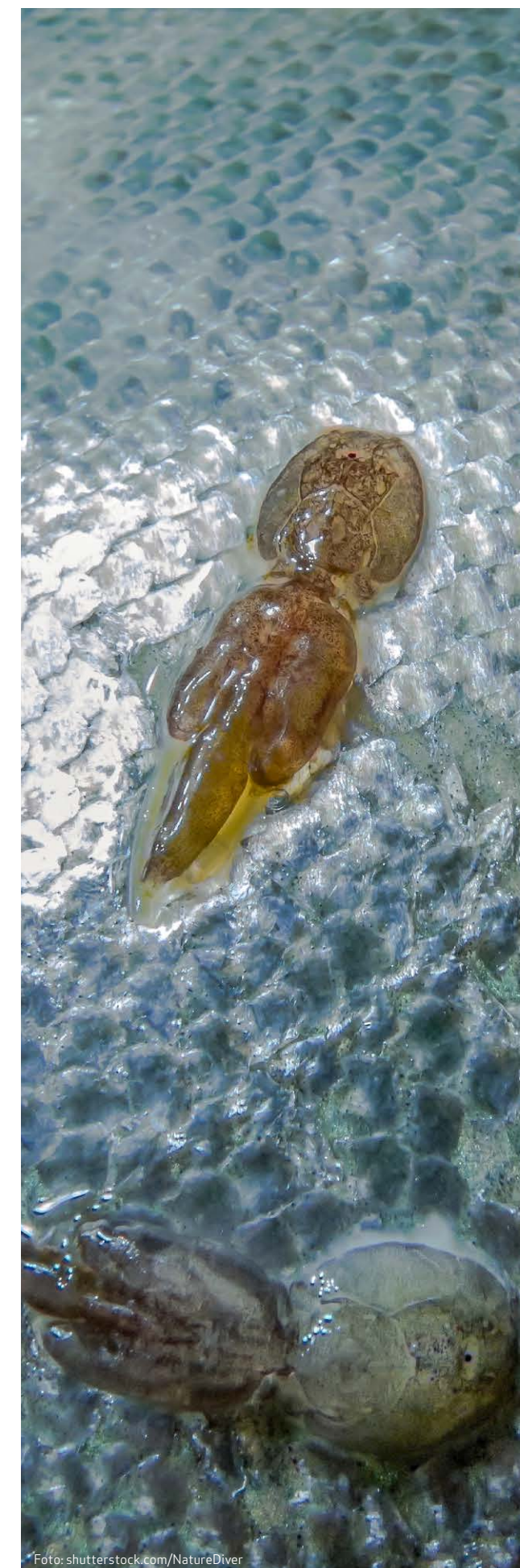

Foto: shutterstock.com/NatureDiver

Foto: shutterstock.com/Fotokostic

PLANTEVERN MIDLER

Erfaringer fra tilsyn viser at de som bruker plantevernmidler må bli bedre til å etterleve reglene. Tilsvarende gjelder for importører av plantevernmidler. Antallet bekymringsmeldinger fra privatpersoner er fortsatt høyt.

TILSTAND

Omsetningsstatistikken viser at det ble omsatt 619 tonn plantevernmidler, angitt i aktivt stoff. Det er en svak nedgang fra 2018. Nedgangen er jevnt fordelt på insekt-, ugras- og soppmidlene. Det er forholdsvis små endringer for helse- og miljørisiko, jfr. Figur 17.

INTEGRERT PLANTEVERN er en overordnet strategi som kombinerer kjente metoder og teknikker for kontroll av planteskadegjørere. Tiltakene kan for eksempel være en kombinasjon av vekstskifte, friskt plantemateriale, jevnlig observasjon og valg av mekaniske eller biologisk bekjempelse framfor kjemisk. Kjemisk bekjempelse har en viktig plass i integrert plantevern, men skal ikke være førstevalget.

For å få autorisasjon for å kunne bruke plantevernmidler i yrkessammenheng, må brukeren ha gjennomført kurs med eksamen. Over 28 000 personer har slik autorisasjon. Allikevel viser tilsyn hos primærprodusenter at det fortsatt er behov for oppmerksomhet på integrert plantevern, funksjonstest av spredeutstyr samt riktig lagring og bruk av plantevernmidler. Overvåking av plantevernmiddelrester i næringsmidler har også avdekket et par tilfeller hvor plantevernmidler har blitt brukt på andre vekster enn der de er tillatt¹³. Plantevernmidler som fremmedstoffer i næringsmidler er omtalt under kapitlet om mat.

Erfaringer fra tilsyn med plantevernmiddelimportører tydeliggjør at det også her er behov for økt søkelys på regelverks-etterlevelse. Det er særlig mangler når det gjelder kravet om

¹³ Se tabell 1 i vedlegg 1

at importører av hobbypreparater skal være registrert som plantevernmiddelimportør og ha etablert internkontroll. Men også når det gjelder kravet om at det bare er tillatt å selge preparater godkjent i Norge, er kunnskapen mangelfull hos enkelte importører av hobbypreparater.

Det er en utfordring å kombinere bøndernes behov for plantevernmidler med forbrukernes ønske om begrenset bruk av plantevernmidler. Oppmerksomhet rundt de negative sidene ved plantevernmiddelbruk øker. Dette gjelder særlig fra privatpersoner. Vi mottar fortsatt et stort antall bekymringsmeldinger med mistanke om ulovlig bruk av plantevernmidler. Videre er det en utfordring med økende omsetning av falske og ikke godkjente plantevernmidler i EU.

MÅL

- Plantevernmidler skal bidra til gode avlinger samtidig som bruken skal være bærekraftig.
- Brukerne skal ha et bevisst forhold til plantevernmidler og etterleve prinsippene for integrert plantevern.

RESULTATER

Vi gjennomførte et innledende overvåkingsprogram for å skaffe oss kunnskap om forekomst av falske plantevernmidler i Norge. Analyseresultatene viste at de aktive stoffene som ble funnet i preparatene samsvarte med preparatenes godkjenninger.

Vi har veiledet brukere av plantevernmidler gjennom å delta på møter og holde presentasjoner i landbruksnæringen og i forbindelse med tilsyn med plantevernmiddelimportørene. Økt kunnskap om gjeldende krav ved import og bruk av plantevernmidler bidrar til at det er enklere å følge regelverket.

Vi førte tilsyn med i overkant av 180 primærprodusenter av korn, potet og frukt. Vi fant mange avvik som gjelder lagring

og oppbevaring av plantevernmidler. Det var også en del avvik i forhold til funksjonstesting av spredeutstyr og journalføring av integrert plantevern. Det er nødvendig å fortsette å veilede og føre tilsyn med virksomhetene på dette området.

AKTIVT STOFF er et stoff med generell eller spesifikk virkning mot skadelige organismer, eller med virkning på planter, plantedeler eller planteprodukter.

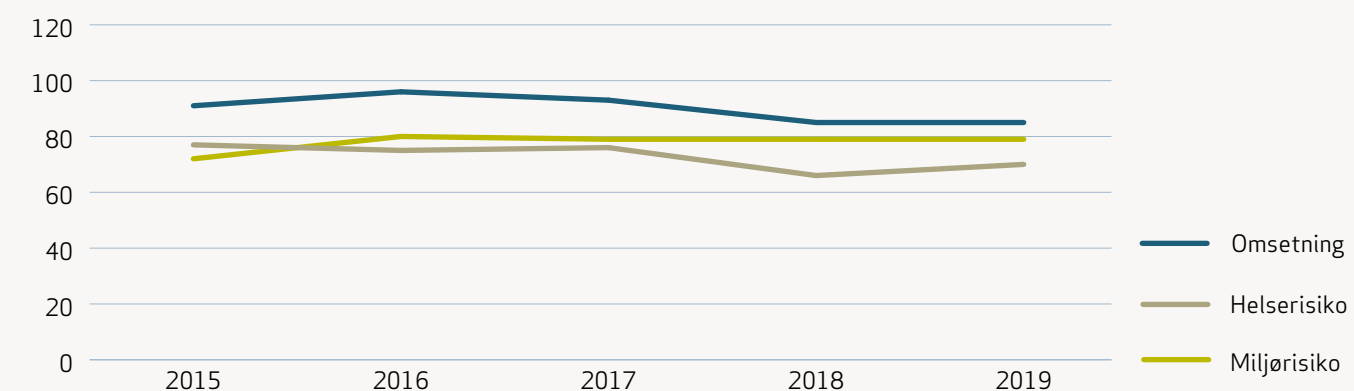
PRIORITERINGER FRAMOVER

Tidligere tilsynsresultater viser at det fortsatt er behov for tilsyn med bruk av plantevernmidler og oppmerksomhet på integrert plantevern. Vi planlegger kontroller hos anleggsgartnere og greenkeepere, da dette er et område hvor det har vært lite tilsyn tidligere. Ny kontrollforordning som skal iverksettes i 2020 vil gjelde også på plantevernmiddelområdet. Dette vil gi noen økte krav til kontrollen med bruk av plantevernmidler.

Vi arbeider med endringer som vil legge til rette for bruk av plantevernmidler nærmere vann enn det som er tillatt i dag, når det brukes spredeutstyr (for eksempel avdriftsreducerende dyser) og teknikker som reduserer avdriften. Vi regner med at de første preparatene med slike avstandsgrenser vil komme på markedet i løpet av 2020.

Det siste året for den gjeldende handlingsplanen for bærekraftig bruk av plantevernmidler er 2020, og arbeid med oppfølging av gjeldende plan og forberedelser til neste plan vil derfor være sentralt. Videre vil vi veilede og bidra til å øke kunnskapen hos brukere av plantevernmidler og hos publikum, blant annet i forbindelse med tilsyn hos anleggsgartnere og greenkeepere.

RISIKOUTVIKLING FOR OMSATTE PLANTEVERN MIDLER

Figur 17: Risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent. Kilde: Mattilsynet.

Foto: shutterstock.com/Mr. Khatawut

GJØDSEL

Både Norge og EU arbeider med endringer i gjødselregelverket for å legge til rette for den sirkulære økonomien, samtidig som helse- og miljøhensyn blir ivaretatt. Når avfall brukes som råvare i gjødselvarer er det nødvendig å ha god kontroll med tungmetaller, miljøgifter og smittestoffer.

TILSTAND

Interessen for å bruke ulike typer avfall og biprodukter i gjødselvarer er økende. Regelverket er gammelt og lite tilpasset utfordringene. Matjorden vår må tas vare på i et langsiktig perspektiv, men kunnskapsmangel gjør at det er krevende å sette grenser for hvilke tilførselsnivåer av tungmetaller og miljøgifter som kan aksepteres. Det er spesielt behov for mer kunnskap om risiko i forbindelse med miljøgifter som følger gjødselvarer, og dagens status når det gjelder innhold av miljøgifter og tungmetaller i matjorden. Det er også behov for økt kunnskap om hvordan man kan sikre at gjødselvarer ikke sprer smittestoffer til mennesker, dyr og planter.

Kunnskapen om regelverket i næringen er varierende, og vi har spesielt sett utfordringer i virksomheter som produserer

eller planlegger å produsere gjødselvarer av fiskeslam og renseprodukter av fiskeoljeproduksjon. Vi har fått erfaring at produksjon av hjemmekompost kan føre til spredning av karanteneskadegjørere på planter.

Omsetningsstatistikkene for mineralgjødsel viser små endringer fra tidligere år.

SIRKULÆR ØKONOMI er å utnytte alle ressurser best mulig. Minst mulig skal kastes som avfall, men holdes i et kretsløp der stadig resirkulering fører til mindre behov for å ta ut

MÅL

- Gjødselvarer skal ikke medføre risiko for skade på menneskers, dyrs eller planters helse eller på miljøet.
- Utnyttelse av avfall og biprodukter, som råvare i gjødselvarer, skal være forsvarlig.
- Gjødselvarer skal ha en forutsigbar virkning og bidra til gode avlinger.

RESULTATER

Vi har på bakgrunn av funn av manglende kjennskap til regelverket, lagt vekt på å veilede aktører som lager gjødselvarer av fiskeslam. Det er gitt veiledning til enkeltvirksomheter, og det er gitt veiledning til hele næringen gjennom å skrive kronikk i fagblader og ved å holde innlegg på konferanse.

Vi har fått mer kunnskap om kadmium i jord og gjødsel gjennom ny rapport fra Vitenskapskomiteén for mat og miljø (VKM), og det er utarbeidet dyrkningsråd for områder med naturlig høyt kadmiuminnhold i jord.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Virksomhetene som produserer og omsetter gjødselvarer har et hovedansvar for å sikre at produktene er trygge. I mange tilfeller kan det være en god løsning at virksomheter med

lik produksjon går sammen og gjør disse vurderingene på næringsnivå. Vi vil også bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget på området gjennom å bruke kunnskapsstøtteinstitusjonene og VKM.

Våre forslag til nye gjødselforskrifter med tilhørende veiledere vil redusere mange av utfordringene på området, blant annet ved å tydeliggjøre virksomhetenes ansvar når det gjelder å vurdere råvarene de benytter, både med hensyn på nytteverdi og risiko.

Vi skal føre risikobasert tilsyn med produksjon og omsetning av gjødselvarer basert på avfall og biprodukter. Tilsyn skal gjennomføres raskt når det registreres produkter som det er mistanke om kan være i strid med helse- og miljøhensyn i regelverket.

I 2020 skal vi føre tilsyn med anlegg som komposterer hageavfall. Kompost av hageavfall kan være en erstatning for torv i dyrkingsmedier. Vi vil særlig sette søkelys på anleggenes råvarekontroll, kontroll med smittestoffer og tungmetaller.

EU har vedtatt nytt regelverk for gjødselvarer, og det er behov for vurderinger rundt dette. Regelverket er ikke ment å erstatte nasjonale produktregelverk, men skal være et valgfritt alternativ til disse.

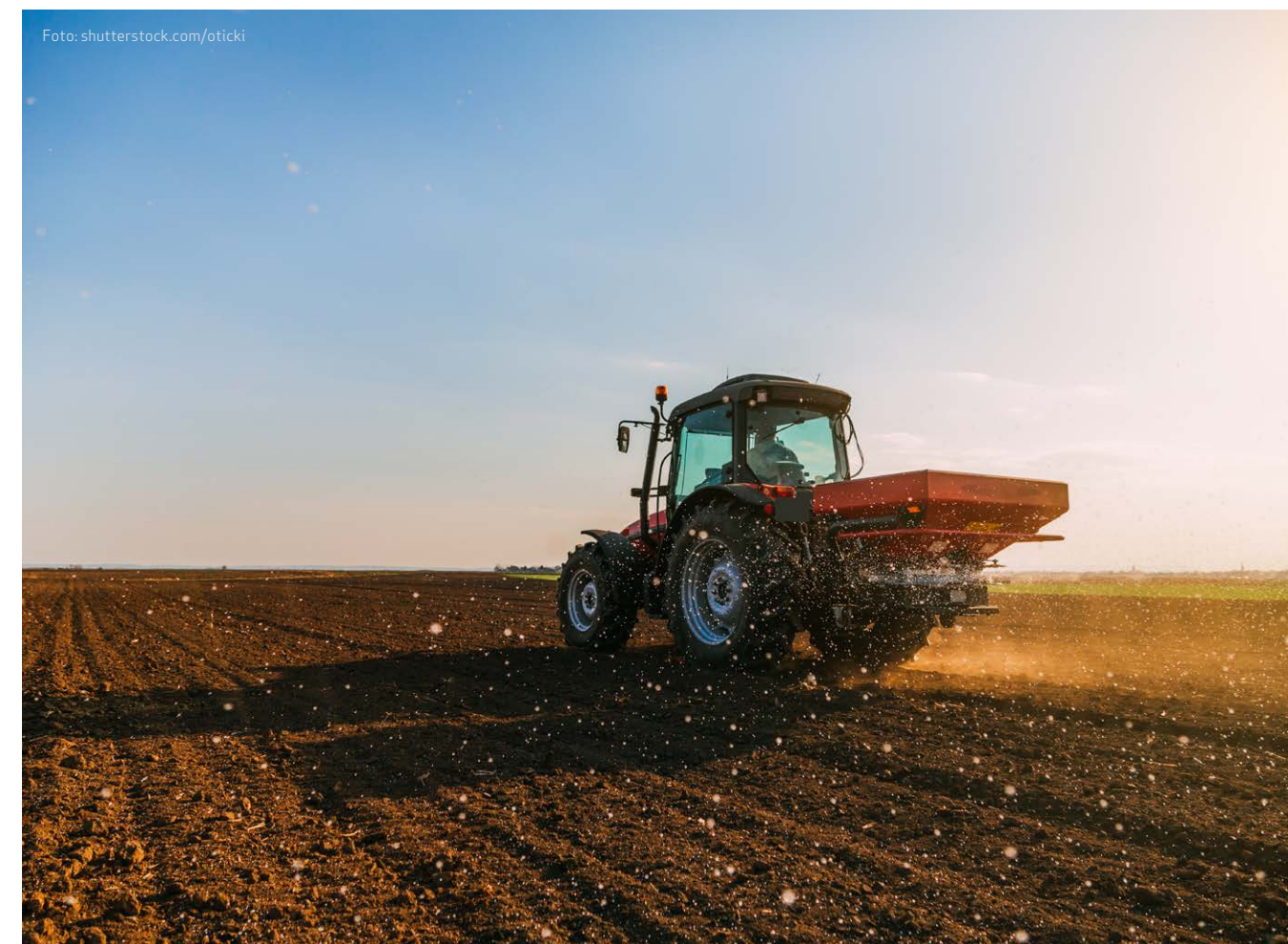

Foto: shutterstock.com/oticki

Internasjonalt samarbeid og handel

HANDEL

Norge eksporterte 2,7 millioner tonn sjømat for 107 milliarder kroner i 2019. Eksporten av andre varer er liten, men norske avlsprodukter fra storfé og svin er etterspurt i utlandet. Mattilsynet spiller en viktig rolle for norsk tilgang til markeder utenfor EØS-området, og har de siste årene særlig prioritert Kina og Brasil. Arbeidet i internasjonale standardsettende organer er viktig for å bidra til forutsigbarhet for handel og for å ivareta norske interesser.

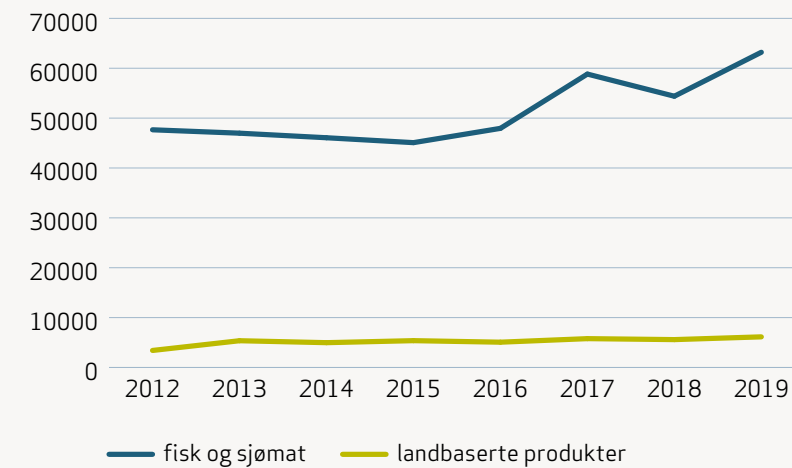
TILSTAND

Norge eksporterer ulike type matvarer og dyr, samt avlsprodukter fra storfé, svin og fisk. Sjømaten er helt klart størst. I 2019 ble det eksportert fisk fra havbruk til en verdi av 76 milliarder kroner, og fisk og skaldyr til en verdi av 31 milliarder kroner (Norges sjømatråd). Dette gjør Norge til verdens nest største eksportør av sjømat. Sjømaten eksporteres til over 140 land, der EU er det største markedet. 70 prosent av sjømateksporten er rettet mot EU. I løpet av de siste ti årene har verdien av norsk sjømateksport økt med 122 prosent.

Norsk eksport av andre varer enn sjømat er liten, men takket være Norges gode dyrehelsestatus er avlsprodukter fra storfé og svin også etterspurt i utlandet.

Regelverket på vårt område er sterkt styrt av regelverk som framforhandles gjennom EØS-avtalen. Norge er i tillegg forpliktet av WTO-avtalen og på matområdet knyttes denne til internasjonal standardsetting. Regelverket, internasjonale standarder og internasjonale avtaler er grunnlaget for tillit i markedene, slik at vi kan omsette trygg mat, friske planter og dyr både nasjonalt, innenfor EU/EØS og at norske varer har tilgang til hele verden.

ANTALL ATTESTER FOR EKSPORT

Figur 18: Utvikling i antall attester for eksport av fisk og sjømat og landbaserte produkter. Kilde: Mattilsynet.

GJENNOM EØS-AVTALEN

er Norge harmonisert med EU på matområdet. Det er dermed dokumentfri handel mellom Norge og EU. For Mattilsynet betyr derfor arbeidet med markedstilgang eksport til land utenfor EU/EØS.

Norge er en liten aktør i internasjonal politikk. Politiske konflikter bidrar til usikkerhet i enkelte markeder og vi må derfor være forberedt på skiftende og mer omfattende krav fra andre land.

MÅL

- Norske varer skal ha tilgang til markeder over hele verden.
- Markedene skal ha tillit til norsk matforvaltning.
- Eksport av norske varer skal være sikret gjennom inngåtte avtaler med andre land.
- Systemet for utstedelse av helsesertifikater skal sikre trygg og enkel vareflyt.

RESULTATER

Utstedelse av sertifikater

Vi utstedte 63 205 sertifikater for fisk og sjømat, og 6138 sertifikater for landbruksbaserte produkter, jfr. Figur 18.

Antallet sertifikater for landbruksbaserte varer er stabil sammenlignet med foregående år, mens antallet sertifikater for sjømat har økt med 16,2 prosent sammenlignet med året før.

Det totale eksportvolumet for sjømat ble redusert fra 2018 til 2019 (Norges sjømatråd). At antallet helsesertifikater likevel øker skyldes flere faktorer. Til dels kan det forklares av økt eksport av laks til Kina. Vi utstedte 3829 flere helsesertifikater for sjømat til Kina i sammenlignet med året før, og tall fra Norges sjømatråd viser at volumet av eksportert laks til Kina økte fra 8103 tonn i 2018 til 11 747 tonn i 2019.

En annen årsak til økt antall helsesertifikater for sjømat er at en økende andel av sjømaten eksporteres fra Norge med

flyfrakt som fersk vare, spesielt til land i Asia. Flyfrakt gjør at eksportpartiene har mindre volum enn dersom de fraktes med andre transportmidler, og dermed øker antallet sertifikater. Fordi vi nå utsteder flere sertifikater, legger vi i praksis ned mer jobb per volumenhet sjømat.

Vi forenklet sertifikatutstedelsen for flere av sertifikatene. Vi gikk fra en to- til ett-trinnsbehandling, noe som har blitt godt mottatt av næringen.

Økt eksport av sjømat med flyfrakt gir også en dreining av hvilket av våre kontorer som eksportørene henter helsesertifikatene på. Helsesertifikater kan utstedes ved 21 av Mattilsynets kontorer, men de siste årene har antall sertifikater utstedt ved avdeling Romerike økt betydelig. Dette kontoret har i underkant av 70 prosent av sjømateksportert på grunn av flyfrakt fra Gardermoen.

Kina og Brasil

Kinas utestengning av tre lakseslakterier ble opphevet i mai. Vi har hatt ministerbesøk fra Kina og deltatt i delegasjonen til både fiskeriministeren og landbruksministeren på deres offisielle besøk til Kina. Vi har tatt imot og gjennomført kinesiske inspeksjoner av mel og olje til ikke humant konsum, og har forhandlet og undertegnet protokoll om disse produktene. Vi har startet forhandlinger om en protokoll på villfisk. To omfattende spørreskjema angående melk og melkeprodukter og svinekjøtt er besvart. Listene over godkjente norske sjømateksportører til Kina har blitt oppdatert to ganger og registreringsprosessen har blitt forenklet.

Vi prioriterer arbeidet med eksport til Brasil. Vi deltok derfor under et statsbesøk i Brasil, hvor vi gjennomførte tekniske samtaler med brasilianske myndigheter (MAPA/DIPOA).

Foto: shutterstock.com/TippaPatt

SLIK ARBEIDER MATTILSYNET MED MARKEDSADGANG:

Vi forhandler med importland om hva vi skal sertifisere for.

Vi fører tilsyn og har overvåkingsprogram for å dokumenteres tilstand. I tillegg utsteder vi sertifikater ved eksport.

Matmyndigheter i andre land besøker og inspiserer norske bedrifter og Mattilsynets tilsynssystem og -arbeid for å sikre at avtaler blir oppfylt.

Vi har også hatt møter med brasilianske myndigheter i Norge, der problemstillinger om implementeringen av nytt regelverk for klippfisk og situasjonen rundt risikovurderingen av hel norsk laks var tema. Gjennom kontinuerlig dialog med MAPA/DIPOA og næringen i Norge har vi fått gjennomslag for at Codexstandarden¹⁴ for saltfisk skal benyttes for vurdering av vanninnhold i klippfisk. Nedgangen i handelen i 2018, trolig på grunn av utvikling av nytt brasiliansk regelverk, snudde og tok seg sakte opp i 2019.

Forenkling av sertifikatutstedelsen

Vi innførte et system som gir raskere utstedelse av helse-sertifikater ved eksport til de fleste land. Næringen har gitt tilbakemelding om at tiden det tar fra eksportør søker om sertifikat til sertifikatet er utstedt, nå er redusert for de fleste helsesertifikater. For sertifikater til markeder der det er behov for at vi gjennomfører ekstra kontroll, er tidsbruken for eksportørene som tidligere.

¹⁴ Codex = FNs matvarestandardiseringsprogram

Mateksportforskrift

Samarbeid med næringen i forbindelse med arbeidet med mateksportforskriften har gitt oss et godt utgangspunkt for det veiledningsmaterialet vi planlegger å ha klart når forskriften trer i kraft. Selv om forskriften i all hovedsak forskriftsfester allerede innarbeidet praksis, vil den bidra til økt forutsigbarhet for både næringsaktører og oss.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi følger utviklingen i Storbritannia med sikte på utfallet av brexit. Vi vil følge opp både eksport- og importbetingelser og nye reguleringer på egnet måte når resultatet er klart.

Overfor Kina vil vi prioritere arbeidet med å få godkjent eksport av fiskemel og fiskeolje til ikke humant konsum og få godkjent alle norske arter/produkter fra sjø gjennom en protokoll for all villfanget sjømat. Vi vil også arbeide med markedsadgang for utvalgte landbruksprodukter som meieriprodukter og svinekjøtt i tett dialog med næringene og departementene. Det er viktig for markedsadgang til Kina at kinesiske myndigheter opprettholder tilliten til det norske forvaltningssystemet. Vi vil opprettholde samarbeid med brasilianske myndigheter og fortsette å følge næringen tett og ved behov følge opp med dialog/tekniske samtaler med brasilianske myndigheter.

Vi arbeider videre med ny mateksportforskrift og veileder til forskriften. Dette må gjøres i dialog med næringen for at forskriften skal bidra til forutsigbarhet ved eksport av alle produkter.

På grunn av stort trykk på arbeidet med markedsadgang, er det nødvendig med en tydeligere prioritering av hvilke markeder vi skal prioritere. Dette skal gjøres i dialog med de aktuelle næringene og departementene.

Australske myndigheter har varslet inspeksjoner i 2020 for å sjekke om systemene våre sikrer at Australske fiskehelsekrav oppfylles. Australia har strenge fiskehelsekrav til lakseprodukter. Norge er et av sju land i verden som kan eksportere til Australia.

En rekke land krever egendefinerte lister over norske produsenter som ønsker å eksportere til landet. Kravet til informasjonen på listene er omfattende, og vi har utfordringer med å vedlikeholde dem og oversende dem ofte nok til at importland til enhver tid har oppdaterte opplysninger. Vi vil samarbeide med sjømatnæringen for å finne bedre løsninger på disse utfordringene.

Vi skal arbeide videre med løsninger for utvidet åpningstid ved avdeling Romerike, fordi antallet sertifikater som utstedes herifra er høyt og det er utfordrende å utstede sertifikatene innenfor normal åpningstid. Vi vil også arbeide videre med mulige tiltak for å effektivisere utstedelsen av eksportattester.

Foto: shutterstock.com/F-Stop boy

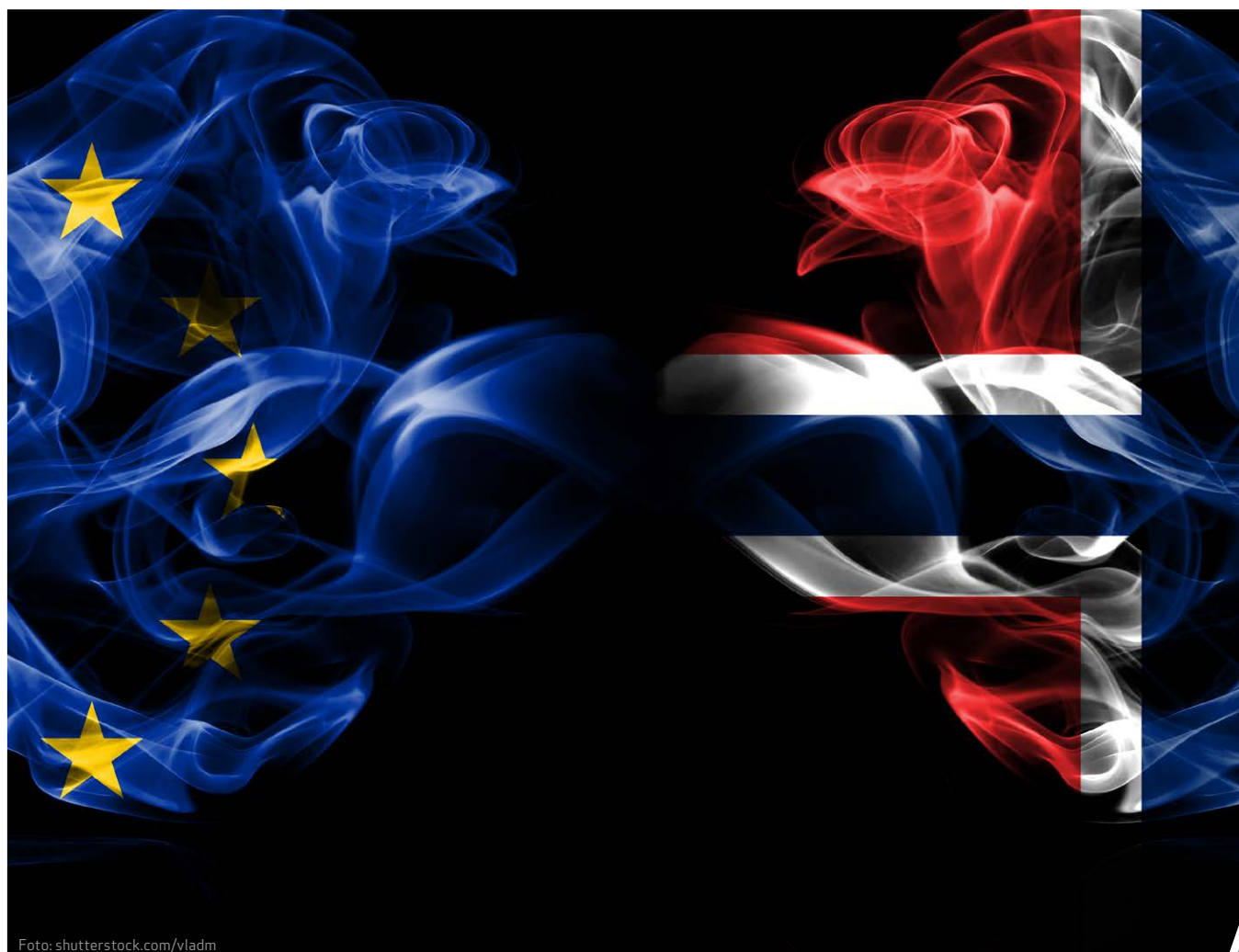

Foto: shutterstock.com/vladm

INTERNASJONALT SAMARBEID

Codex Alimentarius, IPPC (International Plant Protection Convention) og OIE (world Organisation for Animal Health) - noen ganger kjent som "tre søstre" - er de tre standardiserende organisasjonene som er utpekt som referanseorganer i FAO (Food and Agriculture Organisation) sin avtale om sanitære og plantesanitære forhold. Codex omhandler mattrygghet, IPPC planterehelse, og OIE dyrehelse smittsomme dyresjukdommer som kan overføres til mennesker.

TILSTAND

For et lite land som Norge med en stor eksportnæring er det viktig med internasjonale standarder. Føringen fra departementene er at det nasjonale regelverket ikke skal være i strid med WTO-bestemmelsene og standardene fra Codex Alimentarius Commission, Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) og Verdens plantehelseorganisasjon (IPPC).

Codex Alimentarius arbeider for å harmonisere internasjonalt regelverk, for å sikre trygge næringsmidler og dermed beskytte forbrukers helse og god handelspraksis med mat. Vi har ansvaret for Codex kontaktpunkt for Norge og koordinerer arbeidet med norske posisjoner, deltar i løpende arbeid mellom møtene og sørger for forberedelse til møtene.

INTERNASJONALE FORA

Vi bidrar til utvikling av internasjonale standarder og ivaretar norske interesser på følgende arenaer:

- CODEX: FNs matvarestandardiseringsprogram
- OIE: Verdens dyrehelseorganisasjon
- IPPC: Den internasjonale plantevernkonvensjonen
- EPPO: Plantevernorganisasjonen for Europa og Middelhavsområdet
- Nordisk samarbeid: Samarbeid i faste arbeidsgrupper og prosjekter finansiert gjennom Nordisk Ministerråd.

Gjennom deltakelse i OIE arbeider Norge kontinuerlig for å forbedre de internasjonale standardene på beskrivelse og diagnostikk av listeførte smittsomme sjukdommer både på landdyr og akvatiske dyr gjennom deltakelse i ulike fora i OIE.

IPPC (Den internasjonale plantevernkonvensjonen) er den globale konvensjonen for planterehelse. EPPO er vår regionale plantevernorganisasjon for Europa og har sitt hovedsete i Paris. Arbeidet retter seg mot skadeorganismers biologi/potensiale og mulighet for forebygging av internasjonal spredning og kontroll i kulturvekster og miljø.

RESULTATER

Mattilsynet har representert Europa i Codex Eksekutivkomite i perioden 2015 - 2019. Vi deltar i arbeidet i komiteene for hygiene, tilsetningsstoffer, plantevernmidler, kontaminanter, plantevernmiddelrester, rester av veterinære legemidler, ernæring, merking og import- og eksportsystemer. Viktige saker som ble vedtatt var Fiskekodens veiledning om kontroll av histamin som Norge har vært opptatt av, og vi reserverte oss også sammen med EU for en rekke pesticider. Vi har bidratt inn i arbeidet med en ny strategi for perioden 2020 - 2025 og vært aktivt med i diskusjoner rundt hvordan Codex kan løse utfordringene med ulike syn på om Codex skal vedta grenseverdier for vekstfremmere. Vi har fulgt opp det pågående arbeidet med en veiledning for tredjeparts sertifisering, og det viktige arbeidet med å sikre flere gode vurderinger av legemidler til fisk. Videre har vi deltatt i opplæring av Nord Makedonia i Codex og internasjonalt regelverksarbeid.

Vi har spesielt arbeidet for at OIE skal gjøre en større innsats på akvakultur og har sammen med Veterinærinstituttet finansiert en medarbeider som ekspert ved OIEs hovedkontor i Paris. Eksperten arbeider med akvakultur. Et resultat av vår innsats på dette området er at OIEs generaldirektør nå har besluttet å utarbeide en egen strategi for OIE sitt framtidige arbeid med standardsetting på akvakulturområdet. Mattilsynets kompetanse om fiskehelseforvaltning er etterspurt internasjonalt. Dette gjelder i særlig grad vårt arbeid med å redusere bruken av antibiotika i akvakulturproduksjonen. Dette temaet ble også viet betydelig oppmerksomhet på OIEs verdenskonferanse for sjukdommer hos akvatiske dyr i Santiago de Chile i april, hvor vi holdt innlegg og deltok i paneldebatten.

Av viktige saker både i IPPC og EPPO i 2019 var forberedelse av til FNs International Year of Plant Health IYPH 2020, hvor det vil pågå både internasjonale og nasjonale aktiviteter for å fremme planterehelse.

PRIORITERINGER FRAMOVER

I Codex fortsetter de arbeidet knyttet til vekstfremmere, veiledning for bruk av data fra tredje parts sertifisering, internettsalg, allergenmerking og merking av alkoholholdige drikker. Videre diskuteres bruk og gjenbruk av vann i matproduksjon og ammekoden. Codex vil også se på muligheten

til å overvåke resultater knyttet til FNs bærekraftsmål og bruk av standarder som et bidrag til at landene når sine bærekraftsmål.

Det er fortsatt behov for å bidra til at OIEs innsats på akvakultur økes ytterligere. Oppfølging av den norske representant i OIEs kommisjon for akvatiske sjukdommer skal ha høy prioritet og samtidig ønsker vi å øke kunnskapen om arbeidet i OIE hos akvakulturnæringen. Sammen med Storbritannia vil vi i år også arrangere en såkalt «side event» på OIEs generalforsamling, hvor det spesielt settes søkelys på antibiotikaresistens i akvakulturproduksjon.

I IPPC vil vi først og fremst prioritere EPPO-arbeid og da sett opp imot vårt eget arbeid med nytt plantereheseregulverk.

Foto: shutterstock.com/Andrey Armyagov

Arbeidsprosesser

Vi løser samfunnsoppdraget gjennom å innhente kunnskap og analysere tilstander, formidle kunnskap, utvikle regelverk, føre tilsyn, kommunisere og veilede og håndtere hendelser. Vi kombinerer disse verktøyene for å oppnå regelverksetterlevelse.

Samfunnsendringer og krav om effektivisering av offentlig sektor gjør at vi må videreutvikle arbeidsmetodene våre for å oppnå mer med mindre ressurser. Standardisering av definisjoner, datainput og maler, datadeling og informasjonsformidling er områder som vi ikke har arbeidet tilstrekkelig med tidligere. Dette har ført til mye tidsbruk på manuelt arbeid. Teknologien kan hjelpe oss med effektiviseringen, men struktur og systematikk i kunnskapsgrunnlaget må være på plass først. Det gjelder for alle våre prosesser.

Foto: shutterstock.com/AnemStyle

INNHENDE KUNNSKAP OG ANALYSERE TILSTAND

Vi skal ha et pålitelig og relevant kunnskapsgrunnlag, og oversikt over tilstanden på våre ansvarsområder, som grunnlag for å bruke hensiktsmessige virkemidler i arbeidet med å løse samfunnsoppdraget. Vi skal også dele data med brukere og samarbeidspartnere. Vi har ambisiøse mål og disse er ytterligere hevet som følge av ny strategi. Vi har startet arbeidet ved å se kunnskapsbehov og digitalisering i sammenheng for å få et bedre kunnskaps- og beslutningsgrunnlag, noe vi må prioritere over lengre tid framover.

MÅL

- Vi har kunnskap om tilstand og utviklingstrekk på våre ansvarsområder
- Kunnskapen er tilgjengelig for allmennheten

RESULTATER

Mattilsynets nye strategi for 2020-2025 vektlegger at vi i større grad skal bli datadrevet, og bruke egne og andre aktørers data som underlag for prioriteringene og beslutningene våre.

Det er et stort potensial for å utnytte eksisterende data. Vi har startet arbeidet med å kartlegge og systematisere kunnskapskilder samt se kunnskapsbehov og digitalisering i sammenheng. Året har vært preget av intern og ekstern granskning i forbindelse med tillitskrisen. Vi har framskaffet et stort omfang av informasjon og gjennomført analyser for å bistå i granskningene.

Vi innhenter risikovurderinger, kartlegger og overvåker og øker vår kunnskap

Mattilsynet er risikohåndterer, og legger risikovurderinger til grunn for hvilke fagområder vi retter innsatsen vår mot. Vi gir også kunnskapsbaserte råd til eierdepartementene innenfor hele vårt forvaltningsområde. Vi innhenter uavhengig og forskningsbasert kunnskapsstøtte og risikovurderinger fra Havforskningsinstituttet (HI), Veterinærinstituttet (VI), Folkehelseinstituttet (FHI), Norsk institutt for bioøkonomi (NIBO) og Norges miljø- og biovitenskaplige universitet (NMBU) med flere. Ved tverrfaglige og komplekse problemstillinger bruker vi Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM), som er en uavhengig komité som har kompetanse fra et bredt utvalg av forskningsmiljøer.

Samarbeidet med kunnskapsinstitusjoner og laboratorier er formalisert gjennom avtaler og kontrakter. Det byr på utfordringer at kunnskapsinstitusjonene delvis har andre prioriteringer enn Mattilsynet, og at det derfor kan være vanskelig å få de utredningene vi har behov for på enkelte kompetanseområder, som f.eks. allergener og rester av veterinærmedisinske preparater.

Vi har forberedt kunnskapsinstitusjonene på de endringene som vil komme når den reviderte kontrollforordningen trer i kraft. For eksempel vil vi ikke kunne benytte laboratorier utenfor EU som nasjonalt referanselaboratorium. Vi har tidligere brukt laboratorier i Storbritannia.

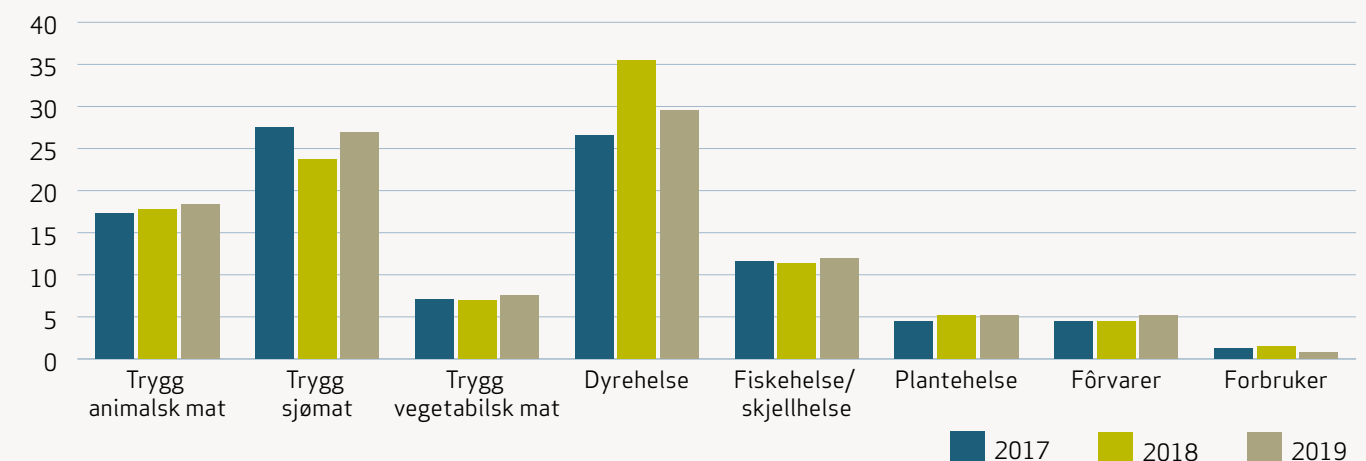
I løpet av året ble det ferdigstilt og publisert åtte risikovurderinger fra VKM på fagområdene våre. Resultatene fra risikovurderingene er omtalt under de respektive fagområdene. Nedenfor følger en oversikt over temaene for risikovurderingene som ble publisert i år.

- Energidrikker – vurdering av eventuelle negative helseeffekter hos barn og unge, rapport 2019:01
- Handel med frossen melke fra oppdrettsfisk - risiko for smitteoverføring, rapport 2019:02
- Kvikksølv i fisk, rapport 2019:03
- Kadmium i mineralgjødsel – effekt på helse og miljø, rapport 2019:07
- Risiko for å utvikle listeriose ved inntak av sushi, rapport 2019:08
- Fluorid - vurdering av foreslåtte maksimumsgrenser i kosttilskudd, rapport 2019:12
- Fremmedstoffer i mat: identifisering og risikorangering, rapport 2019:13
- Jordlopper – risiko for plantehelse, rapport 2019:17

Vi overvåker og kartlegger status og utvikling for sykdom, smittestoffer, skadegjørere, fremmedstoffer og tilsetningsstoffer som kan finnes langs matkjeden. Mange av programmene ivaretar EUs krav til dokumentasjon, men vi prioriterer og tilpasser også programmene så de skal fange opp det aktuelle risikobildet.

Mattilsynet kjøpte analysetjenester til våre overvåkings- og kartleggingsprogrammer (OK-programmer) for om lag 105 millioner kroner fra kunnskapsinstitusjoner og eksterne laboratorier. Det ble gjennomført 70 OK-programmer. Figur 19 viser kostnadene fordelt på fagområder for perioden 2015-2019.

OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER PER OMRÅDE (MILL NOK)

Figur 19: Kostnader til kjøp av analysetjenester 2017 - 2019 ved utgangen av året. Kilde: Mattilsynet.

Foto: colourbox.com

Kostnadene er kun en indikator, og gir ikke en fullstendig oversikt over de ressursene vi har brukt på overvåking og kartlegging. De gir likevel et bilde av hvilke fagområder vi prioriterer. Prioriteringene er et resultat av hvilke områder vi og andre aktører trenger mer kunnskap om, som grunnlag for tiltak som bidrar til å nå effektmålene våre. Mange av disse overvåkingsprogrammene er krav fra EU for å dokumentere status, blant annet for å kunne samhandle innenfor EØS-området.

Oversikten viser at vi har økt ressursbruken på analyser av sjømat, fiskehelse og fôrvarer. Innenfor disse fagområdene har vi kjøpt analyser av fremmedstoffer i villfisk og sjukdoms- overvåking av villfisk og oppdrettsfisk. Vi prioriterte fremmedstoffer i fôrmidler til fisk, og smittesmisse konsekvenser av fôrimporten til landdyr som følge av tørken i 2018. Se vedlegg 3 tabell 4 for fullstendig oversikt over programmene.

Vi utredet kjøp av analysetjenester for å vurdere formåls- og kostnadseffektiviteten. Denne viste at de spesifikke kravene til analyser i liten grad gir rom for reduserte kostnader. Det skyldes blant annet at det for de fleste av kartleggings- og overvåkingsprogrammene er få alternative tilbydere. Det er imidlertid et potensiale for bedre utnyttelse av data og bedre styring av prøvetaking hvis vi digitaliserer og tar i bruk bedre informasjonsstøttesystemer.

Vi samarbeider med Forskningsrådet

Forskningsrådet lyste høsten 2019 ut inntil åtte millioner kroner til forskning for Mattilsynet. Formålet med utlysningen er å finne ut hvilke typer forvaltningstiltak som gir størst effekt på regelverksetterlevelse. Dette skal utredes på plante- helseområdet. Prosjektet har som mål å besvare spørsmålet: «Hvordan kan importører av planter og andre smittebærende emner settes bedre i stand til å ta ansvar for sin plante- sanitære status?».

Tidligere er det innvilget forskningsmidler til tre ulike prosjekter på dyrevelferd, fiskehelse og plante- helse. Resultat av de to førstnevnte forventes å bli publisert i 2020.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vår troverdighet og tillit står og faller på at vi baserer regel- verksutvikling, veiledning, tilsyn, håndtering av hendelser og rådgiving til departementene på kunnskap. Vi har mye kunnskap, men det er behov for å systematisere og standardisere data bedre slik at vi kan nyttiggjøre oss kunnskapen til utvikling av fagområdene og prioritering mellom fagområdene. Det krever vår oppmerksomhet og innsats på både kort og lang sikt framover.

Vi har ambisiøse mål, og disse er ytterligere hevet som følge av ny strategi. Vi har presisert målene våre slik at vi framover i større grad vektlegger å dele kunnskap med brukere og samarbeidspartnere. I tillegg har vi satt mål om å forbedre informasjonsforvaltningen vår.

Foto: colourbox.com

UTVIKLE REGELVERK

Mattilsynets forvaltningsområde er primært styrt av regelverk som framforhandles gjennom EØS-avtalen. Vi gjennomfører våre forpliktelser i EØS-avtalen og vi er godt koordinert i arbeidet. Vi arbeider med å effektivisere og forbedre måten vi jobber på.

MÅL

- Vi utvikler regelverk som bidrar til at målene i samfunnsoppdraget nås.
- Regelverket er enkelt å forstå og enkelt å håndheve.
- Vi overholder våre forpliktelser i EØS-avtalen, om gjennomføring av EU-regelverk i norske forskrifter.

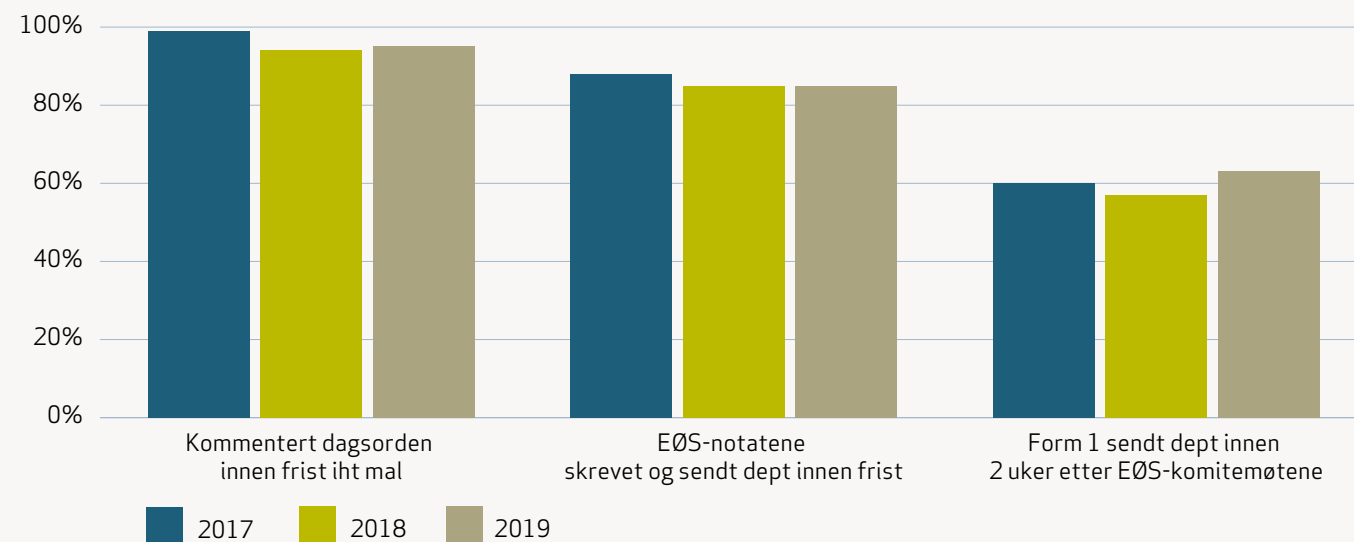
RESULTATER

Det viktigste virkemiddelet vi har i arbeidet med å oppfylle samfunnsoppdraget er regelverket. Regelverket styrer alle aktørene langs hele næringskjeden fra jord og fjord til bord.

Det foregår en løpende utvikling og modernisering av regelverk på matområdet i EU. Gjennom EØS-avtalen blir dette regelverket også gjeldende for Norge. Vi bidrar inn i EzUs regelverksarbeid og ivaretar norske hensyn.

Vi har deltatt på 180 møter i EU. Vi har nedprioritert ca. 30 møter hovedsakelig på grunn av manglende kapasitet og ressurser. Totalt har det vært færre møter i EU i 2019 enn i 2018, noe som kan ha sammenheng med etablering av nytt EU-parlament og ny EU-kommisjon høsten 2019. Som tidligere år har vi gjennomført forpliktelsene i EØS-avtalen på en god måte, se Figur 20.

REGELVERKSUTVIKLING - EØS

Figur 20: Måloppnåelse for produksjonsindikatorerne for regelverksutvikling gjennom EØS-avtalen. Kilde: Mattilsynet.

Vi har deltatt i referansegruppen til prosjektet om nytt fagsystem for EU/EØS-forvaltning. Dette er et prosjekt som DIFI, nå DFØ, gjennomfører på oppdrag fra Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniserings-departementet. Prosjektet skal identifisere og analysere forvaltningens behov for faglig og administrativ støtte i arbeidet med EU/EØS-saker. Dette kan så legges til grunn for beslutning om mulige løsninger som er effektive og bærekraftige over tid. Vi har som forvalter av et omfattende EU/EØS-regelverk bidratt i møter, intervjuer og workshops med brukerperspektiver i dette arbeidet.

Ny kontrollforordning om offentlig kontroll trådte i kraft i EU i desember 2019, men blir først tatt inn i norsk rett i mars 2020. Kontrollforordningen skal sikre effektiv kontroll med etterlevelse av fôr-, mat-, dyrehelse- og dyrevelferdsregelverk. Kontrollforordningen stiller krav til Mattilsynet på en helhetlig og omfattende måte for å sikre et risikobasert og kvalitetssikret kontrollsystem i hele kjeden. Arbeidet med å gjennomføre ny kontrollforordning koordineres og berører de fleste seksjoner på hovedkontoret når det gjelder å følge opp rutiner og systemer, og måten vi gjennomfører oppgavene våre på. Dette har betydning for krav til gjennomføring av oppgaver for de fleste av Mattilsynets ansatte. En del krav etter gjeldende kontrollforordning er ikke gjennomført, og Mattilsynet arbeider nå med flere tiltak for å rette opp dette. Det er også nytt utfyllende regelverk etter ny kontrollforordning som skal følges opp, spesielt når det gjelder grensekontroll og importkontroll, men også når det gjelder animalsk kontroll, rapportering til ESA med videre.

Vi utvikler også nasjonalt regelverk på områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen, og vi lager utfyllende regelverk der

EØS-regelverket åpner for det, og vi finner det hensiktsmessig. Dette omtales under de respektive fagkapitlene.

Mattilsynet har en stor regelverksportefølje hvor mesteparten er EØS-basert. Vi har systemer og rutiner for å følge regelverksarbeidet i EU på våre områder, og tilsvarende når det gjelder gjennomføring av EUs regelverk i norsk rett gjennom norske forskrifter. Sistnevnte krever mye arbeid og koordinering for å oppfylle formelle krav, og prosjektet i regi av DFØ om EU/EØS-forvaltning ser nå på mulighetene for et eget fagsystem i forvaltningen for å effektivisere dette arbeidet og som i tillegg ivaretar andre behov i utvikling av EØS-regelverk. Mattilsynet med sitt store volum av EØS-regelverk, ser utfordringene med at mye ressurser går til implementering av dette regelverket, og ønsker et nytt system velkommen da det vil kunne bidra til bedre og mer effektiv implementering.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Det er mange områder som trenger en gjennomgang og revidering for å være i tråd med kontrollforordningen, ikke minst når det gjelder gebyrer, dokumenterte prosedyrer for tilsyn, risikobasering av tilsynet, legge til rette for åpenhet mv. Dette arbeidet er stort og vil kreve både økte ressurser og kompetanse. God planlegging og prioritering av disse oppgavene er vesentlig framover. Det vil støtte opp under et godt, enhetlig tilsyn og gjøre at vi får fjernet de gjennomgående avvikene ESA har påpekt.

Kontrollforordningen stiller krav til store deler av vårt virkeområde og det må vi ha kunnskap om. Det er derfor planlagt et E-læringsprogram som skal gjennomføres av alle ansatte i 2020.

FØRE TILSYN

Vårt tilsyn skal bidra til at regelverket følges. God dialog ved tilsynsbesøk er viktig for å gjøre det enklere for virksomhetene og enkeltpersonene å gjøre rett, og for å sikre tillit til vår myndighetsutøvelse. Veiledning får en viktigere plass, samtidig som brudd på regelverket skal følges opp med hensiktsmessige virkemidler. Mer standardiserte metoder skal sikre mer enhetlig behandling i hele landet.

MÅL

- Tilsynet skal i størst mulig grad være risikobasert, gjennomføres effektivt og enhetlig, og være i samsvar med god forvaltningspraksis.

RESULTATER

Enhetlig tilsyn

Våren 2019 ble det avdekket alvorlige avvik i vår utøvelse av tilsyn og i kvaliteten på tilsynsrapportene våre. Vi gikk umiddelbart

i gang med forbedringsarbeid på kort og lang sikt. En tiltakspakke ble utviklet for å forbedre kvaliteten på gjennomføring av tilsyn, og sikre enhetlig forvaltning og god kommunikasjon med virksomhetene vi fører tilsyn med. Inspektører og ledere gjennomførte en oppfriskning av forvaltningsloven, offentlighetsloven og andre saksbehandlingsregler.

Høsten 2019 fikk vi resultatene fra den eksterne granskningen som viste flere alvorlige svakheter i systemene og rutineene våre for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsyn.

Sluttrapporten framhevet åtte vesentlige forhold og flere av disse handler om grunnleggende mangler i tilsynsvirksomheten, se nærmere i kapittel 4.

I granskningsrapporten finner vi tydelige anbefalinger til tiltak og hvilke forbedringer vi kan oppnå ved å følge opp disse. Noen kan vi gjennomføre på kort sikt, andre krever mer dyptgripende endringer. For å sikre effektiv oppfølging av alle tiltak som skal rette på de påviste manglene, ble det etablert en innsatsgruppe.

Tilsynsaktivitet og regelverksetterlevelse

Kravene til den offentlige kontrollen vi utfører, er beskrevet i kontrollforordningen. En flerårig kontrollplan (MANCP) og en årlig operativ tilsynsplan (OTP) er våre styringsverktøy. Der regelverket stiller krav om tilsynsfrekvens, skal vi følge dette. Samtidig er det nødvendig med en del screeningtilsyn, etter tilfeldig utvalg, for å få kunnskap om tilstanden på fagområdene.

Det samlede tallet for inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking, dokumentkontroll ved eksport og import samt håndtering av uventede hendelser, var om lag 64 700. Utviklingen er vist i Figur 21, og utgjør en planlagt nedgang på ca. 4,5 prosent sammenlignet med året før. Behovet for økt innsats på kvalitet for å heve kvaliteten på planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet er helt nødvendig. Vi har også lagt mer vekt på forskjellig former for veiledning. Dette er en nødvendig dreining av aktiviteten for å forbedre kvaliteten og dialogen med tilsynsobjektene. Men vi opplever kapasitetsutfordringer, særlig når det gjelder oppfølging av bekymringsmeldinger knyttet til dyrevelferd og tilsyn med akvakulturvirksomheter.

Vi fant større eller mindre brudd på regelverket i 43 prosent av virksomhetene vi førte tilsyn med, og varslet eller fattet vedtak overfor 87 prosent av disse. Vi ser en synkende tendens av regelverksbrudd gjennom mange år, jfr. Figur 22. Bare deler av tilsynsaktiviteten er risikobasert. Nedgangen kan skyldes en større grad av regelverksetterlevelse.

Utvikling av tilsynsmetoder og verktøy

Konsern- og kjedetilsyn handler om å inkludere sentralledet i konsern og kjeder i ordinær tilsynsvirksomhet. Tilsynsformen betyr at tilsynet rettes mot den enheten i virksomheten der ansvaret er plassert, som for de fleste kjeder/konsern er på hovedkontoret.

Vi har fått gode tilbakemeldinger fra konsern og kjeder på denne tilsynsformen, fordi bedriftenes ledelse blir involvert på en måte som gir merverdi for dem. Ordningen planlegges utvidet ytterligere.

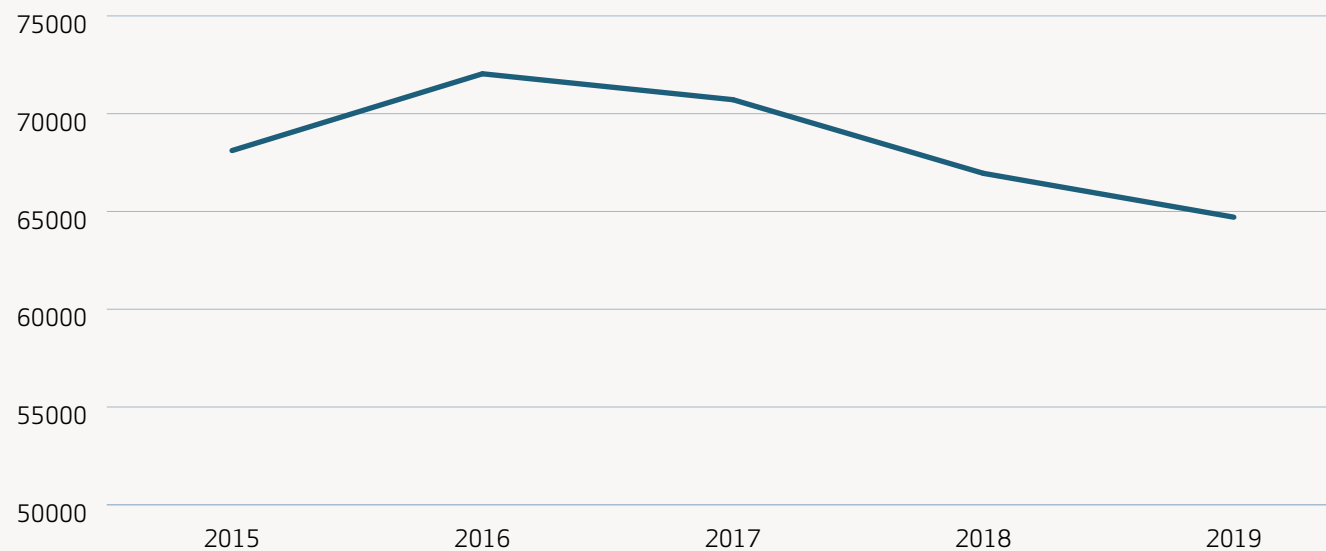
Vi er i gang med en modellering av trinnene i tilsynsprosessen vår, for bedre å kunne utvikle kvalitetskrav, styrende dokumenter, retningslinjer og internkontroll.

Arbeidet med en overordnet, gjennomgående metode for risikobasering av tilsynet er forsinket, samtidig som dette er en viktig forutsetning for bedre styring av det operative tilsynet og oppfølging av granskningsrapporten.

Prosjekt *Systemstøtte for kjøttkontroll* utvikler digitale verktøy og gjennomføres i henhold til plan. Mattilsynets kjøttkontrollsystem (MAKKS) baserer seg blant annet på

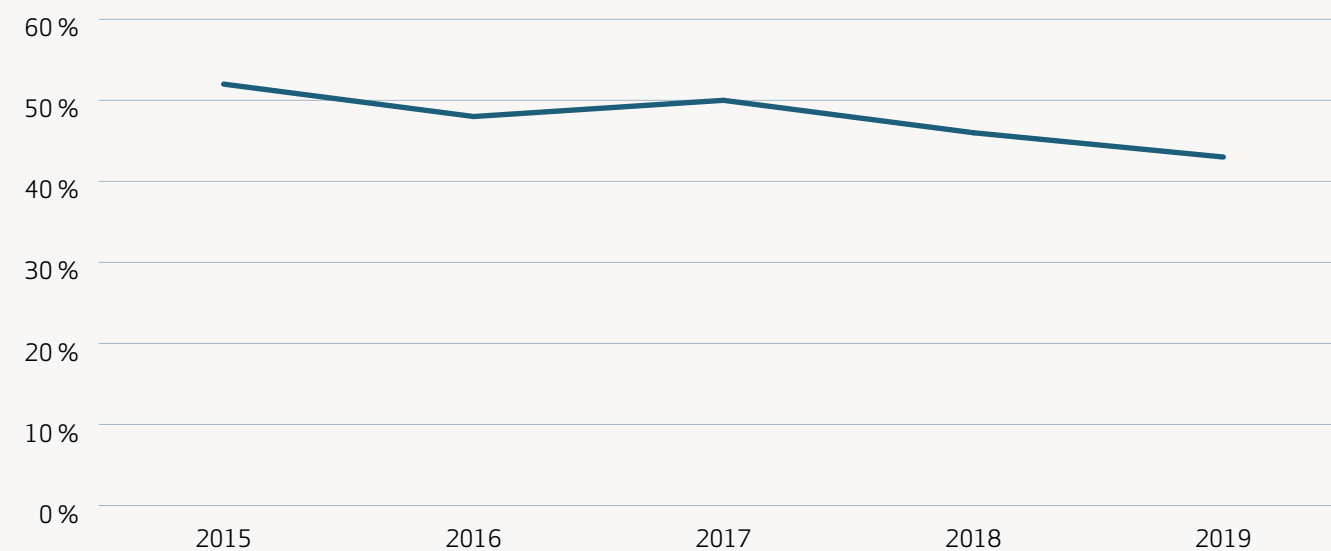

ANTALL TILSYN TOTALT

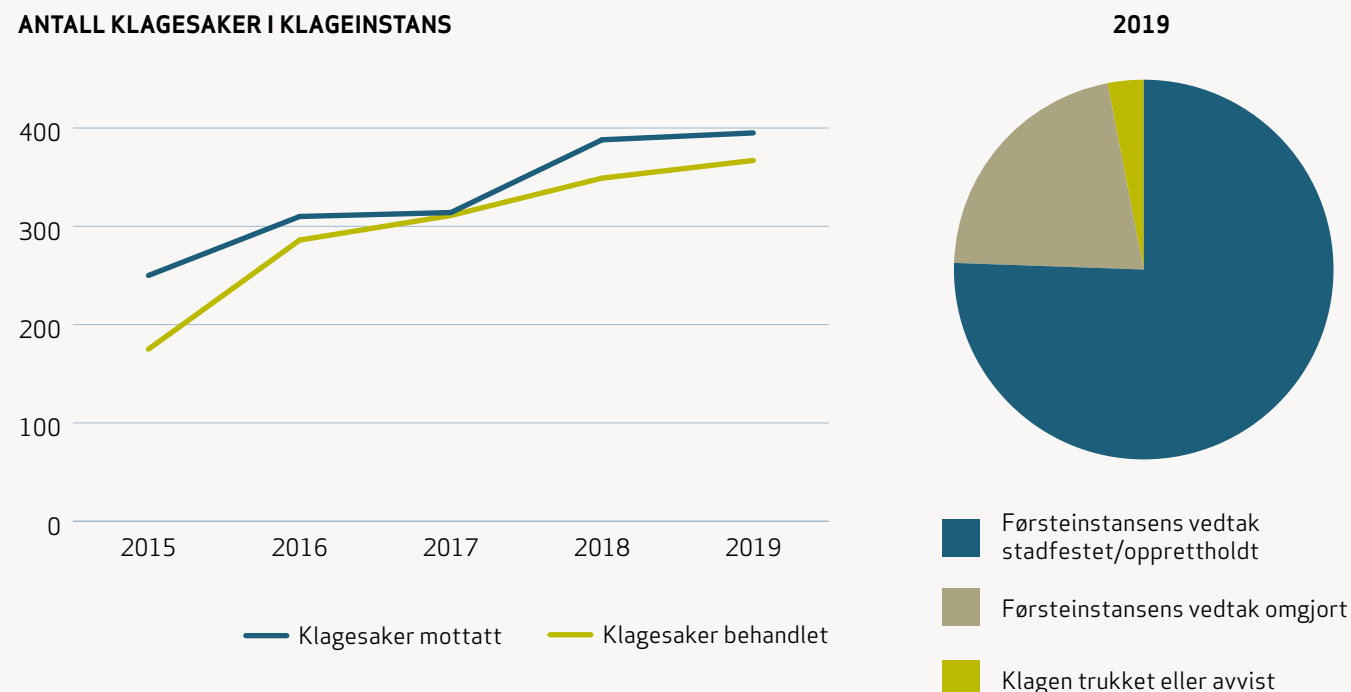
Figur 21: Utvikling i antall tilsyn de siste fem årene. Kilde: Mattilsynet.

MANGLENDE REGELVERKSETTERLEVELSE

Figur 22: Utvikling i indikatoren manglende regelverksetterlevelse. Kilde: Mattilsynet.

ANTALL KLAGESAKER I KLAGEINSTANS

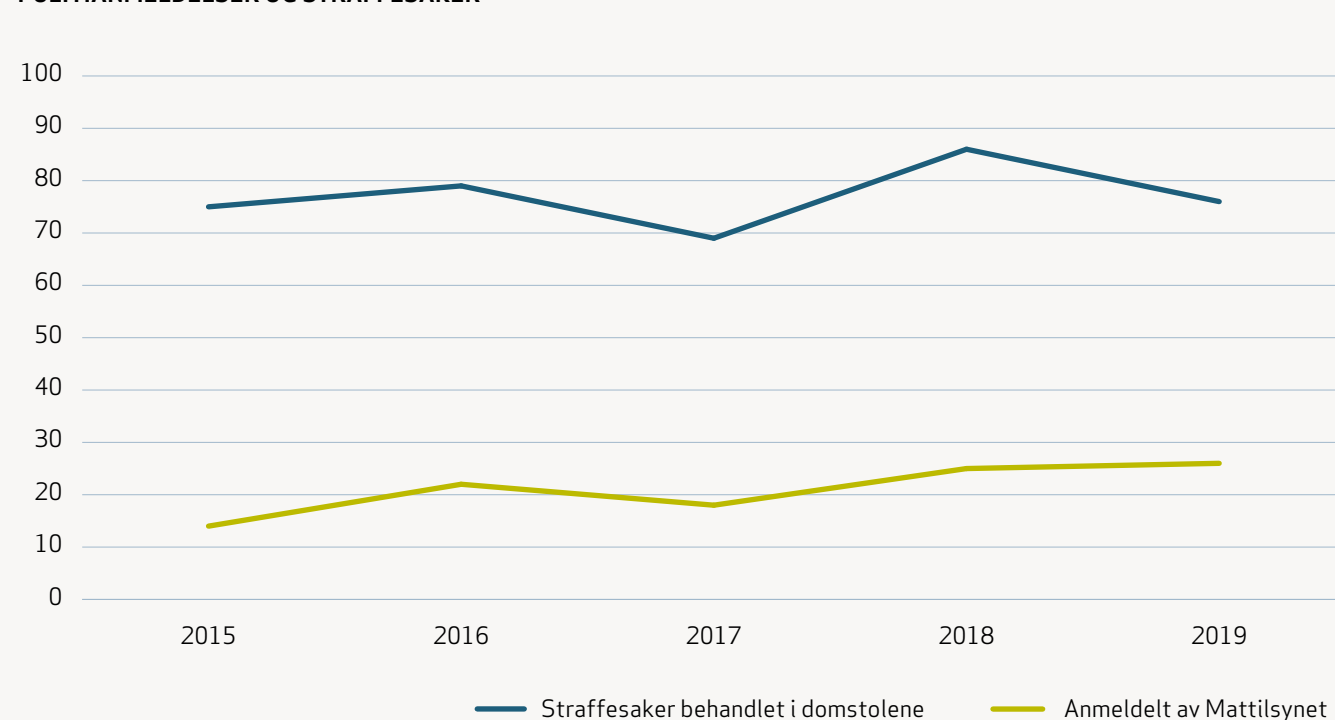
Figur 23: Antall klagesaker i klageinstans og utfall. Kilde: Mattilsynet.

POLITIANMELDELSER OG RETTSSAKER

Mattilsynet har politianmeldt totalt 76 saker, hvorav:

42 dyrevelferd • **7** dyrehelse • **9** mattrygghet/matkvalitet • **8** trusler/sjikane mot offentlig tjenestemann
4 dokumentfalsk, alle på matområdet • **2** dyrevelferd, mattrygghet og dyrehelse • **1** dyrevelferd og mattrygghet
1 mattrygghet og trusler/sjikane • **1** hundeloven • **1** personal

POLITIANMELDELSER OG STRAFFESAKER

Figur 24: Antall saker Mattilsynet har anmeldt til politiet og antall straffesaker som er behandlet av domstolene. Kilde: Mattilsynet.

eksisterende «Utvidet sjukdomsregistrering» (USR) som gjøres ved slakteriene. Disse systemene tas i bruk i 2020. Eksisterende data kan brukes til risikobasering av kjøttkontroll og tilsyn med dyrevelferd og dyrehelse, og vil frambringe nye data som grunnlag for styringen av veiledning og kontroll. Prosjektet er et samarbeid mellom Mattilsynet og hele slakterinæringen i Norge.

Prosjektet *Tilsyn ferdig* på stedet har i løpet av året ferdigstilt en kameraløsning (foto-app) som sikrer bildemateriale fra tilsyn på en måte som sikrer personvernet. Prosjektet rulles ut blant inspektørene i løpet av 2020, og vil forbedre dokumentasjonen i tilsynsrapportene. Inspektøren skal gjøre klart hvilke bilder som tas vare på etter tilsynsbesøket. Det gjenstår fortsatt mye arbeid med standardisering av tilsynsmaler og mulighet for å eventuelt avslutte rapportskrivningen ved tilsynsbesøket på stedet.

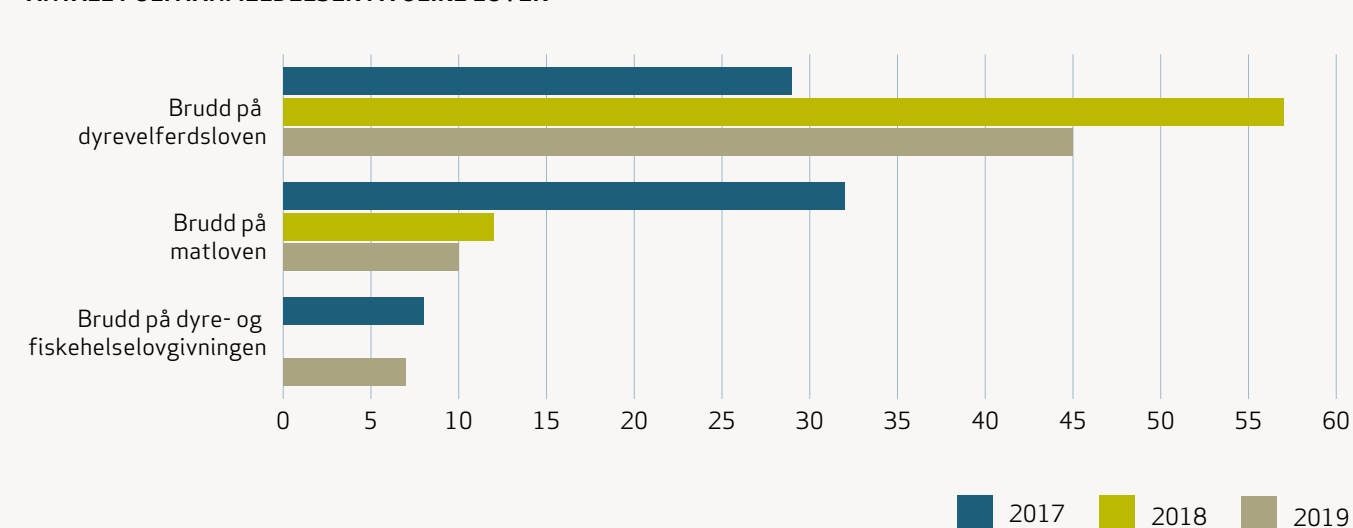
Klagesaker og behandling av disse

Som Figur 23 viser har Mattilsynet hatt en jevn økning i antallet klagesaker de siste fem årene, særlig innen akvakultur og dyrevelferd. Klager innen akvakultur gjelder hovedsakelig avslag på søknader om etablering av anlegg, utvidelser av anlegg, driftsplaner og andre tillatelser. Klager på dyrevelferdsvedtak dreier seg om uenigheter i regelverkets krav, eller vår vurdering av regelverksbrudd hvor vi illegger overtredelsesgebyr, tvangsavvikler dyrehold eller gir forbud mot å holde dyr.

Vi mottok totalt 395 klagesaker og behandlet 367. Førsteinstansens vedtak ble stadfestet i 76 prosent av sakene og omgjort i 21 prosent. Klagen ble trukket eller avvist i 3 prosent av sakene. Cirka halvparten av klagesakene ble behandlet innenfor normal saksbehandlingstid på tre måneder. Likevel økte restansene med 15 prosent fra året før.

Totalt er 26 straffesaker domstolsbehandlet, jfr. Figur 24. 24 av sakene endte med domfellelse og to med frifinnelse.

ANTALL POLITIANMELDELSER PÅ ULIKE LOVER

Figur 25: Antall politianmeldelser på lover Mattilsynet forvalter. Kilde: Mattilsynet.

Sakene fordeler seg slik på våre saksområder:

- 19 saker gjelder dyrevelferd
- 3 saker gjelder mattrygghet/kvalitet
- 1 av sakene gjelder plantehelse
- 2 av sakene gjelder trusler/sjikane mot offentlig tjenestemann
- 1 av sakene gjelder dyrevelferd og trusler/sjikane mot offentlig tjenestemann

Til sammen er 14 sivile saker behandlet i domstolene. Vi ser at forhold knyttet til brudd på dyrevelferdsregelverket dominerer både i sivile og strafferettslige saker.

PRIORITERINGER FRAMOVER

For at forbedringer skal bli varige legger vi stor vekt på å følge opp tiltak vi har satt i gang og vurdere effekten av disse forløpende.

Ved siden av å øke forvaltningskompetansen i organisasjonen arbeider vi med å videreutvikle kommunikasjonen med våre eksterne brukerne. Det gjelder både i forkant, under og etter tilsyn, og med næringsorganisasjonene.

Ferdigstilling og utprøving av ny modell (tilsynsprosessen) for praktisk gjennomføring av tilsyn i 2020 skal bidra til en mer systematisk og enhetlig måte å føre tilsyn på.

Tilsynsprosessen skal videreutvikles for å sikre god forvaltningskvalitet, enhetlig og forutsigbar regelverks-tolkning og gjennomføring av tilsyn. Bedre kommunikasjon på tilsyn og økt kvalitet på tilsynsrapportene er blant hovedprioriteringene i 2020. Vi prioriterer kvalitet framfor kvantitet i gjennomføringen av tilsyn, og tilsynsproduksjonen vil derfor gå ned.

Ny kontrollforordning som trer i kraft i 2020 vil innebære krav om tilpasninger i tilsynsarbeidet vårt.

Foto: colourbox.com/Pressmaster

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Kommunikasjon og veiledning er blant våre viktigste tiltak for å oppnå at brukerne våre forstår regelverket og gjør rett.

MÅL

- Virksomheter, næringer og interessenter som er berørt av arbeidet vårt skal være informert, veiledet og ha anledning til dialog med Mattilsynet
- Befolkningen skal kunne bruke Mattilsynets informasjon til å ta informerte valg
- Brukerne skal kunne løse sine viktigste behov/oppgaver gjennom våre digitale tjenester
- Ledere og medarbeidere skal forstå hvordan de skal bidra til å realisere Mattilsynets mål og strategier

RESULTATER

Informasjon og veiledning til næringsene

Vi informerer, veileder og søker dialog med virksomheter, næringer og interessenter som er berørt av arbeidet vårt. Slik bidrar vi til at det skal være enklere å følge regelverket. Derfor kommuniserer og veileder vi i mange kanaler; når vi er på tilsyn, i telefon, på e-post, på Facebook, på egne og andres nettsider og i møter med aktører i ulike næringer.

Nasjonalt gjennomfører vi regelmessige møter med eksterne målgrupper på de fleste av våre områder. Regionalt og lokalt deltar vi i mange fora med samarbeidende etater og repre-

sentanter for dem vi fører tilsyn med. Vi har faste strategiske møter med næringsorganisasjonene og som en konsekvens av tillitskrisen, inviterte vi sommeren 2019 til ekstraordinære møter med de sentrale nærings- og interesseorganisasjonene. Vi fikk positive tilbakemeldinger på denne kontakten.

Vi er med på å drifte Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren. Disse tjenestene er mye brukt av forbrukere, undervisningsinstitusjoner og næringer. Matindustrien bruker særlig Matvaretabellen i forbindelse med næringsdeklarasjoner. Matvaretabellen er oppdatert med 54 nye matvarer og 144 reviderte matvarer.

Informerte valg for forbrukerne

Vi bidrar til at befolkningen kan ta informerte valg. Våre viktigste bidrag er å løpende formidle resultater fra smilefjestsyn, rapporter om tilstand og advarsler om matvarer ulike brukere må være oppmerksom på. Det skjer via nettsidene våre (mattilsynet.no, matportalen.no, Facebook) og lokale og nasjonale medier.

Media er en viktig kanal for å informere befolkningen om råd, tilstanden på områdene våre og for å delta i samfunnsdebatten. Vi distribuerte 71 pressemeldinger. Disse ble formidlet via

NTB Kommunikasjon til lokale og nasjonale medier. Slik nådde vi store deler av befolkningen.

Den enkeltsaken som hadde flest medieoppslag over lengre tid, og som medførte mange henvendelser til svartjenesten og sentralbordet, var utbruddet av en hundesjukdom om høsten. I samarbeid med Veterinærinstituttet svarte Mattilsynet i flere uker på spørsmål om sjukdommen, samtidig som vi ga råd til hundeeiere. Utbruddet gikk over av seg selv etter noen uker, uten at det var mulig å stille en klar diagnose på hva som forårsaket sjukdommen.

Tillitskrisen og ekstern granskning

Tillitskrisen og den påfølgende eksterne granskningen satte også sitt preg på kommunikasjonsarbeidet. Konkret innebar den mye mediehåndtering, et stort behov for dialog med både næringer og interesseorganisasjoner, samt kommunikasjon internt for å skape forståelse for situasjonen og behovet for forbedringer.

Et resultat av kritikken mot oss og negativ omtale, er at Mattilsynet på Ipsos' årlige omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter falt fra 4. til 16. plass. 64 prosent av de spurte i undersøkelsen hadde et godt inntrykk av Mattilsynet i 2019, mot 75 prosent i 2018.

De mest sentrale funnene i den eksterne granskningen av Mattilsynet handlet om bedre dialog med næringsene, bedre

kommunikasjon på tilsyn, og å gjøre det enklere å forstå regelverket og dermed enklere å etterleve – jf. [Uavhengig granskning av Mattilsynet](#). Dette var et arbeid vi påbegynte i 2019, men blir enda viktigere oppgaver i 2020.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Noe av kritikken fra omgivelsene våre handler om manglende forutsigbarhet for de vi fører tilsyn med. For å bidra til mer åpenhet og forutsigbarhet, vil vi i 2020 bedre dialogen med næringsene gjennom mer tilgjengelig og forståelig kommunikasjon på nett og i møter om hvordan vi jobber og hva de kan forvente av oss. Videre vil vi systematisere måten vi driver veiledning på, slik at informasjon om hvordan regelverket er å forstå blir konsistent. Vi vil også videreutvikle praksisen med å formidle informasjon om områder vi prioriterer i tilsynet. Det skal være kjent hvilke krav i regelverket vi kommer til å føre tilsyn med. I tillegg skal vi publisere klagesaksavgjørelser på fiskehelse- og fiskevelferdsområdet. Det vil også bidra til mer åpenhet og mer forutsigbarhet.

Ett av den eksterne granskningens funn er at Mattilsynet har svak systemstøtte. Det er behov for å utnytte digitale teknologier i vesentlig større grad enn vi gjør i dag, og legge bedre til rette for at brukerne våre kan møte oss i kanaler som er enkelt for dem. Flere tjenester må bli tilgjengelig digitalt. For å møte utviklingen må vi utvikle nye nettløsninger, og dette arbeidet skal igangsettes i 2020.

Foto: colourbox.com

BEREDSKAP OG HÅNTERING AV HENDELSER

Skal vi oppdage og kunne håndtere hendelser, må alle ledd i kjeden fungere og samhandle. Det beste er å forebygge. Når hendelser likevel skjer, har vi en organisasjon som har evne til å håndtere dem. Vi håndterer små og store hendelser løpende.

MÅL

- Vi har en robust organisasjon som håndterer hendelser i en verden i endring.

RESULTATER

Hendelseshåndtering

Mattilsynet håndterte i alt 201 hendelser i 2019. Henholdsvis 33 og 112 hadde høy eller middels alvorlighetsgrad. I tillegg håndterte nasjonal beredskapsvakt i overkant av 1000 henvendelser utenom arbeidstid.

Fordelingen av hendelser med høy og middels alvorlighet er fordelt på fagområder i Figur 26.

Vi håndterte flest hendelser knyttet til dyrehelse, etterfulgt av smitte fra mat og drikke, jfr. Figur 26. Norge har langt færre utbrudd enn andre land. Det sier noe om både forebygging og evnen til å håndtere hendelser effektivt for å hindre smittespredning.

Øvelse Kløver med tema munn- og klovsjuka

Øvelse Kløver (munn- og klovsjuka) var en nasjonal feltøvelse i tre deler: En feltdel, en varslingsøvelse med oppstartsrutiner og en table-top for hovedkontoret og

regionene, som ble gjennomført i løpet av høsten. Formålet med øvelsen var å:

- Teste ny generell beredskapsplan for dyrehelse (her: munn- og klovsjuka) og ny faglig beredskapsplan for munn- og klovsjuka.
- Forbedre evnen vår til å begrense skadevirkningene og fryse situasjonen ved utbrudd en alvorlig smittsom dyresjukdom.
- Øve samhandling og kommunikasjon med alle berørte parter.

Øvelsen ble godt mottatt både internt i Mattilsynet og hos eksterne deltakere. For å effektivisere håndtering av hendelser må vi integrere beredskap i det daglige arbeidet, samt for å sikre god opplæring og bedre bruk av verktøyet MatCIM. Vi må også arbeide videre med datautveksling mellom Mattilsynet og Veterinærinstituttet av samme grunn. De spesialtrente epizooti-veterinærene må kunne avsette tid til å støtte veterinærene som må rykke ut i felt.

MATCIM

MatCIM brukes i alle regionene så langt det til nå er utviklet, og oppfattes som effektivt og hensiktsmessig. Det ble brukt under fôr-streiken, og viste seg som et egnet verktøy også

for dyrevelferdshendelser. Under Øvelse Kløver ble logistikk-funksjonen ved hovedkontoret og regionene bemannet på riktig vis og god samhandling etablert for første gang.

VI BRUKER MATCIM som verktøy under øvelser, håndtering av hendelser og i det daglige beredskapsarbeidet på alle våre ansvarsområder. MatCIM og de ulike modulene bidrar til enhetlig og kvalitetssikret håndtering av hendelser.

Vi kan bruke Nødnett

Nødnett er tatt i bruk av regionene og fungerer svært bra. Det er avdekket områder hvor vår mobiloperatør ikke har dekning og hvor Nødnett er eneste samband, noe som kan medføre økt bruk og kjøp av flere terminaler.

Totalforsvaret og Øvelse Trident Jupiter 2019

Samvirket mellom de sivile liaisonene og deres militære makker hos Forsvaret er styrket gjennom årets øvelse Trident Jupiter, som ble arrangert 4. - 14. november. I år klarte Helsedirektoratet, Mattilsynet, Folkehelseinstituttet og Forsvarets Sanitet å samlokalisere hos Helsedirektoratet. Dette var særs vellykket.

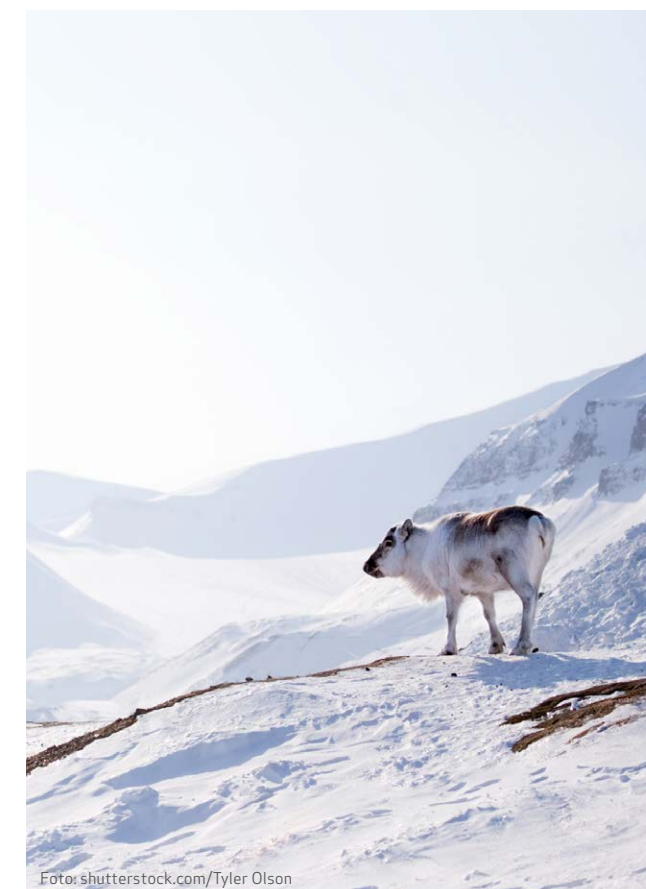
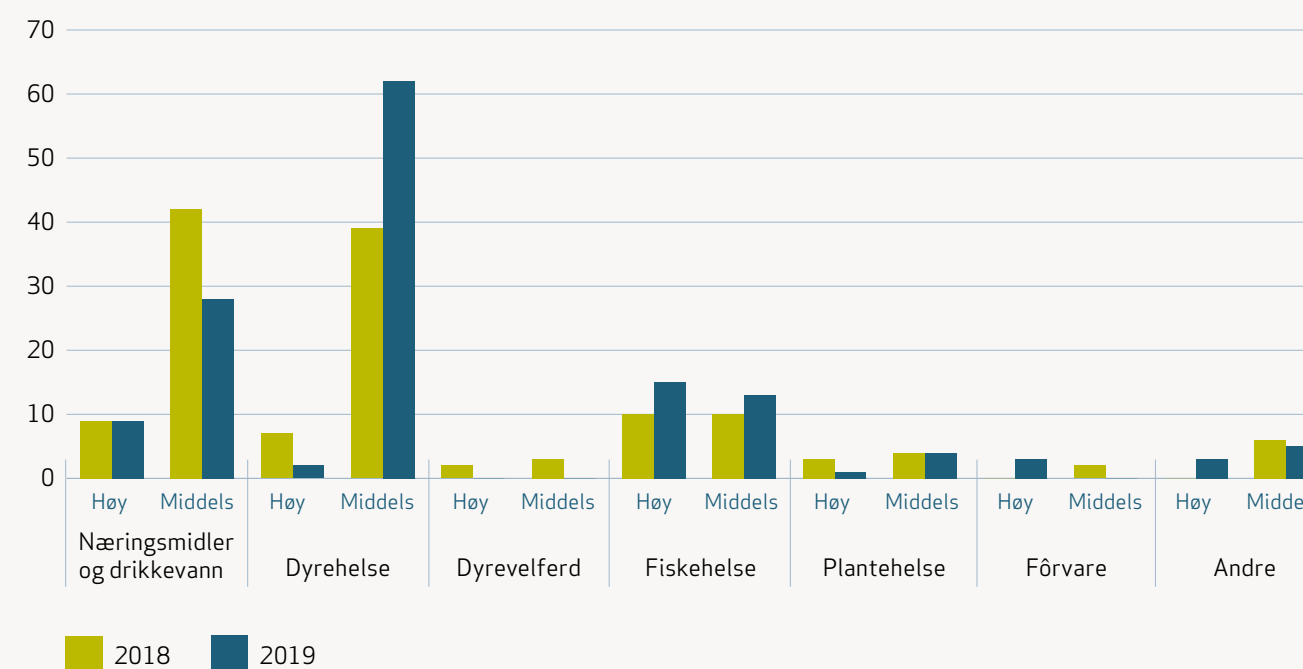

Foto: shutterstock.com/Tyler Olson

ANTALL HENDELSER - HØY OG MIDDELS ALVORLIGHETSGRAD

Figur 26: Hendelser med høy og middels alvorlighetsgrad i 2018 og 2019
Kilde: Mattilsynet.

Styring og kontroll

Vi har utfordringer knyttet til planlegging, gjennomføring og oppfølging av det operative tilsynet, og det har bidratt til manglende enhetlighet og forutsigbarhet for brukerne. Vi skal gjennom en digital transformasjon med et tydelig brukerfokus, og må framover bruke betydelig mer ressurser til utvikling av digitale løsninger. Vi ivaretar ikke kravene til personvern og informasjonssikkerhet godt nok.

Foto: shutterstock.com/redpixel.pl

Figur 27: Resultatkjeden.
Kilde: DFØ.

OVERORDNET VURDERING

Vi har flere systematiske svakheter ved virksomhetsstyringen vår og den eksterne granskningen påpekte følgende:

- Regelverkstolkningen er ikke enhetlig
- Kommunikasjon med tilsynsobjekter er mangelfull
- Svakt overordnet planlegging som ikke er tilstrekkelig basert på observert risiko
- Svakt system for kvalitetssikring og kontroll
- Svake systemer som ikke støtter effektiv planlegging og gjennomføring av tilsyn
- Opplæringsprogram er ikke satt i et tilstrekkelig system
- Organisering av klagesaksbehandling representerer utfordringer for habilitet og faglig styring
- Mattilsynets organisering bidrar til en lite effektiv styring og uklare ansvarsforhold

Vi vurderer imidlertid styringen vår som god når det gjelder økonomistyring og etterlevelse av budsjettet.

Strategien vår peker på områder for utvikling og endring av organisasjonen. Vi skal være mer brukerorientert, datadrevet og kunnskapsbasert. Egne vurderinger foretatt i strategiarbeidet og resultater fra eksterne og interne revisjoner, var grunnlaget for at vi i 2019 startet et arbeid for å styrke styringen av det operative tilsynet. Flere av funnene i granskingsrapporten gjelder de samme områdene. Arbeidet med å utbedre svakhetene er forsterket etter at granskingsrapporten forelå, i tillegg til at vi vil iverksette tiltak som treffer de mer bakenforliggende årsakene.

I andre halvår har vi arbeidet med å styrke forvaltningskvaliteten og internkontrollen knyttet til det utøvende tilsynet. Vi er ikke i mål, og arbeidet fortsettes og intensiveres. Vi må særlig utvikle metodene våre for risikostyring som grunnlag for en målrettet styring. Utviklingsprosjektene skal gi effekt for brukerne våre, fortrinnsvis gjennom digitale løsninger. Vi trenger å styrke vår evne til endring og gjennomføring av utviklingsprosjekter. Vi har videreutviklet styringen av prosjektporteføljen og styringen av de enkelte utviklingsprosjektene.

Rett kompetanse på rett nivå er viktig for å kunne levere godt på samfunnsoppdraget. Vi trenger å jobbe mer systematisk med kompetanseutvikling. Dette vil være et prioritert utviklingsområde framover.

Vi er godt i gang med å følge opp de nye bestemmelsene i sikkerhetsloven. Samlet sett har vi forsvarlig sikring av verdiene våre etter lovens bestemmelser. Vi har imidlertid ikke kommet langt nok i arbeidet med informasjons-sikkerhet og personvern. Våre ulike datasystemer ivaretar ikke i tilstrekkelig grad kravene om innebygd personvern. Arbeidet med bedre informasjonssikkerhet og personvern vil pågå i lang tid framover.

MÅL

- Vi skal styre Mattilsynet slik at vi gjennomfører samfunnsoppdraget vårt effektivt og på en enhetlig måte

RESULTATER

Eksterne revisjoner og internrevisjonen fant forbedringspunkter

Etter revisjon av regnskap for 2018 hadde Riksrevisjonen merknad om mangler ved internkontrollen på gebyrområdet. Vi fikk også merknad i Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon på dyrevelferdsområdet om planlegging, gjennomføring og oppfølging av risikobasert tilsyn.

ESA gjennomførte revisjoner på følgende områder:

- Akvakultur – helsekontroll, mai
- Beredskap – med vekt på Afrikansk svinepest, september
- Hygiene – kjøtt, melk og deres produkter, desember

ESA fant vesentlige mangler på akvakultur og noen avvik på de andre revisjonene. Disse omtales under sine respektive fagområder i kapittel 3. Sistnevnte revisjon er ikke avsluttet, men det er varslet mangler ved bl.a. system for risikoklassifi-

seringen av virksomhetene. Dette sammenfaller med tidligere avvik også i andre revisjoner, og arbeidet med forbedringer er igangsatt.

I løpet av året ble det gjennomført to internrevisjoner. Den ene hadde tema forvaltning/internkontroll med utgangspunkt i «Retningslinje for kvalitetssikring av tilsynsrapporter». Den andre revisjonen var rettet mot forvaltningskvalitet i Rogaland (region Sør og vest), der sluttrapport forventes ferdig i løpet av første tertial 2020. Revisjonsresultatene peker på konkrete forbedringspunkter og svakheter i Mattilsynets systemer. De samme systematiske utfordringene ble også påpekt i granskningsrapporten. Oppfølging av funnene er ofte omfattende og ressurskrevende, og det er et behov for å intensivere oppfølgingsarbeidet. Se for øvrig internrevisjonens egen årsrapport som følger vedlagt.

Utvikling og digitalisering

Mattilsynets tjenester, som retter seg mot eksterne brukere, er kategorisert som vist i Tabell 3, knyttet til våre arbeidsprosesser. Det er tre av fem arbeidsprosesser som har IKT-støtte. Verktøyene vi bruker er imidlertid utdaterte, gir svært liten eller ingen prosessstøtte og kan heller ses på som elektroniske arkiv. Det innebærer behov for omfattende manuelt arbeid for å nyttiggjøre seg informasjon fra disse systemene. Vi har ett unntak, MatCIM, som er et godt egnet og fungerende prosessverktøy for beredskapsarbeid og hendelseshåndtering.

Intervjuer med brukergrupper i forbindelse med strategiarbeidet, påpekte at vi har en vei å gå både når det gjelder brukerorientering og ikke minst å bli mer datadrevne. Vi ser

at vi har kommet for kort i dette arbeidet. Utfordringer med både strukturer, arbeidsmetoder, kompetanse og tungvinte tekniske løsninger gjør at vi ikke har ønsket utviklingstakt.

Granskningsrapporten beskriver også utfordringer knyttet til systemløsningene våre, og at disse ikke legger til rette for verken kvalitet eller effektivitet. Prosjektene «Ferdig på stedet» og «Systemstøtte kjøttkontroll» er første steg for utvikling av nye digitale løsninger. De skal bidra til at vi gjør det enklere for brukerne våre, at vi arbeider sammen med næringen om utveksling av data, og kan bruke data fra både oss selv og næringen i risikobasering av tilsynet vårt. Framover vil det være behov for å bruke en betydelig større andel av ressursene våre på utvikling, spesielt knyttet til digitale løsninger og tjenester.

Vi har videreutviklet porteføljestyringen for å kunne prioritere utviklings tiltakene og følge opp pågående prosjekter. Vi har prioritert å utvikle kompetanse på prosjekt- og gevinstarbeid.

Vi har deltatt i arbeidet med å etablere Landbruks- og mat-CERT. Mattilsynet har opprettet CSIRT (Computer security incident response team) for mottak og sending av sikkerhetsrelaterte hendelser.

Forbedring av forvaltningskvaliteten

Det er en forutsetning for vår myndighetsutøvelse at vi oppfattes som enhetlige og forutsigbare i tilsynsvirksomheten. Som følge av kritikken mot oss sommeren 2019 gjennomførte vi en tiltakspakke knyttet til hvordan vi gjennomfører tilsyn. Alle regionene gikk systematisk gjennom hvordan

tilsynet blir gjennomført og hvilke regler som gjelder for å kalibrere seg og heve kompetansen på området. Vi har gjennomført enkelte forbedringstiltak, men det gjenstår fremdeles mye arbeid. Nærmere beskrivelse av arbeidet finnes i kapittel 3.

Bedre planlegging og styring av det operative tilsynet

Vi har startet en Lean-prosess for å forbedre hvordan vi planlegger og styrer det operative tilsynet. Arbeidet startet i begynnelsen av året med mål om å jobbe mer enhetlig, målrettet og risikobasert med planlegging av tilsynet i 2020. Det gjenstår et betydelig arbeid med å standardisere maler og øke metodekompetansen for å kunne gjennomføre risikobasert tilsyn.

Arbeid med kostnadseffektivisering og produktivitet

Vi har siden 2016 arbeidet med å modernisere og effektivisere kontorstedene. Vi har hittil oppnådd en innsparing på 7,8 prosent i årlige leie- og fellesutgifter for nye husleieavtaler. Vi oppnår også lavere utgifter til strøm og renhold, men her har vi foreløpig ikke beregninger som tallfester. Samlet leieareal er redusert med 34 prosent. Gjennomsnittlig m²/ansatt for nye avtaler er ca. 21m². Det er stor forskjell på m²/ansatt mellom store og små kontorer. I tilknytning til prosjektet har vi gjennomført noen tilpasninger av kontorstrukturen for å redusere utgiftene og styrke fagmiljøene.

Det er identifisert og igangsatt flere andre tiltak for kostnadseffektivisering, men det er foreløpig for tidlig å måle effekter av disse.

I 2015 innførte vi en standardisert metode for å måle produktivitet. Området «detalj, servering, transport og lager» er godt egnet for å måle produktivitet ettersom området også inkluderer smilefjesinspeksjoner. Smilefjes-inspeksjoner er den mest standardiserte tilsynsformen vi har og utgjør den største andelen av tilsynsproduksjonen på området.

Figur 28 viser at produktiviteten på området økte markant i årene etter innføringen av smilefjes mens det har vært en liten nedgang siden 2017. Nedgangen skyldes at vi i 2018 reduserte frekvensen for smilefjestilsyn fra åtte til tolv måneder. Dette frigjorde ressurser til mer risikobaserte og ressurskrevende tilsyn innenfor området.

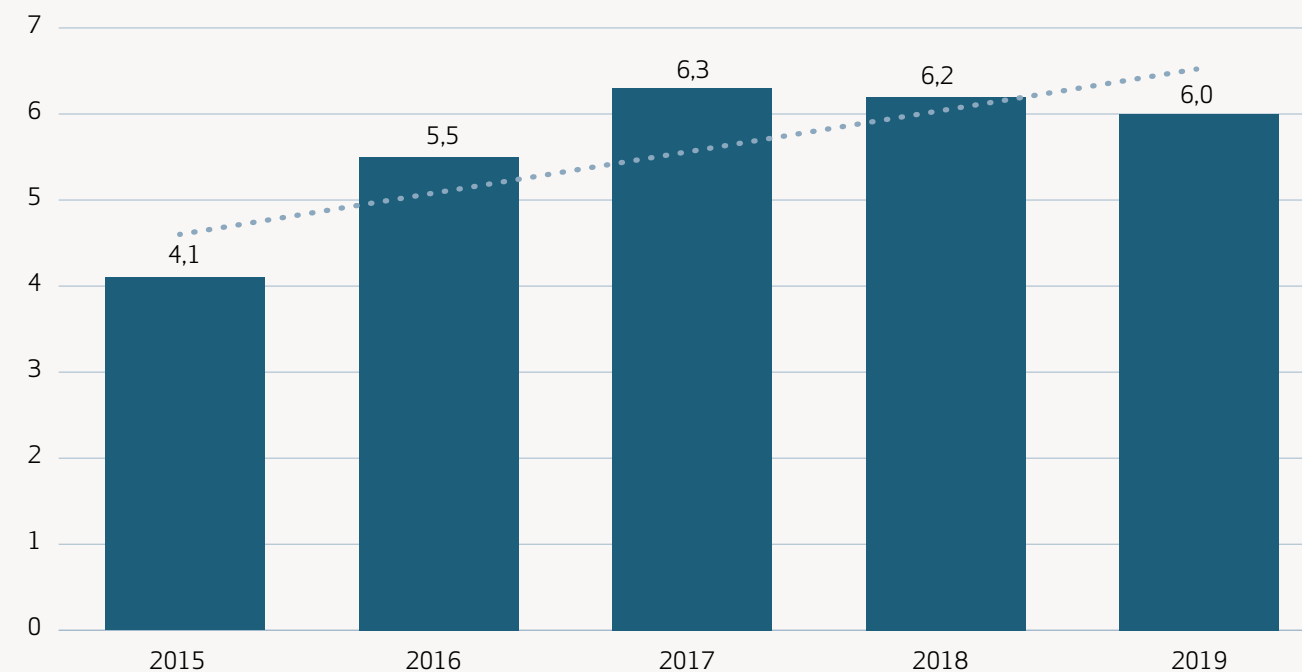
Vi trenger riktig kompetanse

Vi skal ha rett kompetanse på rett nivå. For å ha den kompetansen vi til enhver tid trenger, arbeider vi kontinuerlig med kompetanseutvikling og med å rekruttere riktig kompetanse. Vi har sentrale kompetanseutviklingstiltak (SKUT) for faglig oppdatering av medarbeidere innen kjerneområdene våre, spesielt innen tilsyn. SKUT skal også dekke lovpålagte tiltak innen kompetanseutvikling. Den interne Tilsynsskolen skal bidra til at alle medarbeidere behersker tilsyn som fag på en enhetlig, korrekt og effektiv måte. Den eksterne granskningen viser imidlertid at opplæringsprogrammene våre ikke er satt tilstrekkelig i system. Vi har i løpet av året startet arbeidet med å effektivisere Tilsynsskolen, for å kunne nå inspektørene mer målrettet med opplæringsaktiviteter.

Tabell 3: Oversikt over arbeidsprosesser med og uten IKT-støtte i Mattilsynet i 2019. Kilde: Mattilsynet.

HOVEDGRUPPER AV TJENESTER	VOLUM
Kunnskapsgrunnlag	Mangler IKT-støtte
Regelverksarbeid	Mangler IKT-støtte
Kommunikasjon og veiledning	
Antall besøk Matportalen.no	2 556 487
Antall besøk Mattilsynet.no	1 130 427
Offentlig kontroll og annen offentlig aktivitet¹⁵	
Antall offentlig kontroller (tilsyn)	64 238
Antall annen offentlig kontroll (søknader)	21 291
Antall klagesaker	395
Antall eksportsertifikater	69 343
Beredskap og håndtering	201
Antall hendelser håndtert i MatCIM	202

¹⁵ Saksbehandlingen foregår i MATS, vårt digitale saksbehandlingsverktøy fra 2006.

Figur 28: Produktivitet på området detalj, servering, transport og lager i perioden 2015-2019. Kilde: Mattilsynet

Tidsbruken til styring og forbedringsarbeid økte

Tabell 4 viser tidsbruken på kjerne- og utviklingsaktiviteter samt administrasjon og ledelse.

Det er små endringer i tidsbruken mellom prosesser sammenlignet med tidligere år. Økningen innen utviklingsaktiviteter skyldes for en stor del en økning i tidsbruken til kompetanseutvikling i tilsynet. Andelen av tiden brukt til administrasjon og ledelse var uendret, men tidsbruken dreide fra støtteaktiviteter til styreaktiviteter. Nedgangen i andelen tid brukt på kjerneaktiviteter må ses i sammenheng med forbedringsarbeidet som ble gjennomført i andre halvår, som medførte mer ressursbruk til kompetanseutvikling og styring. Vi oppnådde ikke en ytterligere økning i andelen av tiden brukt på kommunikasjon og veiledning i 2019.

Som Tabell 5 viser utnyttet vi 98 prosent av budsjettet. Dette var en økning fra tidligere år, og vi vurderer utnyttelsesgraden som god. Driftsutgiftene økte med 2,8 prosent. Dette kan tilskrives lønns- og prisvekst og en bedre utnyttelse av

budsjettet. Økningen i lønnsutgifter per årsverk skyldes for en stor del endret beregningsmetode for antall årsverk, jf. kapittel 2. Justert for dette økte lønnsutgifter per årsverk med 3,7 prosent. Til sammenligning var årslønnsveksten i statlig sektor på 3,2 prosent. For nærmere omtale av utgiftene vises til ledelseskomentarene til årsregnskapet.

Gebyrinntektene økte med 12,9 prosent. Den reelle veksten var lavere ettersom enkelte gebyrer for utført kjøttkontroll i 2018 ble innbetalt i 2019. Også gebyrinntektene som andel av driftsutgiftene og som andel av beregnet selvkost økte. For nærmere omtale av sammenhengene mellom Mattilsynets ressursbruk og gebyrinntektene vises til vedlegg 3.

Vi har god kontroll på arbeidet etter sikkerhetsloven, men er ikke i mål med generell informasjonssikkerhet og personvern

Vi har oppdatert de styrende dokumentene i samsvar med bestemmelser i den nye sikkerhetsloven. Vi vurderer at verdiene våre er forsvarlig sikret og at vi har kontroll på

Tabell 4: Tidsbruk (prosent av disponible årsverk) for årene 2017 – 2019

Kilde: Mattilsynet.

	2017	2018	2019
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	3,2 %	3,4 %	3,1 %
Føre tilsyn	52,7 %	52,1 %	51,8 %
Kommunisere og veilede	6,9 %	7,6 %	7,5 %
Innhente kunnskap og analysere tilstand	4,2 %	4,3 %	4,3 %
Sum kjerneaktiviteter	67,0 %	67,4 %	66,8 %
Utviklingsaktiviteter	8,9 %	8,6 %	9,2 %
Administrasjon og ledelse ¹⁶	24,1 %	24,0 %	24,0 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tabell 5: Økonomiske nøkkeltall.

Kilde: Mattilsynet.

	2017	2018	2019
Utnyttelsesgrad post 01-29	94 %	97 %	98 %
Driftsutgifter	1 332 840 909	1 369 079 285	1 407 352 414
Lønnsandel av driftsutgifter	67 %	68 %	67 %
Lønnsutgifter per årsverk	732 475	755 181	846 249 ¹⁷
Gebyrinntekter ¹⁸	169 853 389	175 135 050	197 651 280
Andel gebyrinntekt av totale utgifter	13 %	13 %	14 %
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost	45 %	48 %	51 %

¹⁶ Omfatter IKT, sikkerhet, dokumentasjon/arkiv, sentralbord, kontordrift, HMS, HR, innkjøp, økonomi, styring og ledelse.

¹⁷ Økningen fra 2018 skyldes endret beregningsmetode for antall årsverk, jf. fotnote 1 i kapittel 2.

¹⁸ Tall er eksklusive inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr, og avviker derfor fra regnskapstall for kap. 4115 post 01, jf. årsregnskapet.

Foto: colourbox.com/jannoon028

personellsikkerheten. Når det gjelder informasjonssikkerhet gjennomførte vi elleve risiko- og sårbarhetsanalyser og en ekstern test på hvor lett det er å trenge inn i våre systemer. Vi vurderer at vi har forsvarlig informasjonssikkerhet etter sikkerhetsloven. Vi har hatt utfordringer med å tilpasse oss personopplysningsloven, og det gjenstår et betydelig arbeid for å sikre trygg etterlevelse. Vi har arbeidet med å innlemme personvern hensyn i de styrende dokumentene våre slik at vi sikrer at det ivaretas i det løpende arbeidet vårt. Dette er et kontinuerlig arbeid som kommer til å pågå over lang tid.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Strategien vår rammer inn alt vi gjør og gir retning for arbeidet med å utvikle Mattilsynet og gjenreise tillit. Alle de tre strategiene – enklere å gjøre rett, kunnskapsbasert og målrettet og ett lag, er førende for alt vi gjør og vi prioriterer tiltak som gir merkbare effekt for de vi er til for.

Hovedprioriteringer for 2020:

- Bedre dialog med næringene og bedre veiledning
- Bedre kommunikasjon og kvalitet på tilsyn
- Utnytte digitale teknologier til å løfte oss, særlig i dialogen med brukerne
- Et betydelig løft på akvakulturområdet

Vi skal gjennom en digital transformasjon som vil gi oss nye og bedre muligheter til å løse samfunnsoppgavene på en god og effektiv måte. Vi blir nødt til å bruke vesentlig mer ressurser til utvikling av kompetanse, arbeidsmetoder/-prosesser og digitale løsninger fram mot 2025. Vi skal tydeliggjøre det strategiske målbildet for Mattilsynet og etablere en helhetlig virksomhetsarkitektur som støtter opp under dette målbildet. Vi skal utnytte digitale teknologier til å løfte oss, særlig i dialogen med brukerne. At vi lykkes med standardiseringer

er avgjørende for at vi får digitalisert prosessene våre og gjennomført analyser for å se at vi oppnår ønskede effekter. For å få til dette må vi endre arbeidsmetoder, kompetanse og ressursbruk.

ESA skal gjennomføre en såkalt General Review av Norge (GR) for å gjennomgå vår status for avviksbehandling etter tidligere inspeksjoner og for å oppdatere Norges landsprofil. Dette arbeidet omfatter flere fagområder og vil kreve oppfølging av avvik og koordinering. Oppfølging av avviker vil bli sett i sammenheng med funn fra Riksrevisjonene og generelle funn fra inspeksjoner fra tredjeland.

Vi skal utvikle en systematisk prosess for strategisk kompetanseutvikling. Dette skal sikre at organisasjonen har nødvendig kompetanse for å nå framtidig mål, og vil være tydelig koblet mot ny strategi. Arbeidet med å effektivisere Tilsynsskolen vil fortsette i 2020, blant annet ved å sikre bedre dokumentasjon av gjennomført opplæring.

Vi fortsetter arbeidet med å forbedre styringen av tilsynsvirksomheten vår. Tilsynsprosessen skal videreutvikles for å sikre god forvaltningskvalitet, enhetlig og forutsigbar regelverksstolkning og gjennomføring av tilsyn. Vi skal bruke mer ressurser til å bedre kvaliteten i organisasjonen, særlig gjennom internkontroll, for å sikre kvalitet og kontinuerlig forbedring. Vi skal forbedre og effektivisere gebyrforvaltningen.

Arbeidet med personvern og informasjonssikkerhet vil bli intensivert. På personvernområdet er det viktigste tiltaket å innlemme arbeidet i kvalitetsstyringen på en måte som kan gi oss oversikt over status og mulighet for å dokumentere etterlevelse. Vi skal styrke organisasjonens kompetanse og kapasitet, i tillegg til mer og tydeligere kommunikasjon både

internt og eksternt om hvordan vi behandler personopplysninger. For å etterleve kravene til informasjonssikkerhet og personvern, vil det bli iverksatt tiltak for å bygge inn personvern i Mattilsynets digitale løsninger.

Vi skal forbedre og effektivisere gebyrforvaltningen.

OMTALE AV FELLESFØRINGER I TILDELINGSBREVET OG RAPPORTERINGSKRAV I INSTRUKS

Nedenfor omtales særlige rapporteringskrav som ikke er ivaretatt over.

Tiltak for å styrke inkluderingen og utfordringer

Vi har ivaretatt inkluderingsperspektivet i rekrutteringsprosessen – se Tabell 6. Vi har endret utlysningsteksten og malen for innstilling, samt oppdatert intern rekrutteringsinformasjon. Søkere med nedsatt funksjonsevne kan markere dette i søknaden slik at vi sikrer at vi kaller dem inn til intervju dersom de er kvalifisert.

Tabell 6: Antall ansettelser i Mattilsynet 2019

Kilde: Mattilsynet.

ANSETTELSE	2019
Nyansettelser totalt	56
Nyansatte i målgruppene	2
Andel nyansatte med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en	3,6 %

En sentral del av inkluderingsarbeidet er å tilrettelegge arbeidsforholdene for ansatte som har eller får redusert arbeidsevne. Dette arbeidet gjøres i tett samarbeid med den enkelte arbeidstaker, NAV og bedriftshelsetjenesten. Målet vårt er også at vi hvert år åpner for minst 12 personer på praksisplass. I 2019 var det 13 personer med praksisplass fra NAV på arbeidstrening i Mattilsynet. Av disse har én fått fast ansettelse og to er ansatt i vikariater etter endt arbeidstrening.

Det er utfordrende å måle effekt av de ulike tiltakene og konkludere med hva som er vellykket. Vi har svært få søkere med hull i CV-en og søkere som informerer om at de har nedsatt funksjonsevne. Utfordringene våre i arbeidet med å sette inkluderingsdugnaden ut i livet er både rekrutterings-situasjonen vår og oppgavene som vi rekrutterer til. Vi har relativt lavt turnover, og derfor få utlysninger per år i forhold til etatens størrelse. Mange av stillingene våre krever høy og svært spesifikk kompetanse. Disse stillingene er ofte lokalisert regionalt og har liten søkermasse. I tråd med ABE-reformen har vi de siste årene nedbemannet administrative stillinger, og har derfor få ledige stillinger innen dette arbeidsområdet.

Mattilsynet deltar i forsøket med anonyme søknader i staten 2019-2020, som også er en del av regjeringens integreringsløft.

Motvirke arbeidslivskriminalitet

I standardkontraktene våre med leverandører stiller vi krav om at de skal sørge for at ansatte og eventuelle underleverandører har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter. Vi har også utarbeidet en egen intern instruks for oppfølging av renholdsleverandørene. Dette sikrer at de er godkjent av Arbeidstilsynet og etterlever krav til lønns- og arbeidsvilkår. Mattilsynet gjennomfører årlige stikkprøver for å sikre at instruksene overholdes.

Systematisk arbeid med HMS

Vi skal ha en helsefremmende arbeidsplass der medarbeiderne trives, og sykefraværet skal være under 4,9 prosent.

Vi har HMS-handlingsplaner med tiltak som skal bidra til at vi når målet om redusert sykefravær. Sykefraværet ble også fulgt opp i arbeidsmiljøutvalgene både sentralt og lokalt. Allikevel gikk sykefraværet opp fra 6,1 til 6,5 prosent, og vi er ikke fornøyd med det. Vi skal arbeide enda mer planmessig med oppfølging av sykefraværet. Dette er et langsiktig arbeid som vi håper å se effektene av de kommende årene.

Vi arbeider kontinuerlig med å forbedre HMS-arbeidet, og har en nullvisjon for skader og ulykker som følge av arbeidet. Alle tilfeller av ulykker og uønskede hendelser skal rapporteres og følges opp. Nærmeste leder er ansvarlig for oppfølgingen av sine ansatte i samarbeid med vernetjenesten. Vi har startet et arbeid med sikte på å gjøre det enklere å rapportere og følge opp avvik, samt hente ut gode statistikker til bruk i det forebyggende arbeidet. Vi har også startet på en revisjon av hele HMS-systemet som videreføres i 2020. Med bakgrunn i en intern undersøkelse, og løpende rapportering, vet vi at våre ansatte av og til blir utsatt for trakassering, trusler og vold. Vi er i gang med å utvikle opplæringstiltak for ledere og medarbeidere for å øke kompetansen og gi større trygghet i situasjoner som innebærer håndtering av trakassering, trusler og vold.

Vi har etablert felles mottak for intern og ekstern varslingsystemet ivaretar også håndtering av klager på medarbeidere, myndighetsmisbruk og eventuelle systemfeil.

Lærling i Mattilsynet

Vi har i 2019 hatt én lærling ved hovedkontoret som går læretiden sin i kontor- og administrasjonsfaget.

Arbeid for å hindre diskriminering

Arbeid for å hindre diskriminering skjer gjennom avtalen for inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen), retningslinjer for rekruttering og interne varslingsrutiner og avvikssystem. Søkere med nedsatt funksjonsevne, hull i CV-en eller minoritetsbakgrunn kan markere dette i søknaden sin slik at vi følger krav om å kalle dem inn til intervju dersom de er kvalifisert.

Foto: shutterstock.com/Yuganov Konstantin

05

Vurdering av framtidssutsikter

Når vi retter blikket ut av organisasjonen og framover i tid, ser vi flere utviklingstrekk som får konsekvenser for hvordan Mattilsynet kan løse samfunnsoppdraget. Teknologi, innovasjonstakt, bærekraft og klima, samt tilliten i samfunnet, har det til felles at de er i endring. Mattilsynet har et stort etterslep når det gjelder digitalisering og endringsinitiativ i egen portefølje. Vi må styrke evnen til å møte endringer i samfunnet raskere, og gjøre nytte av disse utviklingstrekkene i vår egen utvikling de neste årene. Vi må forstå den virkeligheten virksomhetene og forbrukere lever i, hvordan den vil forandre seg, og konsekvensene det får.

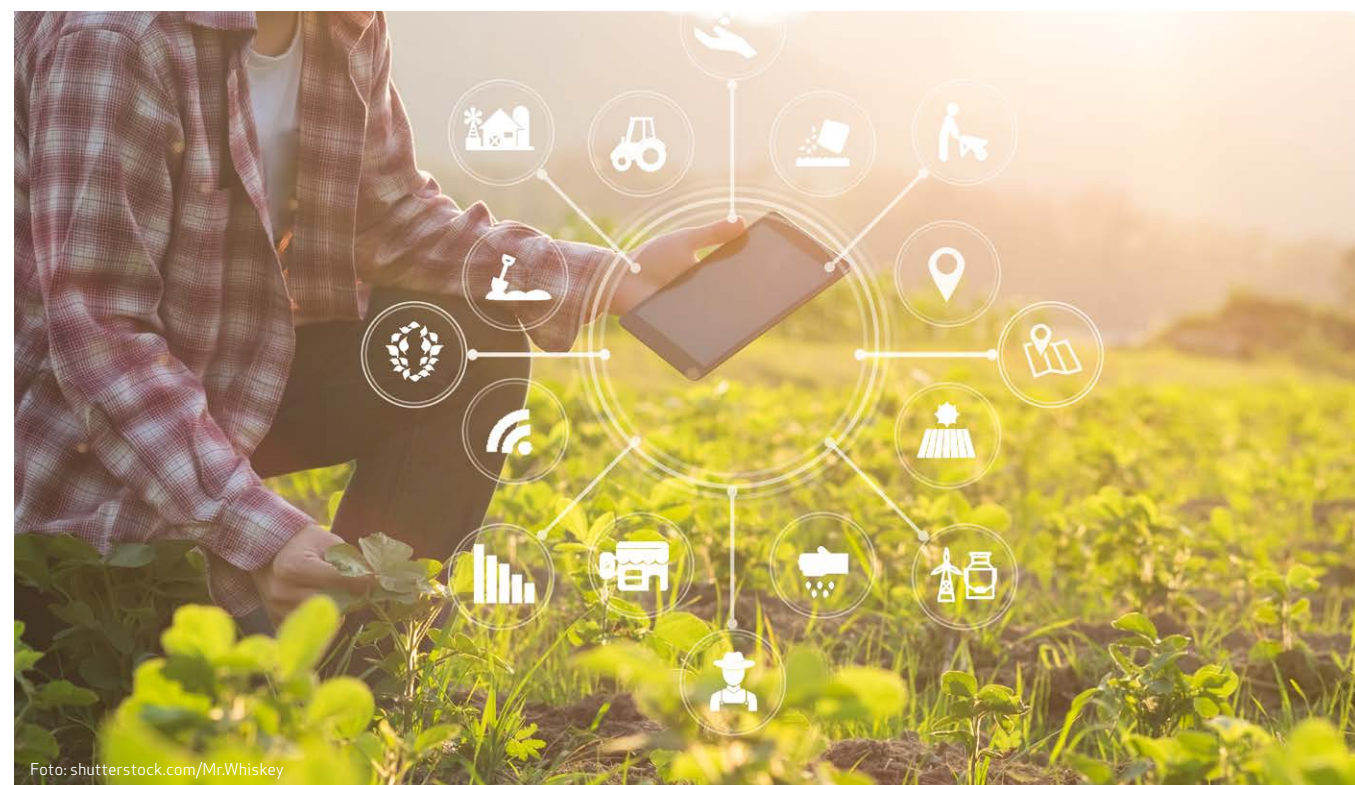

Foto: shutterstock.com/MrWhiskey

Digital transformasjon – den 4. industrielle revolusjon

Samfunnets bruk av digital teknologi er i ferd med å føre til store endringer både i virksomhetenes og forbrukernes hverdag. Dette endrer også risikobildet for Mattilsynets forvaltningsområder og hvordan vi mest effektivt kan utføre samfunnsoppdraget vårt.

Det er rask utvikling av sensorteknologi, både fysiske-, kjemiske- og biologiske sensorer. Enkelt sagt blir de mer avanserte og kan samle mer informasjon, samtidig som kostnadene ved å anskaffe og drifte dem reduseres betraktelig. Sensorer og økte muligheter for tilkobling via bl.a. 5G-nett skaper «tingenes internett», som muliggjør innsamling av store mengder data, avansert analyse og maskin-til-maskin-interaksjon.

Det har aldri vært enklere og billigere å lagre store mengder data, samtidig som verktøy for å analysere og omsette store datamengder til ny innsikt eller kunnskap blir stadig mer kraftfulle og får bedre presisjon. Parallelt utvikles selvlerende algoritmer, maskinlæring og kunstig intelligens, som skaper store muligheter for automatisering og robotisering. Blockchain og andre tilsvarende teknologier gjør dokumentasjon av sporbarhet og autentisitet mulig på et helt annet nivå enn det som til nå har vært gjennomførbart.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål ble vedtatt i 2015 og har blitt en viktig felles retning fram mot 2030 for hvordan privat og offentlig sektor i hele verden ønsker å jobbe systematisk for å skape en mer bærekraftig utvikling.

Klimaendringer er en av de største utfordringene, men å utrydde sult, sikre rent vann, sikre bærekraftig forbruk og

bevare biologisk mangfold og liv i sjøen og på land er mål som er direkte relatert til Mattilsynets samfunnsoppdrag.

Varmere klima gjør at fremmede arter etablerer seg i Norge og øker risikoen for at plante- og dyresykdommer som vi ikke har, kommer inn i landet. Et eksempel er villsvin som har etablert seg i norsk natur og som kan spre smitte av den svært alvorlige sykdommen afrikansk svinepest til norske svinehold. Samtidig gir varmere klima nye muligheter for næringsutvikling, blant annet dyrking av nye plantevekster.

EU har vedtatt «Green Deal», og kommer i 2020 med en oppdatert Farm to Fork-strategi som gir et nytt ambisjonsnivå for hvordan vi skal få en mer bærekraftig bruk av ressurser, en mer sirkulær økonomi, redusert matsvinn m.m. EU har også vedtatt forbud mot bruk av plast til engangsbruk.

Næringene jobber med å endre produksjonsmåter på mange områder. Landbruket har satt seg som mål å halvere klimagassutslippene innen 2030. Bærekraft er også en viktig driver for utvikling av nye produkter.

Det er en økende erkjennelse av at det er nødvendig å se mennesker, dyr og miljø i sammenheng for å forstå og håndtere globale utfordringer innen helse og biosikkerhet. Nasjonalt og internasjonalt jobbes det med å innhente og øke kunnskap på feltet én helse og øke vår evne til å håndtere biologiske trusler. Smitte på tvers av folk og dyr, og økt behov for å ha kontroll på biosikkerhet enten det gjelder produksjonsdyr eller ville dyr, vil også være et viktig tema framover.

Innovasjonstakt og vekstambisjoner

Lavere kostnader og større muligheter til å gjennomføre

Figur 29: FNs bærekraftsmål

DNA-analyser gir muligheter for skreddersydd mat basert på hvert enkelt individs DNA. Videre kan DNA-analyse brukes som verktøy for å spore mikrobiologiske forurensninger i mat, eller for å dokumentere autentisitet. Potensialet for redigering av gener på svært presise måter påvirker debatten knyttet til GMO. Et eksempel er om vi skal fortsette å bruke kjemiske plantevernmidler som et alternativ til å designe planter der behovet for plantevernmidler blir eliminert.

Innovasjonstakten øker både når det gjelder måten mat produseres på og i utviklingen av nye matvarer, for eksempel in vitro-kjøtt (produksjon av kjøtt i laboratorier).

Produksjon av proteiner i havet for å fø en voksende befolkning på en bærekraftig måte er pekt på som en av løsningene fra FAO, FNs organisasjon for ernæring og landbruk. Samtidig ligger det store vekstambisjoner for akvakultur i regjeringens havstrategi. Innovasjons- og utviklingstakten innenfor akvakultur er høy og stimuleres av muligheten for utviklingskonsesjoner og næringens vilje til å investere. Gjennomføringen av ambisiøse nasjonale strategier for vekst i oppdrett og den marine ingrediensindustrien fram mot 2050 vil blant annet avhenge av i hvor stor grad en oppnår teknologiutvikling som sikrer en produksjon som ivaretar miljøet og fiskens helse og velferd.

Tillit i det postfaktuelle samfunnet

Falste nyheter og matsvindel er to raskt voksende utfordringer globalt. Globaliseringen åpner for mer handel og samarbeid, men også handelskriger, svindel for eksempel av sertifikater og produktmerking, og manglende tillit mellom land. Digitale løsninger bidrar til at mer av varehandelen foregår på nett, men også til at svindel kan gjøres raskere og i et langt større omfang enn før.

Vi som forbrukere stoler gjerne mer på folk og mindre på virksomheter og myndigheter. Vi ønsker å vite mer om hvert enkelt produkt, ikke bare om hvem som har produsert det. Vi stiller krav til transparens i hele verdikjeden og har høyere krav til dyrevelferd. Deler av befolkningen endrer kostholdet i retning av effektiv ernæring med minst mulig fotavtrykk.

Samtidig kan falske nyheter og rask spredning av disse gjennom sosiale medier bidra til å undergrave tilliten til virksomheter og myndigheter som har til hensikt å levere trygge produkter.

Hvordan påvirker denne utviklingen Mattilsynet?

De digitale teknologiene som nå forandrer samfunnet, gjør presisjonslandbruk mulig. Vanning, gjødsling og sprøyting kan tilpasses hver enkelt plante. Individuell mekanisk fjerning av ugress kan erstatte bruk av plantevernmidler. Med data fra melkekyr, ikke bare på individnivå, men fra hver enkelt spene, blir det enklere å fange opp sykdommer og helseutfordringer gjennom analyse av data, enn ved tradisjonelle fysiske tilsynsbesøk og prøvetaking. Innen akvakultur blir det mulig å følge produksjonen på alle nivåer i en merd gjennom sensorenes

registreringer, og etter hvert kan man kanskje behandle eller sortere ut syk fisk på individnivå. Ny innsikt og kunnskap skapes på nye måter, blant annet gjennom såkalte digitale tvillinger, der man til enhver tid har en oppdatert digital kopi av kua eller laksen.

Mange av virksomhetene innenfor Mattilsynets forvaltningsområde blir i stigende grad automatisert og robotisert, og det blir etter hvert viktigere å forstå hvordan algoritmene styrer produksjonen, enn hvordan menneskelig adferd kan påvirke mattryggheten i et prosesseringsanlegg.

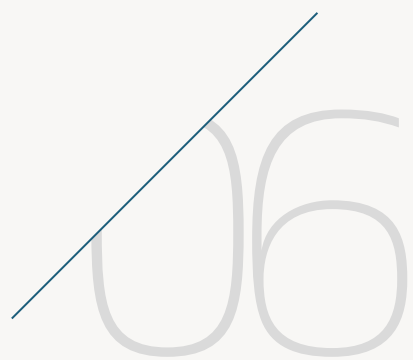
Hvilke data Mattilsynet selv samler inn og hvilke data vi får tilgang til fra andre etater, forvaltningsinstitusjoner og næringene selv, vil gi et viktig grunnlag for å forstå tilstanden og for å kunne risikobasere den offentlige kontrollen gjennom tilsyn eller andre tiltak. Vi må forstå og sikre god datakvalitet og håndtere data på ryddige måter både med hensyn til personvern (GDPR) og forretningssensitiv informasjon som kan påvirke verdiskaping.

Digitale teknologier gir også nye muligheter for brukerdiallog, blant annet gjennom selvbetjening og automatisering av søknads- og godkjenningprosesser. Her må vi innhente et etterslep og øke takten i digitaliseringen vår. Slik vi har sett i andre sektorer, forventer vi at enkle arbeidsoppgaver hos oss selv kan automatiseres, samtidig som vi vil trenge godt faglig skjønn og spisskompetanse til å håndtere de mer kompliserte sakene som ikke kan automatiseres i samme grad.

Bærekraftmålene peker på nye behov for å drive bærekraftig landbruk og sikre trygt drikkevann. Hvordan skal vi sikre hensiktsmessig regulering og offentlig kontroll i en matkjede som blir mer avansert og som endres og utvikles raskere enn noen gang? Innovasjonstakten i både landbruket og akvakultursektoren stiller krav til vår evne til å øke utviklingstakten i egen virksomhet. Vi må forstå hvordan disse utviklingstrekkene endrer risikobildet og hvordan vår offentlige kontroll må endres som følge av dette. Dette vil innebære behov for annen kompetanse enn Mattilsynet har i dag, og for nye måter å jobbe på, internt og i samarbeid med omgivelsene.

Mattilsynet må forsterke arbeidet med å avsløre matsvindel og finne effektive kontrollmetoder for varehandelen på nett. Vi må jobbe systematisk med hvordan vi kan opprettholde og videreutvikle tillit i befolkningen. Og vi må videreutvikle samarbeidet med næringene og samarbeidspartnerne i og utenfor matforvaltningen, både nasjonalt og internasjonalt. Tilliten til myndighetene er en verdi i det norske samfunnet som vi må jobbe hardt for å vedlikeholde. Hvis ikke befolkningen, næringene eller andre lands veterinærmyndigheter tror på oss, kan vi vanskelig utføre samfunnsoppdraget. Tillitsskapende samarbeid, åpenhet og dialog skal derfor prege utviklingsarbeidet vårt i årene framover.

Årsregnskap

Foto: shutterstock.com/Hand Robot

LEDELSESKOMMENTARER

FORMÅL

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- Sikre trygg mat og trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, landdyr og fisk
- Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele matproduksjonskjeden
- Ivareta miljøvennlig produksjon

Mattilsynet skal ivareta hensyn langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet. Vi skal i tillegg arbeide for målene i annen lovgivning Mattilsynet forvalter.

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnoten til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør kapittel VI i årsrapporten til Mattilsynet.

VURDERINGER AV VESENTLIGE FORHOLD SAMMENLIGNET MOT FJORÅRET

Mattilsynets driftsutgifter på kapittel 1115 post 01 er på 1,387 milliarder kroner i 2019 mot 1,372 milliarder kroner i 2018. Tar vi hensyn til lønnsoppgjør og generell prisstigning er det i realiteten en reduksjon i utgiftene. Mattilsynet har økt utviklingstakten knyttet til tilsynsløsninger og systemstøtte, noe som leder til økte utbetalinger til kjøp av tjenester til utvikling og vedlikehold, fra 43,4 millioner kroner i 2018 til 62,3 millioner kroner i 2019. En del av årsaken til at driftsutgiftene likevel øker forholdsvis lite er reduserte utbetalinger knyttet til investeringer i fremtidsrettede kontorløsninger i prosjektet «Fremtidens arbeidsplass», hvor det var høyere utbetalinger i 2017 og 2018. Videre er det også gjennomført besparelser på enkelte områder, blant annet er utbetalinger i forbindelse med reiser redusert til 29,8 millioner kroner i 2019, mot 38 millioner kroner i 2017 og 32,5 millioner kroner i 2018.

ÅRSVERK, LØNN OG SOSIALE UTGIFTER

Antall utførte årsverk i Mattilsynet i 2019 var 1107. Dette er beregnet i henhold til definisjon av utførte årsverk i personalmelding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 27.11.2019. Økning i utbetalinger til lønn skyldes lønnsjustering knyttet til lønnsoppgjørene, men økningen er relativt lav som følge av at antall årsverk er redusert fra 2018 til 2019. Se nærmere omtale i note 2 til årsregnskapet.

ANDRE UTBETALINGER TIL DRIFT

Det var en økning i andre utbetalinger til drift i 2019 på i overkant av 26 millioner kroner, fra 444 millioner kroner i 2018 til 470,6 millioner kroner i 2019. Økningen har i hovedsak kommet på kjøp av tjenester til utvikling og vedlikehold IKT, samt på utgifter til analyser og veterinærtjenester i forbindelse med håndtering av utbruddene av dyresykdommene CWD og Mædi.

VURDERINGER AV VESENTLIGE FORHOLD MELLOM TILDELING OG REGNSKAP

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter

Mattilsynet disponerte 1,398 milliarder kroner på posten for driftsutgifter i 2019. Korrigert for merinntektene på kapittel 4115 post 02 på 6,5 millioner kroner var det en mindretutt på 17,1 millioner kroner i 2019, som tilsvarer 1,2 % av disponibel bevilgning. 2 millioner kroner av bevilgningen ble benyttet av Landbruks- og matdepartementet til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Disse utgiftene er ikke inkludert i Mattilsynets årsregnskap.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv

Det ble innbetalt 204,6 millioner kroner i gebyrer, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i 2019, mens bevilgningen var på 198,7 millioner kroner. Dette gir en merinntekt på 5,9 millioner kroner, noe som i hovedsak skyldes noe høyere gebyrinntekter i 2019 fra kjøttkontroll. På andre gebyrordninger er det kun mindre avvik.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv

Driftsinntekter og refusjoner var på 12,3 millioner kroner i 2019 og består hovedsakelig av inntekter knyttet til administrasjonsgebyr, framleie av lokaler, prosjekter med ekstern finansiering og oppgaver som Mattilsynet utfører for andre myndigheter. Merinntekten på 6,4 millioner kroner skyldes tilfeldige inntekter gjennom året.

Kap. 5550 post 70 Miljøavgift på plantevernmidler

Regnskapet viser en merinntekt på 36,4 millioner kroner i 2019. Det var en stor andel innbetalinger i 2019 som gjelder avgift utfakturert i 2018, noe som er årsaken til den store merinntekten i 2019.

REVISJONSORDNING

Riksrevisjonen er ekstern revisor og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato. Mattilsynet har frist for å publisere det endelige regnskapet innen 1. mai 2020. Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjon er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt Mattilsynet.

LEDERS BERETNING

Jeg bekrefter at:

- Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger av regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31.12.2019.
- Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet.

13. mars 2020

Ingunn Midttun Godal
administrerende direktør

PRINSIPPNOTE

GENERELT OM ÅRSREGNSKAPET

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskonto-rapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Sumlinjen "netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap

- Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret
- Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Brutto-prinsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- Intern fakturering praktiseres ikke

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall Mattilsynet har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som Mattilsynet har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskapet.

- Note A viser forklaring av samlet tildeling
- Note B viser forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

OPPSTILLING AV ARTSKONTORAPPORTERING

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifisering av mellomværende med statskassen ved året slutt og artskontooppstillingen viser Mattilsynets rapportering til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer. Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- Note 1 innbetalinger fra drift
- Note 2 utbetalinger til lønn
- Note 3 andre utbetalinger til drift
- Note 4 finansinntekter og finansutgifter
- Note 5 utbetalinger til investeringer
- Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten
- Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten
- Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

KONTOPLAN

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

ARBEIDSGIVERAVGIFT, NETTOFØRINGSORDNING, PENSJONSPREMIE OG GRUPPELIV

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men er regnskapsført og rapportert som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel Folketrygden.

Mattilsynet er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1. januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonspremie til Statens Pensjonskasse er fra og med 2017 belastet regnskapet i sin helhet. Pensjonspremien betales 6 ganger per år iht. til faktura fra Statens Pensjonskasse. Fakturaen inneholder både arbeidsgiverandel og beløp trukket av de ansattes lønn.

Grupplivsforsikring blir ikke utbetalt men belastet kapittel 5309 post 29, jf. R-101. pkt. 4.3.1.

IMMATERIELLE EIENDELER OG ANLEGGSMIDLER

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr 30 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr 30 000, men som Mattilsynet anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr 30 000).

SELVASSURANDØRPRINSIPP

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

STATENS KONSERNKONTOORDNING

Mattilsynet tilfører ikke likvider gjennom året. Mattilsynet har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

BEVILGNINGSRAPPORTERING FOR REGNSKAPSÅRET 2019

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2019	Merutgift (-) og mindretgift
1115	Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 397 967 000	1 387 331 184	10 635 816
1115	Mattilsynet	22	Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	14 071 000	10 303 988	3 767 012
1115	Mattilsynet (overslagsbevilgning)	71	Tilskudd til erstatninger	A, B	4 200 000	3 408 035	791 965
0540	Difi-medfinansiering IKT prosjekter	25	Spesielle driftsutgifter	B		6 831 718	
0702	Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		199 430	
0900	NFD Nasjonale eksperter	21	Spesielle driftsutgifter			1 641 994	
0714	Folkehelse	21	Spesielle driftsutgifter	B		0	
1100	LMD	21	Spesielle driftsutgifter	B		8 997 810	
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen (belastningsfullmakt)	77	Utviklingstiltak	B		0	
1400	Klima- og miljødepartementet (belastningsfullmakt)	01	Driftsutgifter	B		0	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		76 465 933	
Sum utgiftsført					1 416 238 000	1 495 180 091	

Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2019	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m		198 704 000	204 602 239	5 898 239
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	5 874 000	12 293 320	6 419 320
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	ymse			1 674 924	
5550	"Miljøavgift på plantevernmidler"	70	Miljøavgift på plantevernmidler		65 000 000	101 400 225	36 400 225
5584	Andre avgifter	70	Andre avgifter			0	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			101 446 011	
Sum inntektsført					269 578 000	421 416 719	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						1 073 763 372	

Kapitalkontoer

60080701	Norges Bank KK /innbetalinger					360 386 333	
60080702	Norges Bank KK/utbetalinger					-1 433 561 213	
711315	Endring i mellomværende med statskassen					-588 492	
Sum rapportert						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2019	2018	Endring
711315	Mellomværende med statskassen	-37 096 574	-36 508 082	-588 492

NOTE A FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	28 063 000	1 369 904 000	1 397 967 000
1115 22	673 000	13 398 000	14 071 000
1115 71		4 200 000	4 200 000

NOTE B FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BEREKNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP TIL NESTE ÅR

Kapittel og post	1115 01	1115 22	1115 71
Stikkord			“overslagsbevilgning”
Merutgift(-)/ mindre utgift	10 635 816	3 767 012	791 965
Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter			
Merutgift(-)/ mindreutgift etter andres utgiftsføringer	10 635 816	3 767 012	791 965
Merinntekter iht merinntektsfullmakt	6 419 320		
Innsparinger			
Sum grunnlag for overføring	17 055 136	3 767 012	791 965
Maks. overførbart beløp *	68 495 200	669 900	210 000
Mulig overførbart beløp beregnet av virksomh.	17 055 136	669 900	

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29. Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

FORKLARING TIL BRUK AV BUDSJETTFULLMAKTER**Mottatte belastningsfullmakter**

“Mattilsynet har fått stilt kr 200 000 til disposisjon til beredskapsplanlegging og øvelser knyttet til oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap hos Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 0702 post 21 Beredskap. Av fullmakten er kr 199 430 benyttet.

Virksomheten har mottatt fullmakt til å belaste kap. 1100 post 21 med inntil kr 9 000 000 til dekning av utgifter til håndtering og kartlegging av CWD. Posten er belastet med kr 8 997 810 i 2019.

Videre har Mattilsynet mottatt fullmakt til å belaste kap. 0540 post 25 med inntil kr 7 049 701 i medfinansiering for prosjektet Systemstøtte for kjøttkontroll. Posten er belastet med kr 6 831 718.

Mattilsynet har også mottatt fullmakt til å belaste kap. 0900 post 21 med inntil kr 1 800 000 til dekning av utgifter knyttet til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Av dette har Mattilsynet benyttet kr 1 655 607.

Utgiftsført av andre virksomheter og merutgift(-)/ mindreutgift etter tildelingsbrev

I hht tildelingsbrevet kan Landbruks- og matdepartementet holde tilbake kr 2 000 000 av totalbevilgningen på kap. 1115

post 01 til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer og EØS-oversettelse. Landbruks- og matdepartementet har utgiftsført kr 1 996 299 på virksomhetens kapittel/post 1115 01.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

Rapportering av betalt merverdiavgift

Mattilsynet er omfattet av nettoføringsordningen og rapporterer betalt merverdiavgift på kap. 1633 post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til Mattilsynets utgifter ført på postene 01-49. I 2019 betalte Mattilsynet kr 76 465 933 i statlig merverdiavgift.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Virksomhetens bevilgning på kapittel/post 1115 71 er gitt med stikkordet “overslagsbevilgning”. Bevilgningen skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av Mattilsynet i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig.

ARTSKONTORRAPPORTERINGEN 31.12.2019

	Note	2019	2018
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	197 651 280	175 135 050
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	727 996	1 973 214
Salgs- og leieinnbetalinger	1	1 279 764	1 141 892
Andre innbetalinger	1	10 384 881	9 735 465
Sum innbetalinger fra drift		210 043 921	187 985 622

Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet

Utbetalinger til lønn	2	936 797 300	925 096 326
Andre utbetalinger til drift	3	470 555 114	443 982 959
Sum utbetalinger til drift		1 407 352 414	1 369 079 285
Netto rapporterte driftsutgifter		1 197 308 493	1 181 093 663

Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet

Innbetaling av finansinntekter	4	472 842	391 587
Sum investerings- og finansinntekter		472 842	391 587

Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet

Utbetaling til investeringer	5	8 987 416	22 363 995
Utbetaling av finansutgifter	6	9 404	10 167
Sum investerings- og finansutgifter		8 996 820	22 374 162
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		8 523 978	21 982 575

Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	7	108 351 184	58 107 232
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		108 351 184	58 107 232

Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

Utbetalinger av tilskudd og stønader	8	2 937 087	2 729 491
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		2 937 087	2 729 491

Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler

Gruppelivsforsikring	2	1 674 924	1 717 073
Arbeidsgiveravgift	2	101 446 011	99 839 945
Nettoføringsordning for merverdiavgift	1	76 465 933	71 845 434
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		26 655 002	29 711 584
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		1 073 763 372	1 117 986 913

OVERSIKT OVER MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

Eiendeler og gjeld	Note	2019	2018
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	8	73 260	131 260
Kortsiktige fordringer	8	242 864	288 542
Leverandørgjeld	8	-	-
Skyldig skattetrekk	8	-33 172 540	-35 059 303
Skyldige offentlige avgifter	8	-1 173 088	-1 128 165
Annen kortsiktig gjeld	8	-3 067 070	-740 416
Sum mellomværende med statskassen		-37 096 574	-36 508 082

NOTE 1 INNBETALINGER FRA DRIFT

	31.12.2019	31.12.2018
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyr for særskilte ytelser	39 849 581	39 729 269
Gebyrer for tilsyn og kontroll	157 801 699	135 405 782
Sum innbetalinger fra gebyrer	197 651 280	175 135 050

Innbetalinger fra tilskudd og overføringer

Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)	727 996	1 973 214
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	727 996	1 973 214

Salgs- og leieinnbetalinger

Leieinntekter	1 279 764	1 141 892
Sum salgs- og leieinnbetalinger	1 279 764	1 141 892

Andre innbetalinger

Refusjoner m.m.	7 606 545	7 270 290
Inntekter administrasjonsgebyr	1 189 510	1 084 069
Annen inntekt -viderefakturering	1 588 825	1 381 107
Innkomet på tidl.nedskrevne fordringer	0	0
Sum andre innbetalinger	10 384 881	9 735 465

Sum innbetalinger fra drift	210 043 921	187 985 622
------------------------------------	--------------------	--------------------

NOTE 2 UTbetalinger TIL LØNN

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter		
Lønn	757 724 962	749 678 761
Arbeidsgiveravgift	101 446 012	99 839 946
Sykepenger og andre refusjoner	-34 375 049	-37 964 197
Andre ytelser	15 128 618	15 299 057
Reguleringspremie komm/fylkeskomm pensjonskasser/SPK*	96 872 757	98 242 758
Sum utbetalinger til lønn**	936 797 300	925 096 326
Gjennomsnitt antall årsverk***	1 107	1 225

* Reduksjon i utgifter til pensjon skyldes lavere pensjonspremie knyttet til tidligere kommunalt ansatte som i 2004 ble en del av Mattilsynets organisasjon. Mattilsynet bærer selv risikoen knyttet til disse og blir fortløpende belastet ved pensjonsuttak eller endringer.

** Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr 434 398 Nordisk Ministerråd.

*** Beregningsmetoden er endret fra og med 2019. Vi viser antall utførte årsverk i tråd med personmelding fra Kommunal- og Moderniseringsdepartementet 27.11.2019. Den nye beregningsmetoden gir en reduksjon på ca 90 årsverk i 2019, sammenlignet med gammel beregningsmetode som ble benyttet for 2018 og tidligere.

NOTE 3 ANDRE UTbetalinger TIL DRIFT

	31.12.2019	31.12.2018
Andre utbetalinger til drift		
Utgifter lokaler	87 834 880	87 119 627
Leie av maskiner, inventar og lignende	22 193 229	18 684 085
Mindre utstyrsanskaffelser	12 144 614	11 870 057
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	1 566 787	1 448 502
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	15 742 479	16 287 443
Konsulenttjenester innen økonomi, revisjon og juss	449 907	114 219
Kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT*	62 278 172	43 434 423
Forvaltningsstøtte	43 503 406	45 460 157
Analyse og veterinærtjeneste**	129 257 579	112 005 528
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	20 255 599	23 788 250
Reiser og diett	29 765 408	32 484 267
Utlegg til viderefakturering	2 125 309	2 745 036
Øvrige driftsutgifter ***	43 437 744	48 541 364
Sum andre utbetalinger til drift	470 555 114	443 982 959

* Økningen fra året før skyldes økt utviklingstakt knyttet til tilsynsløsninger og systemstøtte.

** Økte utbetalinger til analyser og veterinærtjenester har blant annet sammenheng med håndtering av utbrudd av dyresykdommer som CWD og Mædi.

*** Av virksomhetens utbetalinger til øvrige driftsutgifter vedrører kr 292 206 Nordisk Ministerråd.

NOTE 4 FINANSINTEKTER OG FINANSUTGIFTER

	31.12.2019	31.12.2018
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	472 842	391 587
Sum innbetaling av finansinntekter	472 842	391 587
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	9 404	10 167
Sum utbetaling av finansutgifter	9 404	10 167

NOTE 5 UTBETALINGER TIL INVESTERING

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	525 619	1 131 986
Maskiner og transportmidler	155 917	30 262
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende*	7 107 201	18 843 939
Andre utgiftsførte investeringer	1 198 678	2 357 807
Sum utbetalt til investeringer	8 987 416	22 363 995

* Utbetalinger til driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende gjelder i stor grad investeringer i kontorutstyr i prosjektet Fremtidens arbeidsplass. Aktiviteten i prosjektet var lavere i 2019 enn årene før, noe som forklarer reduksjonen i utgifter på denne posten.

NOTE 6 INNKREVINGSVIRKSOMHET OG ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN

	31.12.2019	31.12.2018
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m		
Miljøavgift*	101 400 225	52 701 233
Avgifter planteforedlerrett	182 935	381 706
Overtredelsesgebyr	2 885 506	5 889 211
Tvangsmulkt**	3 882 518	-864 918
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	108 351 184	58 107 232

* Miljøavgift kreves på plantevernmidler i grossistledet. Angrepene av skadegjørere bestemmes i stor grad av klima- og værforhold, noe som gjør at inntektene varierer fra år til år.

** Negativt beløp på tvangsmulkt i 2018 skyldtes reversering av tvangsgebyr som var ilagt tidligere år, i forbindelse med nye avgjørelser i sakene.

NOTE 7 TILSKUDDSFORVALTNING OG ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN

	31.12.2019	31.12.2018
Utbetalinger av tilskudd og stønader		
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS	2 536 521	2 208 257
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	365 128	419 251
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ideelle organisasjoner	1 699	2 889
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	33 739	99 093
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	2 937 087	2 729 491

NOTE 8 FORSKJELLEN MELLOM AVREGNING MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

	31.12.2019 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2019 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer	73 260	73 260	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	25 759 989	0	25 759 989
Andre fordringer	5 540 760	242 864	5 297 896
Sum	31 374 009	316 124	31 057 885
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-3 258 081	0	-3 258 081
Skyldig skattetrekk	-33 183 309	-33 172 540	-10 769
Skyldige offentlige avgifter	-1 173 088	-1 173 088	0
Annen kortsiktig gjeld	-11 666 589	-3 067 070	-8 599 519
Sum	-49 281 067	-37 412 698	-11 868 369
Sum	-17 907 058	-37 096 574	19 189 516

VEDLEGG 1: EFFEKTINDIKATORER

TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN

Tabell 1: Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer som for eksempel plantevernmidlerester, dioksiner, PCB og legemiddelrester.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Plantevernmidler innenlands			
Antall prøver	434	445	327
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	0	0	0,3
Plantevernmidler import			
Antall prøver	849	907	778
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	2	2,8	1,7
Fremmedstoffer til landdyr innenlands			
Antall prøver	3 989	4 030	4 219
Andel prøver med overskridelse i %*	1,4	4	2,5
Fremmedstoffer til landdyr import			
Antall prøver	103	120	90
Andel prøver med overskridelse i %	0	0	0

* Overskridelsene økte for 2018 siden vi det året startet med analyser av kobber i prøver av lever og honning. Nivåene av kobber overskrider grenseverdiene i regelverket om plantevernmidler, men reflekterer bare naturlig forekommende kobber i miljøet. Det er ikke helsefare knyttet til overskridelsene.

Tabell 2: Antall registrerte sykdomstilfeller etter innenlands smitte av *Salmonella*, *Campylobacter*, *Yersinia*, *Shigella*, *Listeria*, *EHEC* (MSIS).

(Kilde: Folkehelseinstitutt.)

SYKDOM	2017	2018	2019*
Campylobacteriose	1 512	1 225	1523
E. coli EHEC	237	269	246
E. coli-enteritt unntatt EHEC	200	190	191
Listeriose	12	23	21
Salmonellose	254	232	305
Shigellose	22	21	35
Yersiniose	29	70	45
Totalt	2 266	2 030	2366

* Tall for 2019 ikke ferdig fordelt på innland/utland enda (sist oppdatert 13.02.2020).

Tabell 3: Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF).

Kilde: Europeisk meldesystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF)

	2017	2018	2019
Antall RASFF-meldinger om funn relatert til helsefare sendt fra Norge	37	34	35
Antall RASFF-meldinger for allergener som berører Norge	-	7	18

Vedlegg

Tabell 4: Andel personer i Norge tilknyttet vannforsyningssystem med tilfredsstillende analyseresultater for drikkevannskvalitet (E. coli, farge, turbiditet og pH) i prosent.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019*
E. coli	99,4	99,8	99,7
Farge	98,9	99,7	99,3
pH	94,1	94,5	92,7
Turbiditet	98,6	99,7	98,2

* Ufullstendige tall pga. pågående arbeid med innrapportering.

GOD HELSE HOS PLANTER, FISK OG LANDDYR

Tabell 5: Antall nye lokaliteter med funn av alvorlige planteskadegjørere.

(Kilde: Mattilsynet.)

SKADEGJØRER	2017	2018	2019*
Frukt og bær			
Sharkavirus	0	1	0
Heksekost	0	1	2
Pærevisnesjuke	2*	1	1
Plum American line pattern ilarvirus	0	0	0
Strawberry crinkle virus	3*	0*	0
Strawberry mild yellow edge virus	1*	0*	0
Strawberry vein banding virus	0*	1*	0
Blodlus	2	6	5
Liten jordbærbladlus	0*	0*	0
<i>Xanthomonas fragariae</i>	0*	1*	0
Grøntanlegg			
Ramorum greinvisning	12	1	14
Veksthus			
Tospovirus	0	1	4
Pepinomosaikkvirus	0	1	1
Tomato chlorotic dwarf viroid	0	0	0
Søramerikansk tomatmøll	5	0	0
<i>Thrips setosus</i>	0	8*	0
Poteter og grønnsaker på friland			
Gul potetcystenematode	3	4	12
Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	1	13	0
Koloradobille			1
Lys ringrøte			1*
Løkhvirvler	0	1	0
Sum	29	40	41

* År der det ble gjennomført OK-program for skadegjøreren.

Funn av pærebrann inngår ikke i tabellen. Rapport fra Aksjon pærebrann 2019 gir informasjon om påvisninger av pærebrann.

Tabell 6: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos domestiserte og villlevende landdyr.

(Kilde: Veterinærinstituttet.)

DYREART	SJUKDOM/ AGENS	2017	2018	2019
A				
Storfe	Blåtunge	0	0	0
Fjørfe, høns	ILT (hobbyflokker i parentes)	0 (13)	0 (1)	0 (2)
	Fugleinfluenza lavpatogen	0	0	0
Alpakka/lama	<i>Psoroptes ovis</i> (saueskabb)	4	3	1
B				
Storfe	BVD	0	0	0
	Salmonella	0	3	0
	Paratuberkulose	0	0	0
	Ringorm	9	7	15
Svin	Influenza hos svin*	0	0	1
	Salmonella	1	3	0
	Nekrotiserende enteritt	0	0	0
Sau	Skrapesjuke klassisk	0	0	0
	Skrapesjuke Nor98	12	8	10
	<i>Salmonella diarizonae</i>	6	8	7
	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotrøte	9	1	1
	Mædi	0	0	5
Geit	CAE	1	1	1
	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotrøte	0	0	0
	Skrapesjuke Nor98	0	0	0
Hest	CAE	0	2	5
	Kverke	1	1	3
Pelsdyr	Salmonella	0	26	2
	Reveskabb	0	0	0
Fjørfe, høns	IB (hobbyflokker i parentes)	0 (19)	1 (1)	0 (8)
	Mycoplasma (hobbyflokker i parentes)	0 (11)	0 (1)	0 (4)
	Salmonella	1	2	1
Kalkun	Hønskolera	0	0	0
	Salmonella	0	0	1
Gjess	Salmonella	0	1	0
Kanin	Rabbit Haemorrhagic Disease	0	0	1
Hare	Tularemi	17**	7	16

* Antallet i kolonnene er antall PCR-positive prøver for influensa A. Det var 5 positive dyr fra én besetning. Data fra OK-programmet for spesifikke virusinfeksjoner hos svin viser at ca. halvparten av besetningene har antistoffer mot influensa A(H1N1) pm09.

** 4 av 17 med påvisning kom fra samme oppdrett

Tabell 7: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos oppdrettsfisk og viltlevende fisk.

(Kilde: Veterinærinstituttet.)

SJUKDOM	LISTE	2017	2018	2019
Oppdrettsfisk (laksefisk)				
ILA	2	14	13	10
VHS	2	0	0	0
PD	3	178	163	152
Furunkulose	3	0	0	0
BKD	3	1	0	1
Oppdrettsfisk (marine arter)				
Francisellose	3	0	0	0
VNN/VER	3	0	0	0
Viltlevende laksefisk (vassdrag)				
Gyrodactylus salaris	3	0	0	1
Furunkulose	3	2	3	2
Krepsdyr				
Krepsepest (signalkreps)	3	0	1	0

GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR

Tabell 8: Antall og andel i tap av dyr på beite.

(Kilde: Landbruksdirektoratet herunder organisert beitebruk og reindriftsforvaltningen.)

	2017	2018***	2019
Antall sau på beite	591 940	799 545	750 617
Antall sau tapt	16 853	23 026	43 132
Prosent sau	2,85 %	2,88 %	5,70 %
Antall lam på beite	971 863	1 225 468	1 179 515
Antall lam tapt	64 480	73 983	101 502
Prosent lam	6,63 %	6,04 %	8,60 %
Antall rein på beite*	213 012	215 144	-
Antall reinsdyr tapt	82 112	70 401	-
Prosent reinsdyr **	23 %	23 %	-
Herav antall reinkalv	63 541	56 410	-

* Reindriftsåret gjelder fra 1.4. – 31.3. Tallene for reinsdyr utgjør tall pr 31.3. ført på det året som avslutter reindriftsåret.

** Tapsprosent er beregnet med utgangspunkt i det antallet dyr som reindriften kunne hatt dersom det ikke hadde vært noen tap, og ikke hadde blitt slaktet noen reinsdyr forutgående reindriftsår.

*** T.o.m. 2017 gjelder tallene for sau og lam på beite organisert beitebruk. Fra og med 2018 gjelder tallet totaltap.

Tabell 9: Fotputeskår slaktekylling - andel flokker som klassifiseres som A, B og C

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Andel flokker med klasse A	95,7	97,3	96,6
Andel flokker med klasse B	2,9	1,7	1,7
Andel flokker med klasse C	1,4	1,0	1,2

Tabell 10: Andel slaktegris registrert med halesår på slakteri.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Andel griser med åpent halesår/avhelet halesår eller kort hale på slakteri	9,1 %	6,5 %	3,6 %

Tabell 11: Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel av dyr i produksjonsdyrehold («dyretragedier»).

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017*	2018	2019
Antall saker med alvorlig vanskjøtsel i produksjonsdyrehold (hest ikke medregnet)	38	36	34

* Periodekillemåte 2017 enn senere

HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN LANGS HELE MATPRODUKSJONSKJEDEN

Tabell 12: Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften for ferdigpakke næringsmidler.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Antall vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	2 018	928	423
Andel vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	22 %	12 %	8 %

Tabell 13:

Antall og andel prøver av fôr hvor det er påvist salmonella eller overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Antall prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	0	1	6
Andel prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	0,0 %	0,2 %	1,4 %

MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Tabell 14: Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Omsetning (tonn virksomt stoff)	677	622	619
Omsetning i % av 1996/1997	93	85	85
Helserisiko i % av 1996/1997	76	66	70
Miljørisiko i % av 1996/1997	79	79	79

Tabellen viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent.

Tabell 15: Mengde antibiotika brukt til produksjonsdyr og sports- og familiedyr, og andel av dette som er bredspektrede antibiotika.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019**
Mengde antibiotika brukt til produksjonsdyr	4821 kg	
Mengde antibiotika brukt til sports- og familiedyr	347 kg	
Andel bredspektrede antibiotika til produksjonsdyr (%)	18 %	
Andel bredspektrede antibiotika til sports- og familiedyr (%)*	14 %	

* Bare kjæledyr

** NORMVET -rapporten for 2019 blir ferdig i høsten 2020

VEDLEGG 2: PRODUKSJONSINDIKATORER

UTVIKLE REGELVERK

Tabell 1: Produksjonsindikatorer - utvikle regelverk.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Kommenterte dagsordener skrevet i henhold til mal og levert innen frist	99 %	94 %	95 %
EØS-notatene skrevet og videresendt til departementet innen frist	88 %	85 %	85 %
Form 1 sendt departementene innen 2 uker etter EØS-komite møtene	60 %	57 %	63 %

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Tabell 2: Produksjonsindikatorer - kommunisere og veilede.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Matportalen.no - antall besøk	1 133 699	1 100 570	1 130 427
Mattilsynet.no - antall besøk	1 526 092	1 507 067	2 456 487

FØRE TILSYN

Tabell 3: Produksjonsindikatorer - føre tilsyn.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Tilsynsproduksjon - antall tilsyn			
Totalt antall tilsyn	70 902	66 949	64 707
For utvalgte områder:			
Drikkevann	1 484	1 375	1 229
Dyrevelferd	12 110	11 301	9 017
Fiskehelse (= Primærproduksjon akvatiske dyr)	3 345	3 800	3 187
Produktivitet - antall tilsyn pr ukeverk på tilsynstype inspeksjon innen fagområdene «detalj, servering, transport, næringsmidler»	6,3	6,2	6,0
"Beredskap - antall/type gjennomførte øvelser Se kapittel om beredskap for omtale"	600 ^[1]	51	50
Antall gjennomførte risiko- og sårbarhetsanalyser ^[2]	1	45 ^[3]	11

[1] Innføring av MatCim i 2017 gjorde at vi hadde ekstra mange øvelser, særlig med varslingsrutiner.

[2] Kort beskrivelse av området analysene dekker se kapittel om Styring og kontroll

[3] ROS-analyser av våre datasystemer på grunn av innføring av personopplysningsloven (GDPR)

Tabell 4: Produksjonsindikatorer - tilsynskvalitet.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Manglende regeletterlevelse			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket	50 %	46 %	43 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	56 %	51 %	55 %
Dyrevelferd	41 %	39 %	36 %
Fiskehelse	46 %	38 %	47 %
Enhetlig faglig skjønn			
Variasjon mellom regionene i andel av virksomhetene med påvist avvik	46-56 %	44-51 %	39-47 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	44-76 %	43-65 %	41-84 %
Dyrevelferd	35-50 %	27-50 %	32-42 %
Fiskehelse	35-55 %	36-43 %	43-55 %
Virkemiddelbruk			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor vedtak er fattet relatert til avvik	94 %	91 %	87 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	96 %	95 %	93 %
Dyrevelferd	91 %	88 %	83 %
Fiskehelse	93 %	89 %	85 %
Enhetlig virkemiddelbruk			
Variasjon mellom regionene i andel av virksomhetene hvor det er fattet vedtak relatert til avvik	92-97 %	86-94 %	82-90 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	93-98 %	92-98 %	89-100 %
Dyrevelferd	89-94 %	83-90 %	76-86 %
Fiskehelse	84-97 %	73-97 %	71-95 %

STYRE OG STØTTE

Tabell 5: Produksjonsindikatorer - styre og støtte.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Effektiv drift - Andel årsverk til støtte og styreaktiviteter*	24,1 %	24,0 %	24,0 %
HMS - Prosent sykefravær	6,3 %	6,1 %	6,5 %
IKT - Oppetid for MATS skjematenester	99,97 %	100 %	99,97 %

* I beregningen inngår driftsoppgaver innen IKT, Sikkerhet, dokumentasjon/arkiv, sentralbord, kontordrift, HMS, HR, innkjøp, økonomi, styring og ledelse

VEDLEGG 3: STATISTIKK

PRODUKSJON

Tabell 1: Antall tilsynsbesøk gjennomført i de ulike virksomhetstypene.

(Kilde: Mattilsynet.)

Tilsynsområde	2017	2018	2019
Biprodukter	190	194	181
Innsatsvarer (såvare/settepotet, plantevernmidler, gjødselvarer og fôrvare)	725	815	659
Primærproduksjon med landdyr	27 070	24 020	23 021
<i>Herav også etter dyrevelferdsloven</i>	12 110	11 301	9 017
Primærproduksjon med akvatiske dyr	3 345	3 800	3 187
Primærproduksjon med planter	1 051	890	918
Næringsmidler	25 173	23 663	20 825
<i>Herav Slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt</i>	5 042	4 708	4 587
<i>Herav Sjømat</i>	1 541	1 677	1 521
<i>Herav Servering og detaljist</i>	16 791	15 544	13 238
<i>Herav Annet næringsmidler</i>	1 799	1 734	1 479
Drikkevann	1 484	1 375	1 229
Import	3 989	3 979	3 711
Grensekontroll	6 233	6 240	5 176
Eksport	1 456	1 620	5 561
Annet tilsyn	186	353	239
Totalt	70 902	66 949	64 707

Tabell 2: Antall attester mv.

(Kilde: Mattilsynet.)

TILSYNSOMRÅDE	2017	2018	2019
Antall attester for eksport av fisk og sjømat	58 831	54 389	63 205
Antall attester for eksport av landbaserte produkter	5 780	5 586	6 138
Antall produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser (pr. 31.12.)	31	32	34

Tabell 3: Antall regelverksbrudd og prøver med sporforurensning av genmodifisert materiale i prøver av mat, fôr og såvarer analysert for innhold av GMO.

(Kilde: Mattilsynet.)

GMO	2017	2018	2019
Antall prøver mat/fôr/såvare	158	170	149
Antall regelverksbrudd	5	0	2
Antall prøver med tillatte sporforurensninger	65	63	58

Tabell 4: Overvåking- og kartleggingsprogrammer.

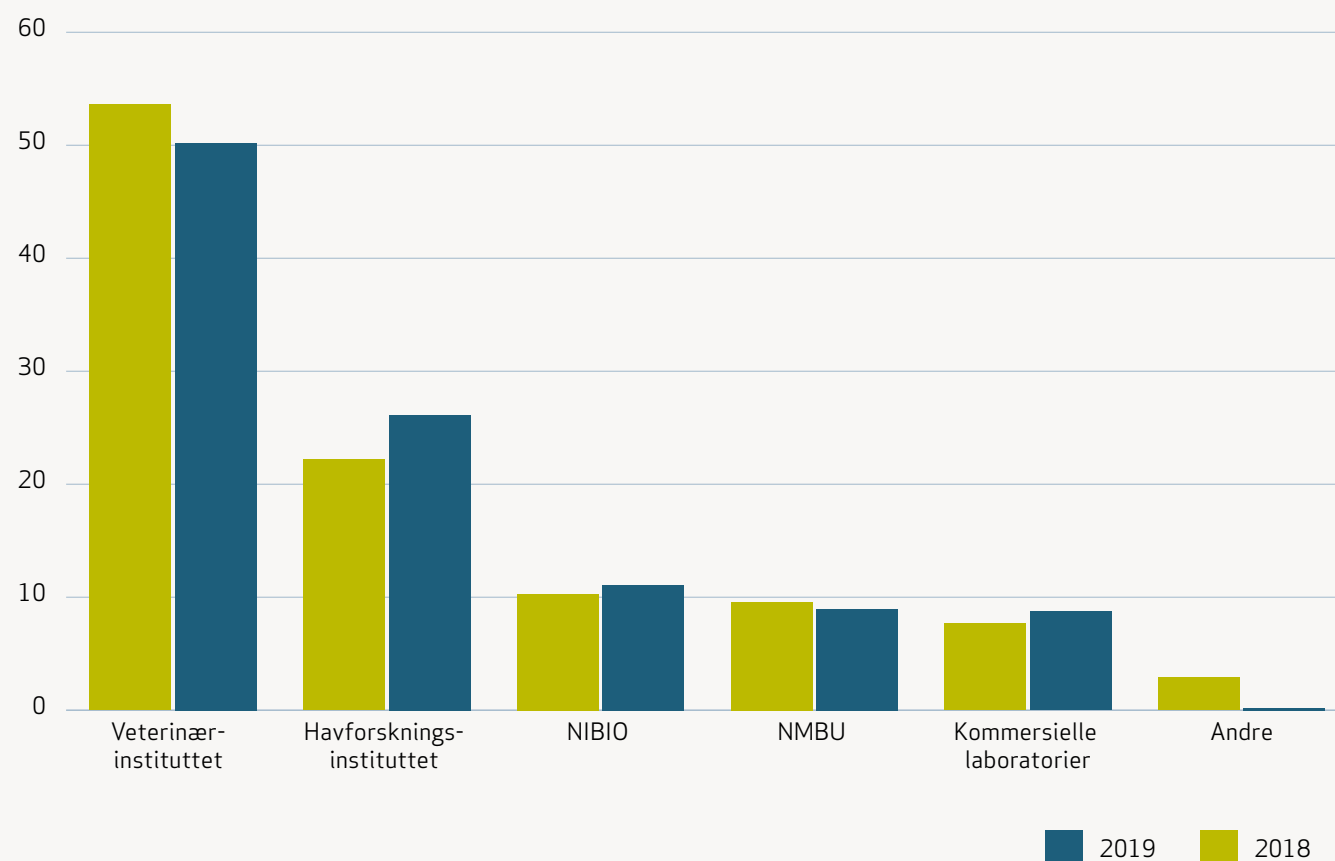
(Kilde: Mattilsynet.)

TEMA FOR OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER 2019
Animalsk mat
Antibiotikarester i slakt av storfe, småfe og svin
Campylobacter i slaktekylling
Fremmedstoffprogrammet for landdyr
Importprogram animalsk mat - regional del
Importprogram grensekontroll fremmedstoff
NORM-VET
Overvåking av næringsmidler med høy mikrobiologisk risiko <i>Listeria monocytogenes</i> i spiseferdig mat og <i>Patogene Yersinia enterocolitica</i> i svineprodukter
Radioaktivitet i næringsmidler
Salmonella - levende dyr
Salmonella - produkter
Sjømat
Forurensede havner og fjorder
Fremmedstoffer i fôrmidler av fisk
Fremmedstoffer i villfisk
Fremmedstoffprogrammet for fisk 96/23
Importert produkt (HC og NHC) fra tredjestater
Miljøgifter i fisk
Nasjonalt tilsynsprogram for muslingproduksjon
Vegetabilsk mat
Smittestoffer i vegetabilsk mat
Genmodifisering i næringsmidler og i fôr til fisk og landdyr
Rester av plantevernmidler i næringsmidler
Kartlegging av tungmetaller, tilsetningsstoffer mm i vegetabiler
Salmonella i tørket frukt, bær og nøtter
Landdyrhelse
AD, TGE, PRCV, PRRS, influensa
AI fjørfe overvåking
ART, Kalkun
Blåtunge storfe
Brucella geit
Brucella storfe
CWD
IBR/IPV, BVD og EBL
<i>Echinococose</i> (revens dvergbendemark) rødrev, ulv og mårhund
Fotråte
Fransk hjerteorm (<i>Angiostrongylus vasorum</i>) Rødrev
ILT Fjørfe
Kamelider - skabbmidd (<i>Psoroptes avis</i>)

TEMA FOR OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER 2019
Kjæledyr
MRSA svin
Mædi og Brucella sau
Overvåking av <i>mycoplasma</i> fjørfe
Paratuberkulose storfe, småfe og kamelider
TSE storfe, småfe
Tuberkulose storfe, småfe og kamelider (oppdrett og vilt)
Helseovervåking villsvin
Åpen yngelråte
Fiske- og skjellhelse
Friskmeldingsprogram for <i>Gyrodactylus salaris</i>
<i>Gyrodactylus salaris</i> (settefiskanlegg og elver)
Overvåking av <i>Bonamia / Marteilia</i>
ILA overvåking
Kartlegging av ILAV-HPRO i norske settefiskanlegg
Krepsepest
Overvåking lakselus
Overvåking av VHS/ IHN
Resistensutvikling mot legemidler hos lakselus
Sykdomsovervåking av villfisk i ferskvann
Virusmitte i villfisk, sjø
Plantehelse
<i>Anoplophora grabripennis</i>
Falske plantevernmidler
Furuvednematode og Monochamus
Mineralgjødsel
Nematoder og <i>Phytophthora spp</i> i jord på importerte planter
Plantevernmidler i økologiske produkter
Skadegjørere i potet
Uønskede frø i mat, fôr, såvarer
Fôr
Fiskefôr
Fôr til landdyr
Smittemessige konsekvenser av fôrimport 2018
Forbrukerhensyn
Kosmetikk
Matkontaktmaterialer
Matkrim og OPSON (Unntatt offl. §24)

Overvåknings- og kartleggingsprogrammene finansieres gjennom kjøp av analysetjenester fra kunnskapsinstitusjoner og virksomheter som vist i figuren nedenfor.

KJØP AV ANALYSETJENESTER OVERVÅKNINGS- OG KARTLEGGING PER VIRKSOMHET (MILL NOK)

Vedlegg 3 figur 1: Kjøp av analysetjeneste fordelt på kunnskapsinstitusjoner og laboratorier og andre leverandører.

(Kilde: Mattilsynet.)

Kommersielle laboratorier omfatter FERA LTD og Eurofins Food & Feed Testing Norway. Andre omfatter Danmarks Tekniske Universitet (DTU), Analysesenteret AS, SYNLAB, KIMEN, Valdreslab AS og Naturhistorisk museum.

Tabell 5: Antall brukte tjenester med IKT-støtte fordelt på ulike brukergrupper.

(Kilde: Mattilsynet.)

Brukere av digitaliserte tjenester per aktivitet tilknyttet følgende hovedområder	Offentlig kontroll (tilsyn)	Saksbehandling	Utstedte eksport-sertifikater
Næringsmidler	20 716	1 560	
Drikkevann	1 225	2 079	
Planter og dyrking inkl. innsatsvarer	1 551	495	
Landdyr	22 767	12 198	
Landbaserte produkter eksportattester			6 138
Akvatiske dyr	3 173	1 651	
Sjømat og fisk eksportattester			63 205
Biprodukter	180	82	
Annet tilsyn	231	2 878	
Samlet import, grensekontroll og eksport	14 395	1 020	
SUM	64 238	21 963	69 343

RESSURSBRUK

Disponible årsverk viser registrert tid i et år eksklusiv tid registrert på ferie, permisjon og sykdom. Tall for disponible årsverk avviker fra tall for årsverk i bemanningsstatistikken fordi sistnevnte viser antall stillinger omregnet til hele stillinger på bestemte tidspunkt.

Tabell 6: Antall disponible årsverk totalt og pr. forvaltningsnivå.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Hovedkontoret	263,4	268,5	262,0
Regionene	839,4	822,9	802,7
Mattilsynet - totalt	1 102,8	1 091,4	1 064,7

Tabell 7: Antall disponible årsverk totalt og pr. hovedprosess.

(Kilde: Mattilsynet.)

PROSESS	2017	2018	2019
Utvikle regelverk	34,8	36,9	33,0
Føre tilsyn	578,6	568,7	551,9
Kommunisere og veilede	76,1	82,9	79,9
Innhente kunnskap og analysere tilstand	46,5	47,4	45,8
Styre Mattilsynet	146,8	146,9	158,9
Støtte Mattilsynet	220,0	208,6	195,1
Totalt	1 102,8	1 091,4	1 064,7

Tabell 8: Antall disponible årsverk totalt og pr. hovedprosess.

(Kilde: Mattilsynet.)

TILSYNSOMRÅDE	2017	2018	2019
Detalj, servering, transport og lager	79,8	72,6	64,7
Drikkevann	20,6	20,1	19,0
Sjømat	35,1	38,7	38,5
Animalsk mat	130,7	124,9	119,7
Annen mat	31,1	30,8	31,0
Planter	30,7	30,2	30,9
Landdyr	129,7	126,8	117,0
Akvatiske dyr	48,2	55,1	56,1
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.	11,9	13,1	12,8
Beredskap og hendelseshåndtering	20,4	19,4	30,3
Andre tverrfaglige aktiviteter/annet tilsyn	40,6	32,8	31,8
Totalt	578,6	568,7	551,9

Tabell 9: Antall disponible årsverk pr fagområde.

(Kilde: Mattilsynet.)

FAGOMRÅDE	2017	2018	2019
Landbruk	351,4	345,5	334,9
Akvakultur og sjømat	198,4	212,1	216,3
Næringsmidler	511,8	490,9	475,1
Internasjonalt arbeid og regelverksutvikling	41,2	42,9	38,4
Totalt	1 102,80	1 091,4	1 064,7

Tiltaksstrukturen er ikke utviklet for å dokumentere tidsbruk på fagområder. Der tiltak retter seg mot flere fagområder er aktiviteten henført til fagområdet som anses mest aktuelt. Tidsbruk som ikke kan henføres til fagområder, er fordelt forholdsmessig.

GEBYRINTEKTER OG BEREGNET DRIFTSUTGIFT PER GEBYR

Sammenhenger mellom Mattilsynets utgifter og inntekter fra gebyrer i matforvaltningen.

Tabell 10: Gebyrinntekter sett i forhold til Mattilsynets driftsutgifter.

(Kilde: Mattilsynet.)

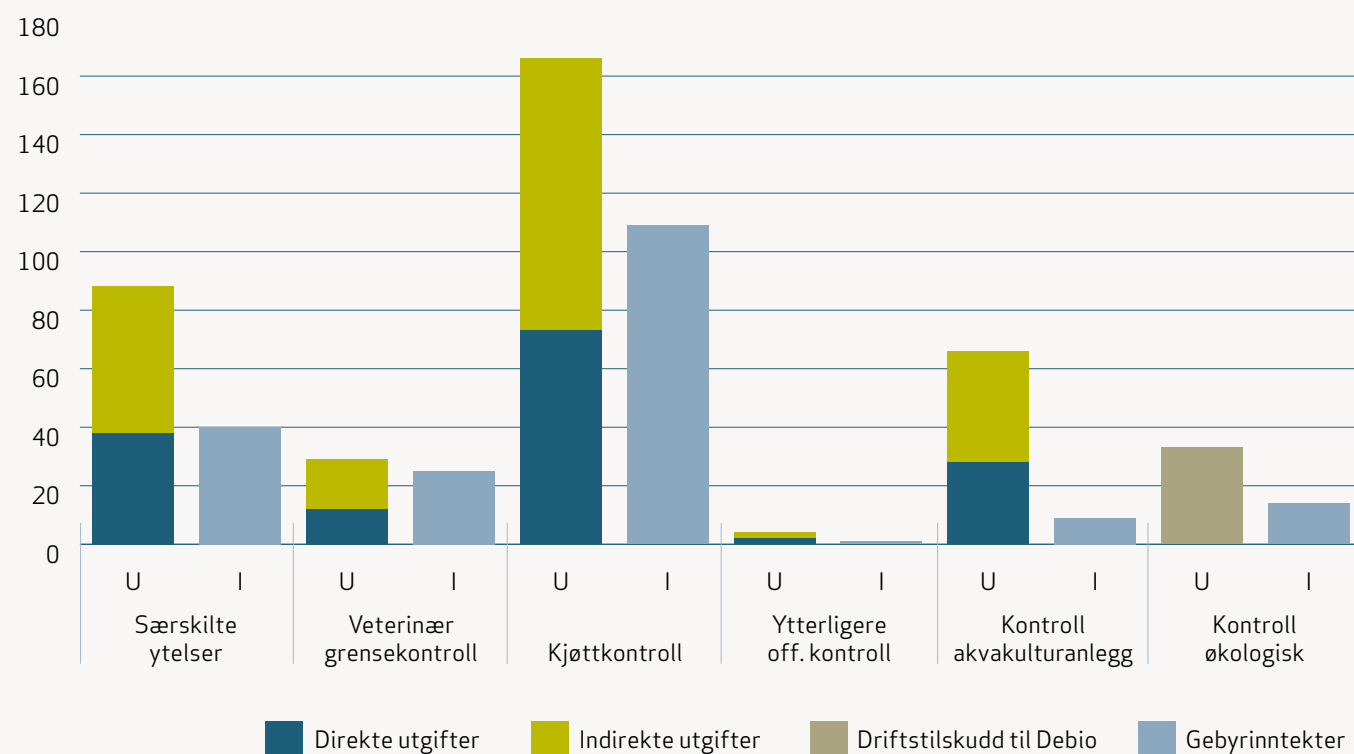
NØKKELTALL	2017	2018	2019
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	12,8	13,2	14,4
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	45,5	47,7	51,2

Sum gebyrinntekter i prosent av Mattilsynets totale utgifter økte også fra 2018 til 2019. Dette skyldes for en stor del at gebyrinntektene økte, blant annet som følge av at gebyrer for kjøttkontroll som hadde forfall i 2018 ble innbetalt i 2019.

Gebyrinntektene i prosent av beregnet selvkost¹ gikk også opp, men utviklingen varierer mellom gebyrene. Andelen gikk ned for gebyrene til særskilte ytelser og ytterligere offentlig kontroll mens den økte for de andre gebyrene. Økningen for kjøttkontrollgebyret hadde størst betydning for totalresultatet. Gebyrinntekter og beregnet driftsutgift pr. gebyr i 2019

Utgifter er beregnet basert på regnskapsførte netto driftsutgifter (brutto driftsutgifter fratrukket driftsinntekter) og registrert tidsbruk, med unntak for gebyr for ytterligere offentlig kontroll hvor tidsbruk er beregnet basert på kalkyle. Ressursbruk til ikke fagspesifikke aktiviteter er fordelt forholdsmessig. Det er skjønsmessig tatt hensyn til at slakterier stiller lokaler o.a. til disposisjon for den offentlige kjøttkontrollen. På økologiområdet sammenholdes inntektene som Debio har overført til Mattilsynet med driftstilskuddet som Mattilsynet yter Debio. Det er ikke beregnet indirekte utgifter i Mattilsynet til dette gebyret.

1 De direkte og indirekte kostnadene til å produsere en tjeneste.

Vedlegg 3, figur 2: Sammenheng mellom utgifter og inntekter innenfor ordningen.

Kilde: Mattilsynet.

BEMANNING

Tall for årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger uten medarbeidere i lønnet permisjon. Økning i antall årsverk sentralt skyldes styrking av bemanning innenfor satsningsområde på grunn av økt arbeidsmengde, samt at IKT har erstattet noe konsulentbistand med fast ansatte.

Tabell 11: Antall årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet.

(Kilde: Mattilsynet.)

GJENNOMSNIITT	2017	2018	2019	2019 etter ny definisjon
Årsverk nasjonalt nivå	290	294	288	271
Årsverk regionalt nivå	934	931	908	836
Årsverk totalt	1 224	1 225	1 196	1 107

Tabell 12: Rekruttering og avgang.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Turnover	6,00 %	3,70 %	4,53 %
Gjennomsnittlig pensjonsalder, år	66,9	66,9	66,8

Tabell 13: Inkludering.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017	2018	2019
Antall søkere med innvandrerbakgrunn	153	189	228
Antall søkere med nedsatt funksjonsevne	10	16	20
Personer med praksisplass fra NAV for arbeidstrening	34	13*	13

* Fra og med 2018 er ikke studenter i praksis regnet med

TILSTANDSRAPPORTERING (KJØNN)

(Ref. rapporteringskrav del IV i økonomi- og virksomhetsinstruks om status og utvikling på årsverk, deltid, midlertidig ansatte og sykefravær fordelt på kjønn, samt likelønn)

Tabell 14: Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn/lønn).

(Kilde: Mattilsynet.)

		KJØNN				ANTALL TOTALT	LØNN		
		ANTALL MENN	ANDEL MENN	ANTALL KVINNER	ANDEL KVINNER		MENN Ø	KVINNER Ø	K/M % ^[1]
Totalt i virksomheten (fast, vikar, midlertidig, permisjon med lønn, foreldrepermisjon).	2019	370	29 %	916	71 %	1 286	597 291	587 444	98 %
	2018	395	29 %	945	71 %	1 340	581 692	566 042	97 %
Toppledelse (direktør og regiondirektør)	2019	5	38 %	8	62 %	13	1 085 980	1 114 243	103 %
	2018	6	42 %	7	58 %	13	1 080 000	1 083 186	100 %
Mellomledelse (avdelingssjef og seksjonssjef)	2019	23	31 %	52	69 %	75	794 708	775 573	98 %
	2018	25	32 %	52	68 %	77	789 123	751 853	95 %

		KJØNN				LØNN			
		ANTALL MENN	ANDEL MENN	ANTALL KVINNER	ANDEL KVINNER	ANTALL TOTALT	MENN Ø	KVINNER Ø	K/M % ^[1]
Kategori 1 (fagdirektør, seniorrådgiver, spesialrådgiver, spesialinspektør, prosjektleder)	2019	224	30 %	526	70 %	750	620 564	612 108	99 %
	2018	233	31 %	509	69 %	742	606 626	594 428	98 %
Kategori 2 (rådgiver, førsteinspektør)	2019	95	28 %	242	72 %	337	502 783	522 760	104 %
	2018	104	27 %	279	73 %	383	488 116	507 195	104 %
Kategori 3 (førstekonsulent, inspektør, seniorkonsulent)	2019	22	22 %	79	78 %	101	461 813	473 579	103 %
	2018	24	23 %	80	77 %	104	451 366	458 166	102 %
Kategori 4 (konsulent, renholder, lærling, fagarbeider m/ fagbrev)	2019	1	8 %	11	92 %	12	358 883	401 730	112 %
	2018	3	14 %	18	86 %	21	372 622	405 871	109 %
Timelønnet	2019	13	50 %	13	50 %	26	124 900	440 292	353 %
	2018	10	42 %	14	58 %	24	142 050	374 714	364 %

[1] Kvinners lønn som andel av menns lønn

Tabell 15: Registreringsskjema for tilstandsrapportering (kjønn).

(Kilde: Mattilsynet.)

KJØNNSFORDELING	2017	2018	2019
Deltid	I år 2019	2,6	14,2
	I fjor 2018	2,9	13,7
Midlertidig ansettelse	I år 2019	0,8	2,7
	I fjor 2018	1,4	3,7
Foreldrepermisjon	I år 2019	7,0	93,0
	I fjor 2018	4,1	95,9
Legemeldt sykefravær	I år 2019	6,1	6,7
	I fjor 2018	5,1	6,5
Tiltak	I år 2019	0	0
	I fjor 2018	0	0

NOTATER

Mattilsynet

Felles postadresse til alle kontorer i Mattilsynet

Mattilsynet (+navn på kontor/sted)
Felles postmottak • Pb. 383 • 2381 BRUMUNDDAL

Mattilsynet har felles sentralbord: Tlf. 22 40 00 00

Mattilsynets hovedkontor

Besøksadresse: Stensberggata 27, 0170 Oslo
E-post: postmottak@mattilsynet.no

www.mattilsynet.no • www.matportalen.no
www.matvaretabellen.no • www.nokkelhullsmerket.no